ARAYIŞ

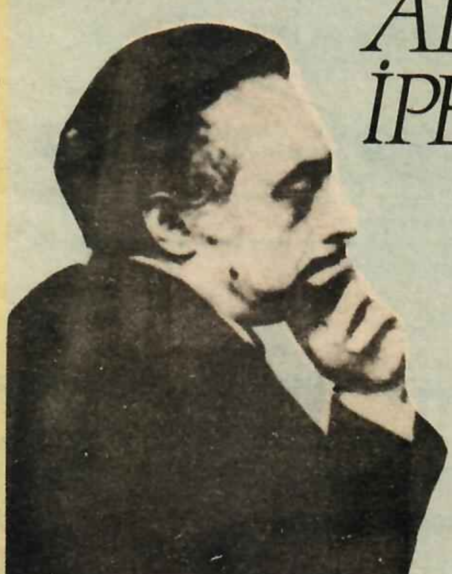
21 MART 1981 • SAYI 5 • FİATI 30.-TL. • HAFTALIK DERGİ

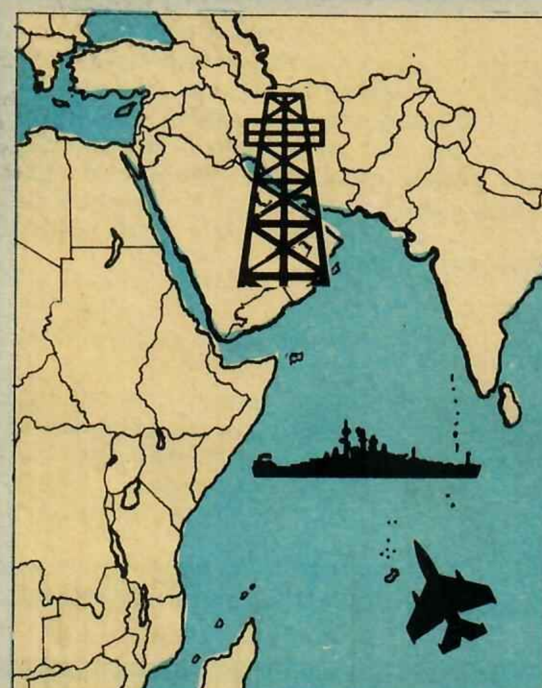
Türk'le Türkiye bir bütündür.
Bülent Ecevit

ÇANAKKALE SAVAŞI ve ULUS-VATAN BÜTÜNLEŞMESİ

DIŞ BORÇLAR

ABDİ İPEKÇİ

PETROL BÖLGESİNDE GELİŞMELER

ZABIT KATİPLERİ

YENİ TRAFİK YASASI

YAZI İŞLERİ'nden

ONUR'A TEŞEKKÜRLER

ARAYIŞ'ın kuruluş aşamasından başlayarak ilk dört sayısının sizlere ulaşmasında büyük katkıları geçen Yazı İşleri Müdürümüz Necdet ONUR bu görevinden ayrıldı. ONUR'a, bugüne değin yaptığı tüm çalışmaları için, ARAYIŞ Yazı İşleri olarak teşekkür ediyor, bundan sonra da, Türk Basınındaki onurlu hizmetlerinin sürmesini diliyoruz.

Sayın Okurlarımız, sizlerden gelen mektupların sayısı hergün giderek artıyor. Bunlara hemen yanıt verme olanağı, işlerimizin yoğunluğu nedeniyle çok güç oluyor. Mektup yazıp da, yanıt alamayan okurlarımızdan özür diliyoruz. Ancak, bu okurlarımıza önümüzdeki günlerde yanıt verebileceğimizi umuyoruz.

Bu arada, abone olmak isteyen pek çok okurumuzdan, gelen istekleri karşılamak için özel bir servis oluşturduğumuzu kıvançla belirtmek isteriz. Abone olan okurlarımızın adreslerine, ARAYIŞ'ı piyasa çıkış günü yetiştirmek için elden gelen çabayı gösteriyoruz. Bu konuda ortaya çıkan bazı aksaklıkların kısa sürede giderileceğine inanıyoruz.

* * *

Teknik olanaksızlıklar nedeni ile güncel olayların gerisinde kaldığımızı daha önce de, siz sayın okurlarımıza belirtmiştik. Bu nedenle, olaylara değişik bir açıdan bakıp değerlendirmeye ve sizlere yansıtmaya çalışıyoruz.

18 Mart 1915 tarihinin, Türk Ulusu'nun şanlı geçmişi arasında özel bir yeri vardır. Bu sayıdaki başyazımızın konusu Çanakkale Savaşı.. "Çanakkale Savaşı ve Ulus-Vatan Bütünleşmesi" başlıklı başyazıda, yalnız Türkiye'nin ve Türk Ulusunun değil, Dünyanın da geleceğinin belirlendiği savaşı, değişik bir yorumla okuyacaksınız.

* * *

"Basın" bölümümüzde ise, "Abdi İpekçi: Özgürlük, barış ve dostluk şehidi" başlıklı yazıda, Yayın Danışmanımız Bülent Ecevit'in gözüyle, hunharca katledilen, bu büyük insanı, ölüm yıldönümünde, bir kez daha saygıyla anıyoruz..

Ayrıca, istihbarat servisimizin başarılı çalışması sonucu,, yetkililer tarafından uzun süreli bir emeğin ürünü olarak hazırlanan ve Bakanlar Kurulu'na sunulan, "Karayolları Trafik Yasa Tasarısı"nı açıklıyoruz. Konuyla ilgili haberi okuduğunuzda, sanırız ki, getirilmek istenen yenilikler konusunda, okurlarımız geniş ölçüde bilgi sahibi olacaklardır. Bu ve buna benzer öteki haberlerimizi -sayısı az da olsa- sayfalarımız arasına serpiştirdik. Amacımız bu tür haberlerin sayısını elden geldiğince artırmak olacak...

İlginizin süreceği umuduyla, gelecek sayıda buluşmak üzere iyi günler diliyoruz.

Saygılarımızla...

DERGİMİZDEN ALINTILAR

Bazı gazeteler "Arayış" Dergisi'ndeki yazılardan alıntılar yapar veya bu yazılardan bazılarını tüm olarak yayınlarken, kaynak belirtmiyorlar.

Oysa alıntılarda kaynak belirtmek, yayımcılığın temel kurallarındandır.

Dergimizden alıntı yapan gazete ve dergilerin buna özen göstermelerini rica ederiz.

ARAYIŞ

ARAYIŞ
HAFTALIK DERGİ

Yayın Danışmanı:
BÜLENT ECEVİT

Yazı İşleri Müdürü
O. NAHİT DURU

ADRES:
Reşit Galip Caddesi no: 94
Gaziosmanpaşa

Posta Kutusu: 75
Küçükesat ANKARA

TELEFON:
28 44 74 - 26 00 56

TELEX:
43 179 RUNO - Tr.

PİKAJ ve MONTAJ:
ARAYIŞ Teknik Servisi

DİZGİ VE BASKI:
Milliyet Gazetecilik A.Ş.
tesisleri - Ankara

ABONE KOŞULLARI

YURTİÇİ:
Yıllık 1.500 Tl. altı aylık 750 Tl.

YURT DIŞI:
F. Almanya, Hollanda, Belçika, Avusturya, İsviçre, İngiltere, Fransa, Suriye, Suudi Arabistan, Libya, Lübnan, Kuveyt, İran, Mısır, Cezayir, Irak 104 DM ya da 60 USA Dolar, Birleşik Amerika ve Avustralya 70 USA Dolar ya da 130 DM.
(Altı aylık abone, yıllık abone bedelinin yarısıdır.)

Abone bedelinin PTT ile ya da, "Ziraat Bankası, Gaziosmanpaşa Ankara" Şubesi'ndeki, "1200 numaralı hesaba" yatırılarak, abone fişi ile birlikte banka dekontunun, "PK - 75 Küçükesat - Ankara" adresine gönderilmesi rica olunur.

İMTİYAZ SAHİBİ:
ARAYIŞ yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş. adına
MEHMET ERDÜL

Sayı: 5
21 Mart 1981
Fiyat: 30 TL.

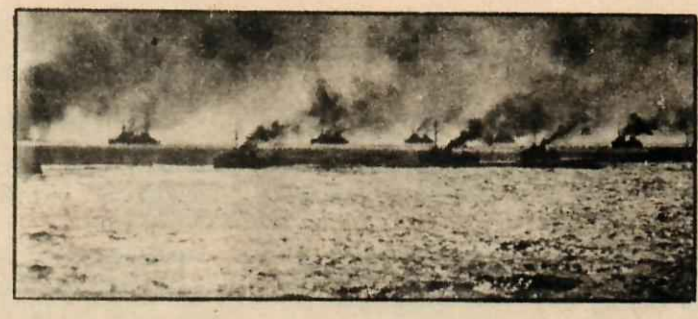
DERGİNİN İÇİNDEN

ABDİ İPEKÇİ:
Basına özgürlüğü oranında sorumluluk düştüğünü bilen ve sorumluca özgürlük anlayışını, tüm yaşamı boyunca, gazeteciliğinde ve yazarlığında yaşatan insandı.
SAYFA 8

İÇİMİZDEN BİRİLERİ:
Adaletin, yargı organlarının sorunları üzerinde durulurken, zabıt katiplerinin sesine pek kulak verilmez. Biz, bir ölçüde bu eksikliği gidermeğe çalıştık.
SAYFA 21

ÇANAKKALE SAVAŞI VE ULUS - VATAN BÜTÜNLEŞMESİ:
Eğer bu savaş kazanılmasaydı, belki boğazlar, o sırada İngiltere ile Fransa'nın müttefiki olan Rusya'ya armağan edilecekti.
SAYFA 4

TOPLUM VE TELEVİZYON:
Televizyonda yansıtılan olaylara sadece haber gözüyle bakar, eğlendiriciliği veya dinlendiriciliği açısından bakarsak, bu çok önemli araçtan yarar sağlayamayız.
SAYFA 32

YAŞAM BOYU SPOR VE BEDEN EĞİTİMİ:
Beden eğitimi ve spor, yiyip, içmek gibi, dinlenip eğlenmek gibi, uyumak ve çalışmak gibi yaşamın ayrılmaz parçası olmalıdır.
SAYFA 43

BAŞYAZI ·

18 MART 1915 ZAFERİNİN YILDÖNÜMÜNDE

ÇANAKKALE SAVAŞI VE ULUS - VATAN BÜTÜNLEŞMESİ

ÇANAKKALE Savaşı tarihde bir dönüm noktasıdır. Yalnız Türk tarihinde değil, Dünya tarihinde bir dönüm noktası...

Bu Savaşı başlatan İngiltere ve Fransa, o sırada güçlü birer imparatorluktular. Bir başka büyük Devlet, Çarlık Rusyası, müttefikleriydi. Avustralya'dan, Yeni Zellanda'dan gelen askerî birlikler, İngiliz ve Fransız kuvvetlerinin yanında yer alıyordu.

Dünyanın en güçlü devletleri ve orduları karşısında, büyük ölçüde çökmüş ve "hasta" denecek noktaya gelmiş bir Osmanlı Devleti vardı. Bir zamanların üç kıtaya yayılmış koca Osmanlı Devleti, canevinden vurulacak durumdaydı. Doğrudan doğruya başkent İstanbul'un kapısı zorlanıyordu. Çanakkale Boğazında Türk Ulusunu boğazından yakalıyarak boğmak istiyordu Dünyanın büyük güçleri.

Toplayabildikleri tüm askerî varlığı oraya yığmışlardı.

O koşullar altında Türklerin, üstelik başka birçok cephelerde de savaşır durumdayken, Boğazları koruyabileceklerini, Dünyada Türklerden başka düşünebilen yoktu.

Osmanlı Devletinin yıkılışıyla Türk Ulusunun ve bağımsızlığının sonu gelmiş olmıyacağı ilkin Çanakkale'de kanıtlandı. Masal kuşu Anka gibi kendi küllerinden yinelenircesine sanki yeniden doğmuştu Çanakkalede Türk Ulusu...

* * *

Çanakkale Savaşı, Osmanlı döneminde, yüzyıllardır tekbaşına Anadolu Türkünün özgücüyle verilen en büyük savaşdı. Çanakkale Zaferi de, uzun bir yenilgiler ve gerilemeler sürecinde, Osmanlı Devletinin kazandığı son büyük zaferdi.

İstilâ için değil, kendi vatanını ve bağımsız yaşama hakkını savunmak için verilen bir savaştı Çanakkale Savaşı; ve bu Savaşda, Türk askeri, en güçsüz döneminde bile Dünyanın en güçlü Devletlerini ve ordularını dize getirebileceğini gösteriyordu.

Osmanlı Devletini oluşturan unsurlar arasında, çağdaş anlamıyla uluslaşma bilincine en geç varanlar Türkler olmuştu. Çanakkale Savaşı, bir bakıma, Türklerde, Osmanlılık çerçevesi dışında uluslaşma bilincinin doğduğu savaştır.

Eğer bu Savaşın yarattığı ulusal dayanışma ve özgüven olmasaydı, belki Kurtuluş Savaşı da olamazdı.

O sırada yönetime egemen olan kimi askerlerin ve siyaset adamlarının küçümsedikleri genç bir asker, 36 yaşındaki Albay Mustafa Kemal, Çanakkale Savaşı sonunda bir ulusal kahraman olarak dönüyordu İstanbul'a...

Mustafa Kemal, Türk halkına Çanakkale Savaşında pekişen sonsuz güveniyle ve o Savaşdan aldığı manevî güçle, daha sonra Anadoluya geçip Ulusal Kurtuluş Savaşını başlatacaktı.

Yokluklar içinde, silâhdan çok yürekle kazanılmış bir savaştır Çanakkale Savaşı...

Eğer bu Savaşı Türkler kazanmasaydı, belki daha Kurtuluş Savaşı aşamasına gelmeden bağımsızlığımız sona erecekti.

Eğer bu Savaş kazanılmasaydı, belki Boğazlar, o sırada İngiltere ile Fransa'nın müttefiki olan Rusya'ya armağan edilecekti. Bugünün Dünyası da şimdikinden çok değişik bir Dünya olacaktı.

Sekiz buçuk ay sürdü bu Savaş... Genç yaşda pekçok insanımız şehid oldu. Yaralılarla birlikte kaybımız 250 bini aşıyordu.

Ama zaferin de ötesinde pekçok şey kazandırdı bu Savaş bize...

Çağdaş Türk Ordusunun yapısı ve karakteri o Savaşda belirmeğe başladı.

Atatürk, o Savaşda kanıtlanan dehasıyla, Türk ve Dünya tarihine bir yıldız gibi doğdu.

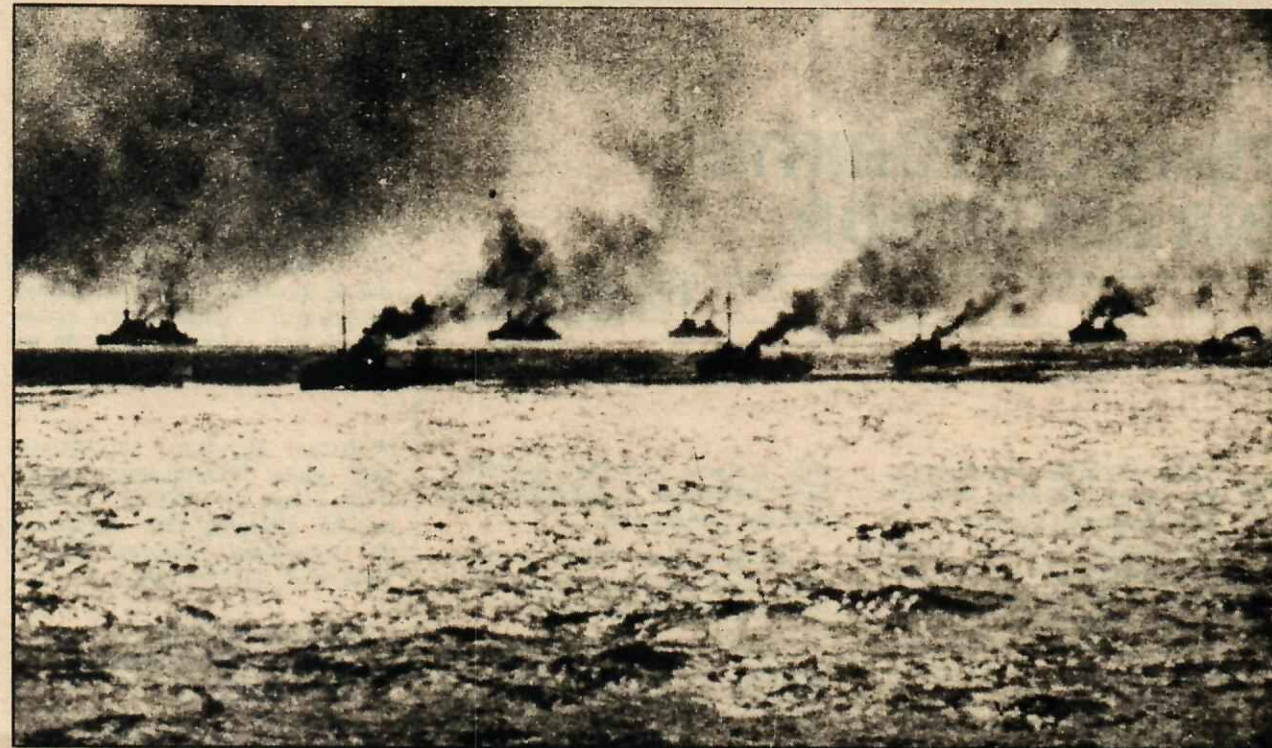
Türk Ulusunun kimliğini ve Dünyadaki yerini yurdunu belirleyen bir savaş da oldu Çanakkale Savaşı...

Çürümüş bir devletin enkazı içinden ilerde yeni bir devlet doğuracak ulusal bilinç ve dayanışma o Savaşla pekişti.

Türkler açısından bir yayılma hareketi veya bir "imparatorluk" savunması değildi Çanakkale Savaşı; bir vatan savunmasıydı.

"Millet" kavramının, "ulus" kavramının ayrılmaz bir parçası olmak gereken "vatan" boyutu bu Savaşla perçinleniyordu milliyetçiliğimize...

Ulusumuzun Türk, vatanımızın da Türkiye olduğu, o Savaşla bilincimize işleniyordu.

19 Şubat 1915 günü Çanakkale Boğazı girişinde saldırıya hazırlanan Ingiliz ve Fransız savaş gemileri: "Toplayabildikleri tüm askeri varlığı oraya yığmışlardı."

Türk Ulusu için, eskiden yeryer "çadır" anlamında da kullanılan "yurd"unu, göçlerle veya fetihlerle Dünyanın dört bucağına taşıma süreci artık doluyordu ve anavatanıyla bütünleşmiş bir ulus kimliğine erişiyordu Türk Ulusu... Bir vatana kök salma, o vatanın kültürüyle uygarlığıyla bütünleşme, o kültüre ve uygarlığa kendi mührünü vurarak, vatanını tüm geçmişiyle özümseme ve özbenliğine kavuşma dönemi başlıyordu, Türk Ulusu için...

Çanakkale Savaşıyla birlikte, örneğin, Çanakkale topraklarındaki bir Truva da kazanılmış oluyordu. Kimse, artık, kökleri Truva efsanelerine kader inen bir kültür ve uygarlık kalıtının (mirasının) yabancısı sayamazdı bizi; kimse artık o kültür ve uygarlık birikiminin yapıtlarını göz göre göre bizden alıp başka ülkelerin müzelerine taşıyamazdı. Kimse bizi, kendi yurdumuzun vatanımızın yabancısı gözüyle göremezdi.

Camileri ve minareleriyle, köprüleri ve kervansaraylariyle olduğu kadar, Truva'sıyla, Efes'iyle, Ayasofya'sıyla da, tüm geçmişiyle bizim oluyor, bizimle özdeşleşiyordu bu topraklar...

Bu vatanı, binlerce yıllık zengin bir tarih sürecinde oluşmuş kültür ve uygarlık kalıtıyla birlikte özümserken, yalnız kendi evimizin gerçek sahibi durumuna gelmekle kalmıyacaktık; çağdaş Dünya kültürünün ve uygarlığının kapısını da artık kendi evimizin kapısı gibi açıp girebilecektik. Çünkü çağdaş kültürün ve uygarlığın beşiği de bu topraklardı.

Nitekim bu Savaşın ardından, Kurtuluş Savaşıyla ve Cumhuriyetle birlikte, Atatürk çağdaş milliyetçilik anlayışımıza kesin biçimini verirken, çağdaş Dünya kültürünün ve uygarlığının kapısını da açacaktı bize....

Türklüğü benimseyen herkesi, ayrım gözetmeksizin, bir potada bütünleştiren bir milliyetçilik anlayışı olacaktı bu... "Türküm diyene", ırkını, dinini, mezhebini sormaksızın, "ne mutlu" diyen bir milliyetçilik anlayışı...

Milliyetçilikle vatanseverliğin bölünmez bileşiminden oluşan; vatanımızı, bugünüyle olduğu kadar tüm geçmişi ve geleceğiyle de kavrayan bir ulusal benlik, Çanakkale Savaşıyla doğuyordu Türkiye topraklarında... O bakımdan Türkiye'nin ve Türk Ulusunun geleceği belirlenmiş oluyordu.

★
★ ★

Yalnız Türkiye'nin ve Türk Ulusunun değil, Dünyanın da geleceği bu Savaşla belirlendi.

En güçlü imparatorlukların bile, ulusal kimlik ve bağımsızlık bilinci karşısında gerileyip yenilmeğe mahkûm oldukları, o Savaşla görüldü. Dünyada imparatorluklar dönemi o Savaşla ve onu izleyen Kurtuluş Savaşımızla kapanmağa başladı.

Kısacası, yeni bir ulus ve yeni bir Dünya doğdu Çanakkale Savaşından. Onu izleyen Kurtuluş Savaşıyla da, ulus ve vatan bütünleşmesinin yeni Devleti doğdu Türkiye'mizde...

Çanakkale Savaşı gazilerine şükranla doluyuz.

Bu Savaşın şehitlerine Allah rahmet eylesin!

AÇIKLAMA

TÜRK'LE TÜRKİYE BİR BÜTÜNDÜR

BÜLENT ECEVİT

gözetilmeksizin birleşir; yine bu milliyetçilikte, vatan milletle bütünleşir ve bugünüyle geçmişiyle ve geleceğiyle özümsenir.

Bu konuda yıllardır belirttiğim düşünceleri bir ölçüde derleyip bir araya getirdiği için, okurlarımızın hoşgörüsüne sığınarak, kendimden ve bir şiirimden söz etmek zorunda kaldığım bir yazıyı, "Tercüman"a gönderdiğim açıklama yazısını, "ARAYIŞ"da da sunuyorum.

YAZILARIMDA kendimden söz etmeyi sevmem, olabildiğince kaçınırım bundan...

Şiirlerimden söz etmeyi ise hiç istemem. Çünkü şiir benim "özel eylemim"... Beyenmediğim için dosyamdan çıkarıp attığım bazı eski şiirlerimin benden izinsiz derlenmesi üzerine yayınlamak zorunda kaldığım "Şiirler" kitabımın önsözünde de belirtmiştim bunu... Bir toplum görevi saydığım siyasal çalışmalarımla, "özel eylemim" saydığım şiir çalışmalarımı da biribirinden ayrı tutmağa özen gösteririm.

Fakat benim gösterdiğim bu özene karşın, ikisi biribirine karıştırılıyor bazen...

Geçmişde iki kez olmuştu bu...

Biri, 22 yaşındayken yazdığım "Türk-Yunan Şiiri"yle ilgiliydi. 1974'de -Kıbrıs Barış Harekâtından bir ay kadar önce- bu gençlik şiirim Millet Meclisi kürsüsüne kadar getirildi.

— Bu şiiri yazan kimse mi Yunanlılara karşı Türk Ulusunun haklarını savunacak?, dendi.

Meclis kürsüsünden, mecbur kalıp, yanıt verdim. Fakat o şiirle ilgili istismar kampanyası, asıl, Kıbrıs'da ve Ege'de izlediğimiz tutumla yanıtlandı ve kesildi.

Bir süre geçti, bir başka şiirim siyasette istismar konusu olarak ele alındı. Böyle bir istismara kalkışanların, Türk-İslâm tasavvufunu bilmediklerini veya bilmez göründüklerini, Yunus Emre'den, Mevlâna'dan, Muhyiddin Abdal'dan örnekler vererek gösterdim *, o kampanya da kesildi.

Şimdi sıra "Pülümürün Yaşsız Kadını" başlıklı şiirimde... Haftalardır "Tercüman" gazetesi yazarlarının biri bırakıp öbürü ele alıyor bu şiiri... Belli bir siyasal amaçla, şiire zorlama yorumlar getirerek, beni "bölücülük" yapmış gibi göstermeğe uğraşıyorlar.

Susabildiğim kadar sustum. Ama ben sustukça, şiiri tahrif edecek kadar ileri gittiler.

Onun üzerine, "Tercüman" gazetesine, geçen hafta sonu bir açıklama gönderdim. Şu satırları yazıp dizgiye verdiğim sırada, gazetenin açıklamamı yayınlayıp yayınlamıyacağı henüz belli değil.

Fakat "Arayış"da da yayınlamakta yarar gördüm.

Çünkü, bu açıklama vesilesiyle, Atatürk milliyetçiliğini nasıl anladığımı belirtmiş oluyorum.

Gerçi 12 Eylül sonrasının bazı zorlama "Atatürkçü"lerinden olmadığım için, bu konuda düşüncelerimi yıllardır yazıp söylüyordum.

"Halklar" sloganına, yıllar boyunca, masa başında güvence içinde oturup yazı yazarak değil, bu sloganın haykırıldığı meydanlarda, Atatürk milliyetçiliğiyle karşı çıktım.

Ümmetçilere, şeriatçılara da, seçim kampanyalarında Atatürk'ün lâiklik anlayışıyla karşı çıktım.

Ama bazıları -şu dönemde asıl niyetlerini saklamağa çalışsalar bile- yıllardır Atatürk milliyetçiliğini öylesine saptırıyor, saptırmanın da ötesinde öylesine reddediyorlar ki, vesile çıktıkça bu konuya dönmek herhâlde gereksiz sayılamaz.

Kaldı ki asıl niyetlerini şimdilik burada saklayanlar, Almanya'da sağlı sollu bazı yayın organlarında açığa vuruyorlar.

"ARAYIŞ"ın bu sayısındaki başyazıyla da değinildiği gibi, Atatürk'ün belirlediği çağdaş Türk milliyetçiliğinde, ırkı, dini, mezhebi, geçmişi ne olursa olsun, "Türküm" diyen herkes ayrım

(*) *Bülent Ecevit'in, 16 Ağustos 1975 günü "Cumhuriyet gazetesinde çıkan ve 1976'da "Şiirler" başlıklı kitabının 123. sayfasında da yayınlanan "Siyaset, Şiir ve Tasavvuf" başlıklı yazısı.*

BÜLENT ECEVİT'İN TERCÜMAN GAZETESİNE AÇIKLAMASI

Sayın Güneri Cıvaoğlu:

Bir süredir, gazetenizin kimi yazarlarıyla birlikte, siz de "**Pülümürün Yaşsız Kadını**" şiirimi, belli bir siyasal amaçla ters biçimde yorumlayarak istismar konusu yapıyorsunuz.

Şiiri siyasette araç olarak kullanmadığım için, kendi şiirlerimle ilgili siyasal tartışmalardan olabildiğince uzak durmağa çalışırım. Fakat geçmişde iki kez durum almak zorunda kaldım; bu kez de "**Pülümürün Yaşsız Kadını**" dolayısiyle bu zorunluğu duyuyorum.

Çünkü siz, 13 Mart günlü yazınızda, şiirimi tahrif edecek kadar ileri götürdünüz işi... Yazınıza şiirin tümünü aktarmış gibi görünürken, bu şiirin özünü ve çözümünü veren dizeyi (mısraı) okurlarınızdan sakladınız.

Eğer böyle bir tahrifçiliği siz kendi gazetecilik anlayışınızla bağdaştırabiliyorsanız, bana o açıdan söyleyecek söz kalmaz. Basımevindeki dizgicilerin günahına girmemek koşuluyla, bunun bir dizgi yanlışlığı olabileceğini düşünmek istiyorum.

Ayrıca şiirimin altındaki açıklayıcı "bilgi"yi de görmezlikten gelmişsiniz veya okurlarınızdan saklamışsınız. O bilgi notu da şöyledir:

Pülümür Doğu Anadolunun en yoksul yörelerinden biridir. Binlerce yıldır biribirine eklenen

uygarlıkların bu deprem yöresindeki tek kalıntısı insandır."

Bir ulusal kıvanç kaynağımız olmak gereken a binlerce yıldır biribirine eklene gelmiş uygarlıkları, şiirimde, getirip "**Türk**"e bağlıyorum.

Bu topraklar üzerindeki zaman aşamalarından gelip geçmiş unsurlardan bazısını, şiirde, geçmiş zaman kipiyle (sıygasıyla) örnek olarak sıraladıktan sonra, o bölümün en sonunda -sizin atladığınız- "**BİR TÜRK**" dizesiyle hepsini bir noktaya getirip bağlıyorum. Ötekiler için geçmiş zaman kipi kullanırken (yani "bir hititliydi", "bir selçukluydu", "bir ermeniydi", "bir kürttü" derken), "türk"ü, geçmiş zaman kipiyle değil, şimdiyi de geçmişi de geleceği de içeren geniş zaman kipi kullanarak vurguluyorum. Öylece "**binlerce yıldır biribirine eklenmiş uygarlıkların kalıntısı**" olan bugünün insanını, bugün için de geçmiş için de gelecek için de "**TÜRK**" olarak tanımlıyorum.

Bu şiiri istismar konusu yapmağa uğraşan öteki arkadaşlarınızı bilemem ama sizin kültürünüzün bunu kavrıyabilecek düzeyde olduğunu sanırdım.

Bu şiir, sizin de belirttiğiniz gibi, 1969'da yazılmıştır. O tarihde henüz "**Türkiyeli**" sözü, bir etnik ayrımcılık aracı gibi kullanılmağa başlamıştı. Ama öyle kullanılmağa başlamış olsaydı bile, ben, "**Türkiyeli**"liği -şiirde belirttiğim üzere "**başıma bir taç gibi konan**" bu zenginliği-, etnik ayrımcıların, bölücülerin eline bırakmağa razı olmazdım.

Çünkü ben, "**millet**"le "**vatan**"ı biribirinden ayırd etmediğim için, "**Türk**"lükle "**Türkiyeli**"liği de biribirinden ayrı düşünemem.

O sırada henüz "Türkiyeli" sözü bir ayrımcılık aracı gibi kullanılmıyordu ama, ben daha yıllar öncesinden, il il, ilçe ilçe, meydan meydan, bölücülüğün de bölücülerin de karşısına çıkıyordum. Devlet yetkilileri susarken, güvenlik kuvvetleri seyirci kalırken, adalet hareketsiz dururken, her türlü saldırıya katlanarak meydan okuyordum bölücü sloganlara ve akımlara...

Örneğin bölücülük işaretlerinin ilk görüldüğü 1967 yılında, ben her işimi bırakıp Doğu Anadoluya koştum. Doğu gezimde yaptığım konuşmalarda, sanırım herkesden çok önce, bölücülüğün üstüne yürüdüm. İşte, 23 Ekim 1967 günlü gazetelerde bulabileceğiniz, Ağrı ve Doğubayazıt konuşmalarımdan bir örnek:

"Dünyanın gözünü diktiği bölgede Türk halkını, Türk Milletini kendi içinden dışından bölmek isteyenler olduğunu unutmayınız. Bir tarafdan bir takım kafatasçılar çıkıyor, kafaları sakat kafatasçılar. Türk Milletinin kafatasına bakıp, sen Türksün sen değilsin diye, hepsi Türküm diyen, hepsi bu vatan uğrunda kan akıtmış insanları ayırd etmeğe kalkışıyor.....

"Bizim milliyetçiliğimiz Ortaasya milliyetçiliği değildir..... Bu toprakların insanlarının hepsi Türk Milletinin ayni derecede şerefli insanlarıdır. Atatürk bu türlü milliyetçidir. Atatürk Etilere Eti Türkü demiştir, Sumerlere Sumer Türkü demiştir. Türkiye'de yaşayan, bu vatan için kanını dökmeğe seve seve katlanan herkes Türktür..... Bu türlü olmayan, bu toprağa bağlı, bu vatana bağlı bir milliyetçiliği reddeden kafatasçılar ve ümmetçiler, bu vatana da bu millete de ihanet etmektedirler. Biz milliyetçi olarak bu toprağa bağlıyız. Geçmişi ile bugünü ile geleceği ile bu topraklar bizimdir. Göçebelikten çıkmıştır Türk Milleti... O hâlde milliyetçiliğimizin sağlam olması için, bu topraklara kök salmış olması lâzımdır. Bu topraklarda en eskiden, binlerce yıl önceden beri yaşayanlarla, o cetlerden gelen insanla, bundan 900 yıl önce Ortaasyadan gelmiş olan insan ayni derecede Türktür. Çünkü ayni derecede Türkiyelidir. İşte bizim milliyetçiliğimiz bu...

"Sağdan gelenler size başka türlü bir milliyetçiliği telkin ederler, aşırı soldan gelenler başka türlü bir milliyetçiliği getirirler. Biz size Atatürk milliyetçiliğini getiriyoruz. Kafatasçıların değil, ümmetçilerin değil, bu vatan benimdir diyen insanların milliyetçiliğini getiriyoruz."

1967'de Doğu Anadoluda söylediğim bu sözlerin ışığında değerlendirilirse, şiirin anlamı daha iyi ortaya çıkar.

29 Ocak 1971 günü de Millet Meclisi kürsüsünden şöyle diyordum:

"Doğu Anadoludaki Türkiye'yi bölücü....... tahrikler, halkı kurtarmak için değil, halkı 'halklar' diye bölerek biribirine kırdırmak için yapılan tahriklerdir."

"Halklar" sloganına karşı, Türkiye'nin her yerinde, yıllarca meydan meydan mücadele ettim. Sol kafatasçılığın da sağ kafatasçılık kadar, insanlığa aykırı, Atatürk milliyetçiliğine ters düşen bir tutum olduğunu anlatmağa çalıştım.

6 Eylül 1979 günü, Küçük Kurultay'da yaptığım konuşmada ise şöyle diyordum:

"Türk toplumunu......bölmeğe kalkışmanın tarihsel gelişmeyle de solculukla da ilişkisi yoktur. Bu olsa olsa Türk Devletini ve Türk Ulusunu geçen yüzyıldan beri bölmek isteyen değişik güçlerin oyununa bilmeden veya bilerek gelmektir. Böyle bir bölücülük çabasını ırk ayrımına dayandırmaksa, sağ açıdan da sol açıdan da bakılsa, kaba bir ırkçılıktan, ilkel bir kafatasçılıktan başka bir şey değildir.

"..... Türk milliyetçiliğinden bir kaçış eğiliminin başlamış olmasından aslında en başta kendilerine "milliyetçi" diyen, ama Atatürk milliyetçiliğini reddeden bazı kafatasçılar sorumludur..... Yıllardan beri Türk Ulusunu, Türk Ulusunun üyelerini, 'Türk olanlar ve olmayanlar' diye ayırmağa kalkışanlar onlardır. Bundan daha birkaç yıl önce bir Güneydoğu ilinde....... hoparlörlerle bütün kenti dolaşıp 'savulun Türkler geliyor' diyerek, Türk Ulusuna bağlılığını her vesileyle göstermiş olan o kent halkını kışkırtanlar, orada böylece bölücülük tohumunu ekenler yine onlardır. Oy hesaplarıyla mezhep ayrılıklarını ideolojik ayrılık kalıbına dökmeğe kalkışanlar da yine onlardır..... Solda bu tür kışkırtmalara kapılarak milliyetçilikten soğuma eğilimine kapılanların nasıl bir oyuna geldiklerini çok geçmeden anlıyacaklarını umarım."

Sonuç olarak, yıllar boyunca vurguladığım bir inancımı bir kez daha belirtmek istiyorum: Atatürk milliyetçiliğinde etnik ayrımcılığın yeri yoktur. Vatanla milleti, yani Türk'lükle Türkiye'liliği biribirinden ayırma olağanı da yoktur bu milliyetçilikte... Onun için ben "Türkiye"liği, "Türküm" demeyenlere bırakmam. Bu topraklar üzerinde bu Devletin uyruğu olarak yaşayan herkes "Türküm" diyorsa Türkiyelidir; kendini, hiçbir köken ayrımı gözetmeyen çağdaş Türk milliyetçiliği anlamıyla "Türk" saymayı reddedenlerse, "Türkiyeli" sayılma hakkını da yitirirler. Çünkü, dediğim gibi, vatanla millet ayrılmaz bir bütündür bu milliyetçilik anlayışında...

Henüz çağdaş milliyetçilik

kavramının oluşmadığı, yüzlerce veya binlerce yıl öncesinin bazı unsurlarını, soylarını, kavimlerini tanımlamak için kullanılan sıfatlar, artık çağdışıdır. Onun içindir ki şiirimde onlardan bazılarını geçmiş zaman kipiyle sıraladım. Ulusumuzun bugününü, geleceğini ve bugünden bakarak geçmişini ise, geçmiş zaman değil, geniş zaman kipiyle, "BİR TÜRK" diye belirledim.

Bana göre, hepsi gelir, çağdaş Türk milliyetçiliğinin o geniş insanlık anlayışı çerçevesinde, TÜRK'e bağlanır, TÜRK'de bütünleşir.

Şiirde işte bunu somut bir örnekle göstermeğe çalıştım.

Bilmem anlatabildim mi sayın Cıvaoğlu?

Saygılarla"

BÜLENT ECEVİT'İN, AÇIKLAMADA DEĞİNİLEN ŞİİRİ

PÜLÜMÜRÜN YAŞSIZ KADINI

Pülümürün bir dağ köyünde gördüm onu
yaşını sordum bir giz gibi güldü
kimi seksen dedi köylülerden kimi yüz
yüzüne baktım bir giz gibi güldü

bir asa vardı elinde
bir solmuş kırallığın
kadifeden harmanisi üzerinde
bir hititliydi o bir selçukluydu
bir ermeniydi bir kürttü
bir türk

yaşını sordum bir giz gibi güldü
koluma girdi bir soylu kadınca
tozlu köy yolunda sürüyerek eteğini
beni tek gözlü sarayına götürdü
köy yapısı kulübesinin

zamanı onda yitirdim ben
yitik zamanlara ondan eriştim
en soylu yoksulluğun toprak döşeli sarayında
bir taç gibi kondu başıma Türkiyeliliğim

Bilgi:

Pülümür Doğu Anadolunun en yoksul yörelerinden biridir. Binlerce yıldır biribirine eklenen uygarlıkların bu deprem yöresindeki tek kalıntısı insandır.

BASIN

ABDİ İPEKÇİ: ÖZGÜRLÜK, BARIŞ VE DOSTLUK ŞEHİDİ

Basın yıkabilir de yapabilir de... Abdi İpekçi, her konuda ve her alanda, basının yapıcılığını geliştiren; basına, özgürlüğü oranında sorumluluk düştüğünü bilen ve bu sorumluca özgürlük anlayışını gazeteciliğinde ve yazarlığında yaşatan bir insandı.

● Abdi İpekçi'nin Türkiye ile Yunanistan arasında dostluk ve barış için gösterdiği çaba ölümünden sonra da ürünlerini veriyor.

TÜRKİYE ile Yunanistan arasında öteden beri sorunlar olmuştur, anlaşmazlıklar, geçimsizlikler olmuştur; iki ülkenin savaştığı olmuştur.

Oysa, Atatürk'ün deyişiyle, her iki ülke halkının **"en yüksek çıkarları tam bir uyum içindedir"**.

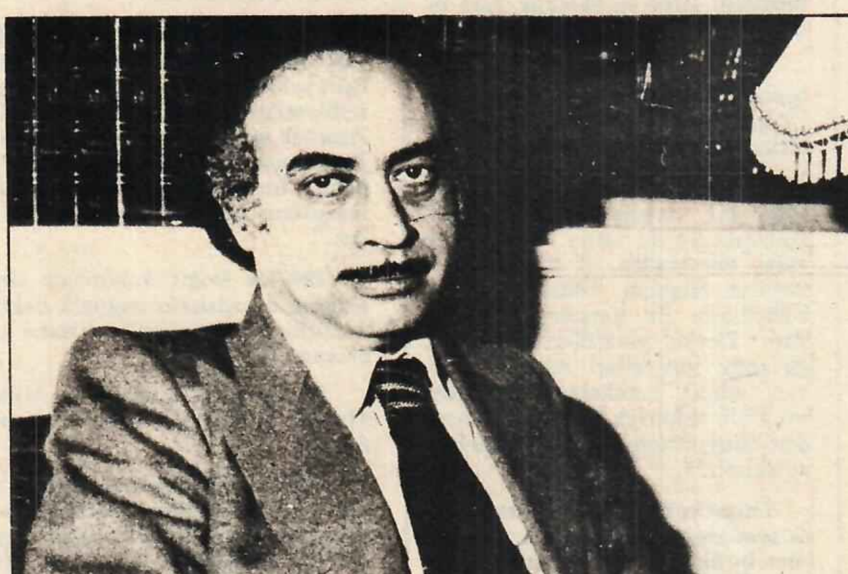
Kırgınlıkların kuşkuların üstüne yükselerek, ilişkiler, o "yüksek çıkarlar" düzeyinde değerlendirilirse, aramızdaki birçok sorun kolayca aşılabilir.

Atatürk'le İnönü, daha Kurtuluş Savaşı sürerken, Türk ve Yunan Orduları biribirleriyle kıyasıya savaşırken bile, ilişkilerimizin geleceğine o düzeyden bakabilmişlerdi. Savaş süresince, Yunanlıları incitebilecek, iki ülke arasında kapatılması zor duygusal yaralar açabilecek sözlerden sakınmışlardı.

Yunanistan'da da ilişkilere o düzeyden bakabilecek bir devlet adamı, Venizelos vardı.

İlişkilerin ençok gerginleştiği dönemlerde bile, iki ülke halkının en yüksek çıkarları arasındaki uyumu" görebilenler, gerek Türkiye'de gerek Yunanistan'da eksik olmamıştır.

Onlardan biri de Abdi İpekçi'dir.

Abdi İpekçi, yalnız yurdumuzda değil, dünyada da barışçılığın, dostluğun öncülerinden biriydi.

Abdi İpekçi, yalnız yurdumuzda değil, dünyada da barışçılığın, dostluğun öncülerinden biriydi.

İnançları uğrunda kavga verirken de barışçıydı Abdi İpekçi...

Türkiye ile yakından ilgilenen yabancılar onun bu niteliğini bilirlerdi.

O nedenledir ki Abdi İpekçi'nin öldürülmesi, Türkiyede olduğu kadar birçok yabancı çevrede de üzüntüyle ve tepkiyle karşılandı.

Demokraside ve gazetecilikte, özgürlüğün sorumluluk bilinciyle kullanılması gerektiğini bilen insandı Abdi İpekçi... Bu sorumluluk bilinciyle, Türk Yunan ilişkilerinin en gerginleştiği dönemlerde, Abdi İpekçi, iki ülke halkını biribirine yakınlaştırmak için uğraş vermiştir. Bu uğraşını, "Milliyet" gazetesindeki sütununun ötesine de taşırmıştır ve bir barışçı eyleme dönüştürmüştür.

Bir yandan kişisel girişimleriyle bir yandan da, yıllarca üst düzey yöneticileri arasında yer aldığı Uluslararası Basın Enstitüsü (*IPI - International Press Institute*) yoluyla, o yönde sürekli çaba göstermiştir.

1960 - 1961'de, Türk Yunan yakınlaşmasına basının ve yazarların katkısını sağlamak üzere bu uluslararası kuruluşça atılan adımlara, bazı Türk ve Yunanlı meslekdaşlarıyla birlikte, büyük ölçüde Abdi İpekçi öncülük etmişti.

1961 Martında, Rodos adasında, onun büyük katkısıyla, Türk ve Yunan gazetecileri, başka ülkelerden de IPI yöneticileriyle birlikte toplanmışlar ve basının iki ülke arasında karşılıklı anlayış ve dostluk ortamına somut katkılarda bulunması için kararlar almışlardı.

Gerçi olaylardaki tırmanış o barışçı girişimleri aştı, Rodos'ta varılan anlaşma yeterince uygulanamadı. Araya giren olumsuz gelişmeler, iki ülke basını arasındaki işbirliği girişimlerini de kesintiye uğrattı. Belki Rodos toplantısına katılanlardan bile bazıları, Rodos anlaşmasını unuttular, ve iki ülke arasındaki ilişkileri gerginleştirip kızıştıran psikolojik ortamın etkisine kendilerine kaptırdılar.

Fakat Abdi İpekçi unutmadı ve umutsuzluğa kapılmadı.

Kıbrıs Barış Harekâtından sonra iki ülke arasında yoğunlaşan gerilimi basın aracılığıyla yumuşatabilmek ve gönüllerde karşılıklı anlayış ve dostluk kapılarını açabilmek için yeniden girişimlere başladı.

Ortamın pek elverişli olmamasına karşın, barışçı çabalarını sabırla ve inançla sürdürdü ve yeniden sonuç verme aşamasına getirdi.

Bazıları 1961 Rodos toplantısına da katılmış bazıları daha yeni kuşaktan iki ülke gazetecilerini yeniden bir araya getirecek bir toplantının tüm hazırlıklarını tamamladı. Ankara'ya gelerek, 1 Şubat 1979 günü, Türk resmî makamlarına bu hazırlıklarıyla ilgili ayrıntılı bilgiler verdi.

Fakat o günün akşamı, İstanbul'a döndüğünde, evine giderken insanlık ve demokrasi düşmanlarının kurşunlarına hedef olarak şehid edildi.

Tüm Yunan basını da yas tuttu Abdi İpekçi'nin ardından, Yunanlı devlet adamları, saygı dolu mesajlar yayınladılar onun için... Belli ki Abdi İpekçi, aşılmaz sanılan psikolojik engelleri, içtenliğinden aldığı inandırıcılıkla ve güçle aşabilmişti.

ÖZGÜRLÜK, BARIŞ VE DOSTLUK ŞEHİDİ

Abdi İpekçi bir basın şehidi olmanın da ötesinde, bir özgürlük, barış ve dostluk şehididir.

Onun ölümünden sonra, Türk ve Yunan basını arasındaki yakınlaşma girişimi de bir ara tavsar gibi oldu; fakat gerek Türkiye'de gerek Yunanistan'da kimi meslekdaşları, bu girişimi yeniden canlandırdılar. Bir araya gelerek, iki ülke halkını "en yüksek çıkarları" arasındaki uyumun bilincine vardırmak üzere çalışmalarını sürdürdüler ve, ölümünden iki yıl sonra, onun diktiği ve özenle büyütmeğe çalıştığı dostluk fidanı ürün vermeğe başladı.

Bir Yunanlı yüksek mühendis, Ardreas Politakis, Yunanistan'da "**Eleftrotypia**" gazetesine başvurarak, Abdi İpekçi anısına bir yarışma düzenlenmesini istemiş, ödül giderlerini kendisinin karşılayacağını bildirmişti.

İki ülke arasında biribirine karşı "zafer kazanmak" için bir yarışma olmayacaktı bu... Abdi İpekçi'nin özlemlerine ve anısına yaraşır bir "**dostluk ve barış yarışması**" olacaktı.

Yarışmanın düzenleyiciliğini, Yunanistan'da "**Eleftrotypia**" Türkiye'de ise, Abdi İpekçi'nin yıllarını verdiği "**Milliyet**" gazetesi üstlendiler.

Her iki ülkeden, röportaj, makale ve yazın dallarında, "**iki ulus arasında barışı ve dostluğu, kardeşlik ve sevgi duygularını geliştirici**" yapıtlar seçildi ve bunlar, Mart ayı başlarında, Atina'da düzenlenen bir törenle ödüllendirildi.

En büyük ödül, kuşkusuz, Abdi İpekçi'nin hakkıydı.

En büyük ödül de, Abdi İpekçi anısına, iki ülke yazarlarının ve yazıncılarının bir barış ve dostluk yarışına girmeleriydi.

Her iki ülke basınının ve halkının böyle bir yarışmayı desteklemeleri ise, Abdi İpekçi için, herhalde, bütün ödüllerin üstünde değer taşırdı.

"**Milliyet**" Gazetesi Genel Yayın Müdürü Turhan Aytul gelecek yıl benzer bir törenin Türkiye'de yapılacağını belirterek, iki ülke basını ve halkı arasında barış ve dostluk yarışının süreceğini açıkladı.

YAPICI GAZETECİ

Basın yıkabilir de yapabilir de... Abdi İpekçi, her konuda ve her alanda, basının yapıcılığını geliştiren, basına özgürlüğü oranında sorumluluk düştüğünü bilen ve böyle bir sorumluca özgürlük anlayışını, tüm meslek yaşamı boyunca, gazeteciliğinde ve yazarlığında yaşatan bir insandı.

İkinci Dünya Savaşının Fransa halkıyla Alman halkı arasında açtığı duygu uçurumunu kapatmağa, iki ülkenin kimi gazetecileri ve yazarları, elele vererek, en büyük katkıyı yapmışlardı. Abdi İpekçi de, Türk halkıyla Yunan halkı arasındaki duygu uçurumunu kapatmaya çalışan bir yazardı.

Bir başka ülkeyle kendi ülkesi arasındadostluk kurmak ve sürekli barış sağlamak isteyenlerin, iki ülke arasındaki sorunları görmezlikten gelmeleri veya o sorunlarda ödün vermeleri gerekmez. Böyle bir yaklaşım onları zaten etkisiz bırakır.

Nitekim Abdi İpekçi de, Türk-Yunan sorunları konusunda, Türk Ulusunun inandığı haklarını her zaman savunmuştur. Fakat Abdi İpekçi, bu tür sorunların ancak karşılıklı anlayış ve güven ortamında barışçı, kalıcı ve hakça çözümlere ulaştırılabileceğini biliyordu; onun için de, iki ülke arasında böyle bir ortam oluşmasına katkıda bulunmayı, bir ulusal ödev olmanın da ötesinde bir insanlık ödevi sayıyordu.

Umarız ki, onun kurmak için yıllarını verdiği dostluk köprüsü, Ege'yi iki ülke arasında bir uçurum olmaktan çıkarıp bir barış ve işbirliği bağına dönüştürsün!

Umarız ki, onun yapıcı gazetecilik anlayışı ve barışçı uğraşı, Türkiye ile Yunanistan arasında da, her iki ulusun kendi içinde de herkese gerçek ve onurlu dostluğun yolunu, kardeşlik ve barış yolunu göstersin. ●

BÜLENT ECEVİT

DIŞ SORUNLAR

PETROL BÖLGESİNDE KAYGI VERİCİ GELİŞMELER

- **Son yıllarda Ortadoğu petrol bölgesinde yer alan gelişmeler bütün Dünyada kaygı uyandırıcı bir durum ortaya çıkardı.**
- **Bölgede ve çevresinde karşılıklı askeri güç yığınağı hızlanarak sürüyor.**
- **Burada çıkacak bir yangın bütün Dünyayı ateşe verebilir; gerek enerji ve petrol bunalımını gerek Dünya ekonomik bunalımını çok tehlikeli boyutlara ulaştırabilir.**
- **Bölgenin eşiğinde önemli bir yer tutan Türkiye'nin, her olasılığı gözönünde tutan bir ulusal strateji ve politika oluşturması zorunludur.**

DÜNYANIN stratejik açıdan bugün en önemli bölgesinin Güneybatı Asya ve özellikle Basra Körfezi ve Hint Okyanusu olduğu herkes tarafından tartışmasız kabul ediliyor.

Basra Körfezine kıyısı olan ülkeler, İran, Irak, Kuveyt, Suudî Arabistan, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri ve Umman. Umman'ın ayrıca Hint Okyanusunda da kıyıları bulunuyor.

1980 Haziranına ait rakkamlara göre, Basra Körfezi ülkelerinde günde 288 bin varil petrol üretiliyor. Bu ülkelerde bilinen petrol rezervleri de 2 milyar 400 milyon varil dolayında.

Sınaileşmiş Batı Avrupa ülkeleri, petrol gereksinmelerinin yüzde 60'ını, Japonya yüzde 70'ini (bir kaynağa göre, yüzde 90'ını) ve Amerika Birleşik Devletleri de yüzde 11'ini (bir kaynağa göre, yüzde 20'sini) Basra Körfezi ülkelerinden sağlıyorlar.

Bir başka deyişle, Körfez ülkelerinde üretilen petrol sınaileşmiş Batı ülkeleri için yaşamsal önem taşıyor. Bu nedenledir ki, Basra Körfezinin ve petrol yollarının güvenliği bu ülkeleri çok yakından ilgilendirmekte...

Sovyetler Birliği bugün için Basra Körfezi petrolüne bağımlı değil. Ancak bu ülkenin de 1980'lerin ortalarında petrol bakımından dış kaynaklara gereksinme duyacağı belirtiliyor.

BÖLGEDEKİ SİYASAL GELİŞMELER

Özellikle, son yıllarda bölgede meydana gelen siyasal gelişmeler, Basra Körfezinin ve petrol yollarının güvenliği bakımından, hem Körfez ülkelerinin bir çoğunda hem de sınaileşmiş Batı ülkelerinde büyük kaygılara neden oldu.

Bu siyasal gelişmeler şöyle sıralanabilir:

★ 1979 başlarında İran'da gerçekleştirilen devrim sonunda o tarihe kadar Basra Körfezinde ve Hint Okyanusunda Amerika Birleşik Devletlerinin desteğiyle "jandarmalık" görevini üstlenmiş olan Şah rejimi devrildi ve İran İslâm Cumhuriyeti kuruldu. Yeni İslâm Cumhuriyeti Doğu ve Batı bloklarından uzak kalarak bağlantısız bir dış politika izleyeceğini açıkladı.

Böylece, başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere Batılı ülkeler, İran'ı kendi kullandıkları deyimle, "yitirmiş" oluyorlardı.

★ İran devrimi öteki Körfez ülkelerinde bir başka açıdan tedirginlik yarattı. Körfez ülkelerinden bazılarında Şiî nüfusun ya çoğunlukta olması ya da önemli bir ağırlığa sahip bulunması İran devriminin "ihraç" edilebileceği kuşkusunu doğurdu. Bu arada, Suudî Arabistan ve Körfez'deki Emirlikler, ülkelerinde siyasal alanda kendi rejimlerine karşı İran'dakine benzer bir devrim hareketinin olabileceğinden kaygı duymaya başladılar.

★ Bu arada Sovyetler Birliği 1979'un aralığında Afganistan'ı fiilen işgal etti. Sovyetler Birliği İkinci Dünya savaşından bu yana ilk kez Varşova Paktı bölgesi dışında kalan bağlantısız bir ülkeyi doğrudan işgal ediyordu. Başta ABD olmak üzere Batılı ülkeler dünyanın stratejik açıdan bu en önemli bölgesinde güç dengesinin kendi aleyhlerine oluşmakta olduğu sonucuna vardılar. Onlara göre, Sovyetler Birliğinin Afganistan'dan sonra Pakistan'ı ya da İran'ı işgal ederek Basra Körfezine ve Hint Okyanusuna inmesi işten bile değildi. Afganistan'ın Sovyetler Birliğince işgali bölge ülkelerinde, özellikle Körfez ülkelerinde, büyük kaygılara yol açtı.

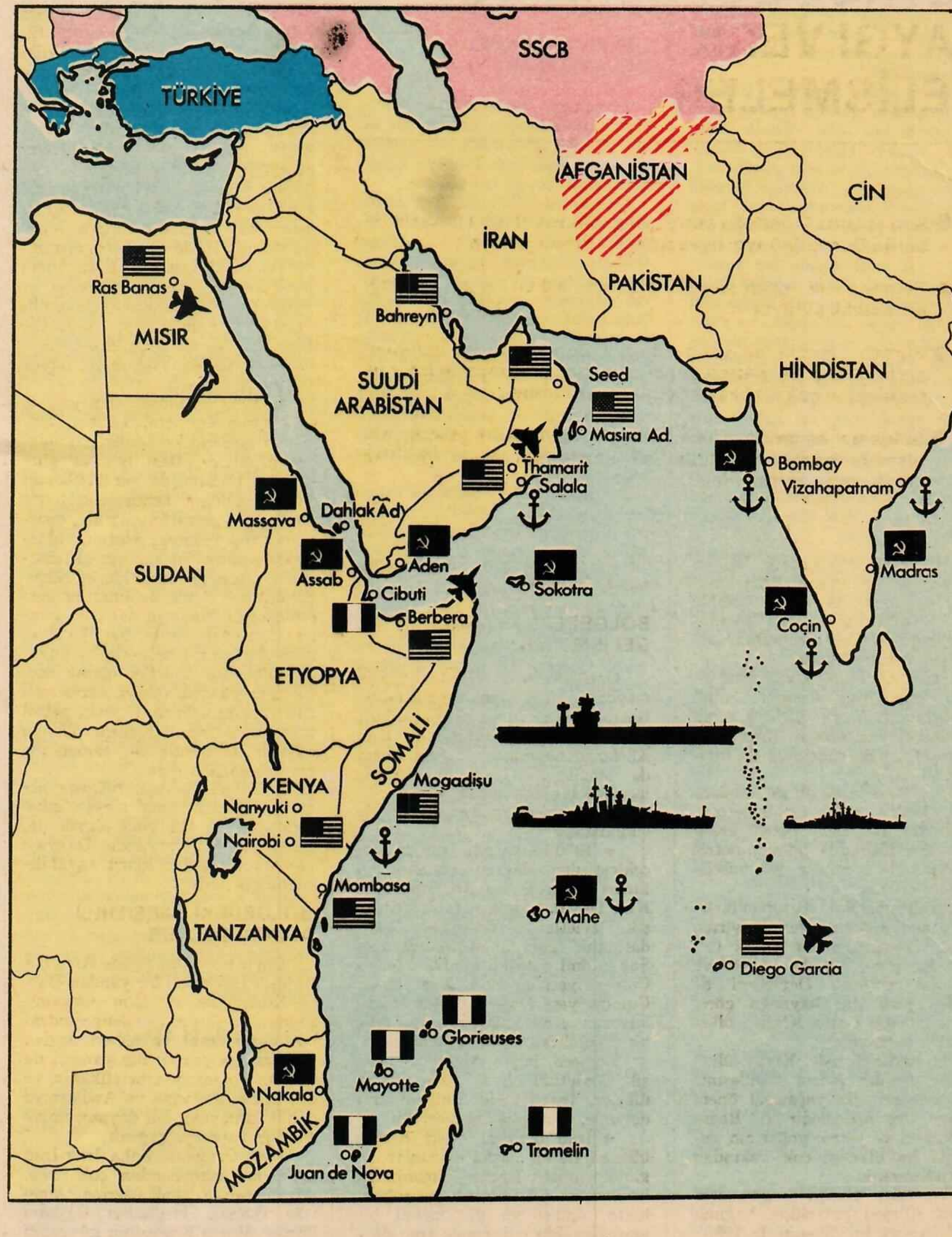
★ 1980 Eylülünde başlıyan ve halâ süren İran-Irak Savaşı, bölgedeki gerilimi ve tehlikeleri büsbütün artırdı. Bazı iyimser gözlemciler, bu savaşda, her iki ülkenin de, en azından kendi çıkarlarını düşünerek, petrol kuyularına, tesislerine dokunmayacaklarını, uluslararası petrol ulaşımının aksamamasına özen göstereceklerini düşünüyorlardı. Fakat bu umutlar gerçekleşmedi. Savaşın daha ilk günlerinden başlayarak, her iki ülke, karşılıklı, petrol tesislerini ve kuyularını başlıca hedefler olarak seçtiler. O yüzden Dünya ekonomisi için yaşamsal önem taşıyan petrol üretiminde önemli düşüşler olmağa başladı. Uluşımda da, zaman zaman aksamalar oldu.

İran-Irak Savaşı, bölgede her an beklenmedik yeni olaylar çıkabileceğini ve her yeni olayın da, petrol yatakları üzerinde, Dünyayı ateşe verecek bir kibrit çakabileceğini gösterdi.

BÖLGEDEKİ KARŞILIKLI ASKERİ GÜÇLER

Böyle bir ortam içinde Amerika Birleşik Devletleri bir yandan Basra Körfezinde ve Hint Okyanusunda yeni oluşan güç dengesindeki boşluğu siyasal ve askerî açıdan doldurmağa çalıştı; öte yandan da savunma alanında müttefiklerini ve dostlarını (Japonya ve Avustralya dahil) daha yakın bir dayanışma ve işbirliği yapmaya çağırdı.

1980 Ocağında daha Irak-İran Savaşının çıkmasından çok önce, Afganistan'ın işgali üzerine, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Carter, Basra Körfezinin güvenliği ile ilgili olarak, daha sonra **"Carter**

SSCB
TÜRKİYE
AFGANİSTAN
ÇİN
İRAN
PAKİSTAN
Ras Banas
MISIR
Bahreyn
HİNDİSTAN
Seed
SUUDİ ARABİSTAN
Masira Ad.
Thamarit
Salala
Bombay
Vizahapatnam
Massava
Dahlak Ad.
SUDAN
Aden
Assab
Madras
Sokotra
Cibuti
Berbera
Coçin
ETYOPYA
SOMALİ
Mogadişu
KENYA
Nanyuki
Nairobi
Mombasa
Mahe
TANZANYA
Diego Garcia
Glorieuses
Mayotte
Nakala
MOZAMBİK
Tromelin
Juan de Nova

Doktrini" diye anılacak yeni Amerikan politikasını şöyle açıklıyordu:

"Herhangi bir dış güç tarafından Basra Körfezini denetim altına alma girişimi Amerika Birleşik Devletlerinin yaşamsal çıkarlarına bir saldırı sayılacak ve böyle bir saldırı, askerî güç de dahil olmak üzere, her araç kullanılarak def'edilecektir."

Bu arada Amerika Birleşik Devletlerinde birkaç yıldan beri tasarlanmakta olan "**Çevik Kuvvet**" *(Rapid Deployment Force)* üzerindeki çalışmalar yoğunlaştırıldı. Bu plana göre, Amerika Birleşik Devletleri dünyanın her yerine hava köprüsüyle hemen ulaşabilecek 110 bin (daha sonra bu sayı 200 bine kadar yükseldi) kişilik bir kuvvet oluşturuyordu. Hafif silâhlar dışında, harekât için gerekli bütün ağır silâhlar, savaş malzemesi ve yiyecek daha önce depolanacak ve özel olarak yapılmış **ro-ro** gemileriyle olay yerine yakın bir yerde önceden bulundurulacaktı. Planda bu kuvvetin ancak beş yıl içinde tam etkinliğe kavuşabileceği düşünülüyordu. Beş yıl içinde bu kuvvete 10 milyar Dolar harcanacaktı. Carter Yönetimi daha sonra sunduğu bütçede Çevik Kuvvet için 17.4 milyar Dolar ayırmıştır.

1980 yılı içinde Amerika Birleşik Devletleri bir yandan Çevik Kuvvetin oluşumu için çalışmalarını sürdürdü, öte yandan da Hint Okyanusunda Amerikan askerî varlığını arttırmağa başladı.

Halen Hint Okyanusunda 30 Amerikan gemisi bulunuyor; bunlardan 18'i savaş gemisi... Öte yandan Hint Okyanusundaki iki Amerikan uçak gemisinde bulunan toplam 170 uçak bölgede oldukça güçlü bir taktik hava kuvveti oluşturuyor.

Amerikan Kuvvetlerinin yanısıra İngiltere, Fransa ve Avustralya da Hint Okyanusunda askerî kuvvet bulundurmaktadırlar.

İngiltere'nin Hint Okyanusunda altı gemisi bulunmaktadır.

Fransa anavatanın parçası olarak saydığı **La Réunion** ve **Mayotte** gibi adalar nedeniyle kendisini Hint Okyanusu Devleti olarak görmektedir. Fransa'nın Hint Okyanusunda 15 gemisi bulunmaktadır.

Avustralya 1980 başlarında Amerika Birleşik Devletlerine Hint Okyanusunda işbirliği ve destek vaad etmiş ve bu taahhüt uyarınca 1980 içinde Hint Okyanusuna 6 gemi ve bir de uçak gemisi göndermiştir.

Özellikle İran-Irak savaşından sonra, Hint Okyanusunda savaş gemisi bulunduran Batılı ülkeler arasında daha yakın bir işbirliği ve hatta ortak bir donanma oluşturma çabaları somut bir sonuca bağlanamamıştır.

Öte yandan, Sovyetler Birliğinin Hint Okyanusunda 27 gemisi bulunmaktadır. Bunların 12'si savaş gemisidir.

ÜSLER VE ASKERİ KOLAYLIKLAR

Amerika Birleşik Devletleri, Hint Okyanusunda bir yandan askerî gücünü arttırırken, öte yandan da çeşitli ülkelerde üsler ve kolaylıklar elde etmeğe çalışmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri Hint Okyanusunun ortasında İngiltere'ye ait bulunan **Diego Garcia** adasından yararlanmaktadır. İngiltere ile yaptığı son anlaşma uyarınca, adadaki hava alanı B-52 bombardıman uçaklarının iniş ve kalkışlarına elverişli bir biçimde genişletilmiştir. Ayrıca, adada haberleşme tesisleri ve çeşitli depolar yapılmıştır. **Diego Garcia** üssü Hint Okyanusunda en modern üslerden biridir ve bölgede "Pentagon'un gözü ve kulağı" olarak görülmektedir.

4 Haziran 1980 tarihinde imzalanan Askerî ve Ekonomik Anlaşma uyarınca, Umman, Amerikan Silâhlı Kuvvetlerinin Umman hava ve deniz limanlarından yararlanabileceklerini kabul etmiştir. Amerika Birleşik Devletleri de bu yararlanma karşılığında Umman'a 50 milyon Dolar tutarında ekonomik ve teknik yardım ve askerî malzeme verecektir.

Öte yandan ABD Somali ile 23 Ağustos 1980 tarihinde bir anlaşma imzalamış ve 40 milyon dolar savunma yardımı ve 5 milyon Dolar da ekonomik yardım karşılığında eski Sovyet tesisinin bulunduğu **Berbera** deniz ve hava üssünden yararlanma hakkını elde etmiştir. Eski Sovyet üssünün işler duruma sokulması için 11 milyon Dolar harcanacaktır. Berbera'da 300 Amerikan askerinin bulunması yeterli görülmektedir. Ayrıca, ABD **Mogadişu** limanında demirleme hakkını da elde etmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri küçük bir Amerikan deniz gücü **(Mideastfor)** için 1949 yılından beri Bahreyn'de liman kolaylıklarından yararlanmaktadır. 1977'de yapılan bir anlaşma ile Bahreyn, Amerika Birleşik Devletlerine deniz ve hava limanı kolaylıkları tanımıştır. Söz konusu kira anlaşması her yıl yenilenmekte ve Amerika Birleşik Devletleri de karşılığında Bahreyn'e 2 milyon Dolar ödemektedir.

Amerika Birleşik Devletleri Kenya'da hava ve deniz limanı kolaylıklarından yararlanmaktadır. Amerikalılar **Mombasa**, **Embakasi** ve **Nanyuki** deniz ve hava limanlarındaki kolaylıkların genişletilmesini istemektedirler. Hatta son haftalar içinde, Hint Okyanusundaki Amerikan Deniz Kuvvetleri Karargâhının Mombasa limanı olması üzerinde durulmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri Mısır'da Kahire'nin 800 km güneyinde **Ras Banas** hava limanından yararlanmaktadır. İki ülke arasında herhangi bir üs ya da kolaylık anlaşması bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Mısır'la Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ilişkiler bu düzeyde devam ettiği sürece, Amerika Birleşik Devletlerinin Mısır hava ve deniz limanlarından yararlanmaması için herhangi bir neden bulunmamaktadır. 1980 yılında Amerikan askerlerini çöl savaşına hazırlamak amacıyla Amerikan-Mısır Silâhlı Kuvvetlerinin işbirliği ile Mısır'da ortak tatbikatlar düzenlenmiştir.

Hint Okyanusunda askerî üsleri ve tesisleri olan bir başka ülke de Fransa'dır. Fransa'nın **Cibuti**'de sömürgecilik döneminden kalma bir askerî üssü bulunmaktadır. Bu üsde 4500 Fransız askeri vardır. Ayrıca, Fransa Hint Okyanusunun güneyindeki adalarda 2800 asker bulundurmaktadır. **Mayotte** adasında 400 kişilik yabancı lejyon birliği de vardır.

Sovyetler Birliğinin de üs ve tesis açısından Hint Okyanusunda oldukça önemli olanaklara sahip olduğu görülmektedir. Güney Yemen'de Aden deniz ve hava üssünden Sovyetler Birliği, 1968'den buyana yararlanmaktadır. Ayrıca Güney Yemen'e ait Sokatra adasında Sovyetlere ait deniz ve hava üssü bulunmaktadır. Etyopya'da Kızıl Deniz kıyısında Assab ve Massava limanlarından Sovyetler Birliği yararlanmaktadır. Ayrıca Sovyetler Birliği Kızıl Deniz'de **Dahlak** adasındaki askerî kolaylıkları genişletmektedir. Öte yandan, Sovyetler Birliği Hindistan'da Mozambik ve Morityus'ta belirli demirleme kolaylıklarından da yararlanmaktadır.

HER AN PATLAMAYA HAZIR..

Görülüyor ki, son birkaç yıl içinde görülen siyasal gelişmeler sonunda Basra Körfezi ve Hint Okyanusu bir "barış denizi" olmaktan çıkmış Doğu ve Batı ülkelerine ait askerî güçlerin giderek arttığı bir bunalım bölgesi haline gelmiştir. Bu arada bölgede, başta petrol zengini ülkeler olmak

üzere, tüm ülkeler arasında silâhlanma yarışı da giderek hızlanmıştır.

Verdiğimiz bu bilgiler de gösteriyor ki, petrol açısından büyük önem taşıyan Basra Körfezi dolaylarında, Hint Okyanusundan başlıyarak, Doğu Afrika'nın bir kesimini kapsayan duyarlı bölgede, karşılıklı, yoğun bir askerî güç yığınağı yapılmaktadır.

Eğer Doğu ile Batı arasında, bölge ülkelerinin de uygun görecekleri bir uzlaşmaya varılmazsa, bu yığınakların tehlikeli bir tırmanışla artacağı beklenebilir.

Bu durumda, Dünyanın bu stratejik bölgesi, her an patlamaya hazır bir barut fıçısına dönüşmektedir. Bir patlama olursa, Dünyada, son yıllarda görülenin çok ötesinde bir petrol ve enerji bunalımı ortaya çıkacaktır ve Dünya ekonomik bunalımı dayanılmaz boyutlara ulaşacaktır.

"Arayış"ın önümüzdeki sayılarında, bölgedeki bu durumun ne gibi siyasal, askerî ve ekonomik gelişmelere yol açabileceği incelenecektir.

Ayrıca, bölgenin eşiğinde jeopolitik açıdan çok önemli bir yer tutan Türkiye'nin de, bu gelişmelerden büyük ölçüde etkilenmesi beklenebilir. Onun için, her olasılık gözönünde tutularak, Türkiye'nin bu konuda bir ulusal politika ve strateji oluşturması zorunludur.

"ARAYIŞ"ın önümüzdeki sayılarında, bu açıdan Türkiye'nin durumu üzerinde de durulacaktır ●

EKONOMİ

TÜRKİYE'NİN DIŞ ÖDEMELER VE BORÇLANMA SORUNU

- **En iyimser hesaplarla bile 1985'de iki yakamız bir araya gelmeyecek.**
- **Borçlanma gereksinmemiz artarken, borç ödeme gücümüz azalıyor ve borç alabilmek gitgide zorlaşıyor.**
- **Çözüm, ulusal gücümüzü daha etkin biçimde harekete geçirmektedir. Bu da serbest piyasa ekonomisiyle olmaz, her alanda ciddi planlamayla ve plan disipliniyle olur.**
- **Halkımız katlanabileceği özverinin sınırına gelmiştir. Bundan öte özveri ancak hakça düzenlemelerle ve halkın karar ve yönetim sorumluluğuna katılmasıyla taşınabilir.**
- **Bunu sağlıyabilmenin başta gelen koşulu da demokrasiyi genişletmektir.**

TÜRKİYE'nin 1981 yılında yeniden dört milyar dolar borçlanacağı anlaşılmaktadır. Petrol faturasının karşılanması, dış ülkelerden zorulu kaldığımız malların alınması, eski borçların faizlerinin ve anapara taksitlerinin ödenmesi ancak bu yolla, yeniden borçlanarak sağlanacaktır. Döviz gelirlerimizin döviz gelirlerimizin döviz giderlerini karşılamadığı artık hepimizin bildiği bir gerçektir.

Dört milyar dolar, kuşkusuz, küçük bir sayı değildir. Bu yıl için öngörülen dışsatımdan daha büyüktür. Bir başka deyimle, Türkiye 1981'de de yıllık dışsatım gelirinden daha çok yeni borç alacaktır. 1975 yılından bu yana bu hep böyle gidiyor.

Geçen yıllarda bu aylar, borç görüşmelerinin yoğunlaştığı aylar olurdu. Bu yıl da durum aynı. Toplantılar başladı, gidip gelmeler sıklaşıyor, Türkiye'ye borç yardımını hangi ülkenin bakanının ya da hangi uluslararası kuruluşun başkanının yürüteceği araştırılıyor.

İsteğimiz miktar yaklaşık beş milyar dolar. Ancak dört milyar dolar, iyimser bir tahminle bile, ulaşılabilecek en yüksek bir miktar olarak görünüyor. Bunun bir bölümü, geçmiş yıllarda alınacak kredilerin bu yıl kullanılması yoluyla sağlanacak. Yaklaşık bir milyar dolar, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu gibi kuruluşlardan gelecek. Bir milyar doları biraz aşkın bir olanağın batı ülkelerinin oluşturdukları yardım konsorsiyumundan sağlanması beklenir. Geri kalan miktarın ise, çeşitli kaynaklardan, borç ertelemeleri, ticari krediler, yabancı banka kredileri ve komşu ülkelerden alınan kredilerden oluşacak...

Yaklaşık bir yıldan bu yana, Türkiye'nin 1985 yılında dış ödemeler alanında, bugün karşılaştığı sorunları aşacağı ve büyük ölçüde düzlüğe çıkacağı ileri sürülüyor. Bunun koşulu olarak, bugün izlenmekte olan politikaların sürdürülmesi öngörülüyor.

1985'DE NE OLACAK?

Biz bu yazımızda, 1985 yılında durumun ne olabileceğini tahmin etmeğe çalıştık. Kuşkusuz, zor ve teknik bir iş bu... Gelecek bir sürü bilinmezlerle dolu, petrol fiyatları ne olacak, dışsatımımız nasıl gelişecek, dıştan aldığımız malların fiyatları ne kadar artacak, işçilerimiz eskisi gibi artan ölçülerde yurda para göndermeğe devam edecekler mi? Bütün bunlar bugünden kesinlikle bilinmiyecek hususlar. Dünyamızda ekonomik olayların hızlı bir biçimde geliştiği de bir gerçek.

Ancak 1985 yılı da çok uzak bir tarih değil. Yaklaşık yüzde beş veya on gibi küçük bir hata payı ile, 1985 yılında ülkemizin dış ödemeler durumu sergilenebilir, sorunları ortaya konulabilir. Bunu yaparken olabildiğince iyimser de davranılabilir. Dışsatımın ve işçi dövizlerinin hızlı bir biçimde artacağı petrol fiyatlarında ve dışalımda artışların sınırlı olacağı varsayılabilir.

Biz de öyle yaptık ve ilişik tabloda 1985 yılının dış ödemeler alanında genel durumunu, iyimser

tahminlere dayanarak sergilemeye çalıştık. Bunu yaparken, dış ödemeler dengesini, küçük teknik ayrıntılardan ayıklayıp, herkesin kolayca anlıyabileceği sadelikle belirlemeye çalıştık.

DÖVİZ GELİRİ TAHMİNLERİ

Buna göre, 1985 yılında durum şu olabilir:

1985'de dışsatım yedi milyar dolar olarak öngörülmüştür. Bu sayı, dışsatımın yılda yaklaşık yüzde 20 oranında artacağını ve 1981 yılında üç buçuk milyar dolarlık dışsatım hedefine ulaşılacağını içermektedir. Yüzde 20 oranındaki yıllık artışın yüzde onu dışsatım mallarındaki fiyat artışından, yüzde onu ise dışarıya daha çok mal satmamızdan kaynaklanacaktır. Yıllık yüzde 20 dışsatım artışı geçmiş yıl ortalamalarının çok üstündedir. Dünya ticaretindeki durgunluk karşısında da kolay ulaşılabilecek bir büyüklük değildir. Bununla beraber, her türlü önlemin alınacağı anlayışı içinde ve en iyimser bir hesapla, dört yılda dışsatımın iki katına çıkacağı ileri sürülebilir.

★ ★ ★

İkinci büyük döviz kaynağımız işçi gelirleridir. 1981 yılı işçi dövizlerinin iki milyar dörtyüz milyon dolara ulaşacağını, resmî makamlar söylemektedirler. Bu beklenti gerçekleşir mi gerçekleşmez mi, önceden kestirilemez; ama biz gerçekleşeceğini ve önümüzdeki yıllarda da her yıl yüzde on oranında artarak, 1985 yılında işçi dövizlerinin üç buçuk milyar dolara ulaşacağını düşündük. İşçilerimize konan vize ve Avrupa ülkelerinde işsizliğin ve yaşam pahalılığının artmakta olması karşısında, bu aslında iyimser denebilecek bir tahmindir.

★ ★ ★

Döviz gelirlerinin bir başka kaynağı, turizm, taşıma ve benzer işlemlerden sağlanan gelirlerdir. Çeşitli her türlü harcamalar çıktıktan sonra bu gelirlerin toplamının 1981 yılında 500 milyon dolar kadar olacağı programlanmıştır. 1981'de program hedefinin gerçekleşeceğini varsayarak, 1985'de bu kaynaktan bir milyar dolar bir gelir sağlanacağını tahmin ettik. Bu, her yıl için yüzde 20 bir artış demektir ve geçmiş yılların sonuçları karşısında bu da çok iyimser bir bekleyiş sayılabilir.

Buna göre, döviz gelirleri toplamı Tabloda görüldüğü üzere, 1981'de 6 milyar 400 milyon dolardan, 1985'de 11 milyar 500 milyon dolara çıkmaktadır.

DÖVİZ HARCAMASI TAHMİNLERİ

Döviz harcamalarına gelince, bunun başlıca unsurlarını petrol, başka dışalım giderleri, borç faizleri ve borç anapara geri ödemeleri oluşturmaktadır.

Yetkililer, 1981 yılında petrol dışalımının dört milyar 250 milyon dolar olacağını söylüyorlar. Biz, 1981 yılında petrol faturasının üçbuçuk milyar dolarda kalacağını varsayarak, 1985 yılı için petrol giderini altı milyar 200 milyon dolar olarak tahmin ettik. Bu tahmin, Dünyada her yıl yüzde on enflasyon olacağını ve petrol fiyatlarının yalnızca enflasyon oranı kadar artacağını; Türkiye'nin dışardan alacağı petrol miktarında da her yıl yüzde beş gibi küçük bir artış olacağını içermektedir. Kuşkusuz, çok iyimser bekleyişlerdir bunlar...

Geçmiş yıllarda petrol fiyatları hızla artmıştır. Petrol üreten ülkeler, petrol fiyatlarının, dünyadaki enflasyona ek olarak en az yüzde üç oranında arttırmak kararındadırlar. Öte yandan, dıştan alınacak petrolun miktar olarak her yıl yüzde beş oranında artması da, nüfus artışı, ulusal gelir artışı, tarım ve sanayide üretim artışı ve özellikle yurakıda belirtilen dışsatımın miktar olarak yüzde on oranında artış hedefi karşısında, çok sınırlı...

1985'de altı milyar 200 milyon dolarlık petrol faturası ancak 17 milyon ton petrol dışalımına yetecek. Oysa ülke ekonomisi gereksinmesinin, daha şimdiden, bu düzeye eriştiğini söyleyenler var. Bununla birlikte, biz, 1985 yılı için tahmin yaparken, petrol tüketimine ve savurganlığına karşı her türlü önlemler alınacağını düşündük ve petrol faturasını en düşük düzeyde tuttuk. Buna göre, petrol fiyatları daha hızlı artarsa ya da petrol savurganlığını önleme konusunda şimdikinden daha etkili önlemler alınmazsa, 1985 yılında ortaya çıkacak durum daha kötü olacak demektir.

★ ★ ★

1981 yılı için açıklanan dışalım programı dokuz milyar dolardır. Bu miktarın aşırı olduğu, çünkü bu miktara erişmeyi sağlayacak döviz olanakları bulunmadığı, 1981 yılı dışalımının en çok yedi buçuk milyar dolar olacağı varsayımından hareket edildiğinde, 1981'de petrol dışında dört milyar dolar tutacak her türlü dışalımın, 1985'de 5 milyar 800 milyon dolar olacağı hesaplanmıştır. Bu rakam, dışalımda miktar olarak hiç bir artış içermemektedir. Dışalımın (petrol dışında) dört milyar dolardan 1985'de beş milyar 800 milyon dolara çıkmasının nedeni, dışalım ve dışsatım mallarının fiyatlarında her yıl yüzde on bir artış olacağının beklenmesidir.

Dışalımın (petrol dışında) miktar olarak hiç artmıyacağını öngörmek, kuşkusuz, oldukça aşırı bir iyimserliktir. 1985 yılına kadar olan dönemde ulusal gelirin hiç olmazsa yılda yüzde üç oranında artması gerekli. Yoksa, ülkemizde kişi başına gelir düşmeğe devam edecek demektir. Yeni yatırımlar için ve dışsatımı her yıl gerçek değer olarak yüzde on oranında arttırmak için, dışalımın da miktar olarak artması zorunlu, ya da çok sert ve değişik, bugünkünden çok farklı önlemler almak gerekecek.

TOZPEMBE REJİMİN SERGİLEDİKLERİ

Buna göre, 1985 yılına ulaştığımızda toplam dışalım 12 milyar dolar, toplam dışsatım yedi milyar dolar oluyor.

Döviz giderlerinin öteki unsunlarını, faiz yükünü ve borç taksitlerini hesaplamak, oldukça basit işlemler. Çünkü bunlar, yukarıdaki gelişmelerin aritmetik bir sonuçu...

İlişik Tabloda, 1985 yılı için çizmeğe çalıştığımız resim, Türkiye'nin ödemeler dengesi alanında o yıl karşılaşılabilecek durumun en toz pembe olanı. Durumun daha da karanlık olmasını beklemek, aslında gerçekçiliğin gereğidir. Petrol fiyatlarının, yaptığımız iyimser tahminlerde öngörülenden daha da hızlı artması, dışalımların bugünkü dezeyinde tutulamaması, üretim artışınınsa durması veya gerilemesi, güçlü olasılıklardır. Bütün bunlar, 1985'de sağlanması gereken dış borç miktarının şimdi ileri sürülenden bir hayli çok olması demektir.

Muhayyilelerimizi ve iyimserliğimizi zorlayarak çizmeğe çalıştığımız toz pembe resim, herşeye karşın, şunları sergiliyor:

★ 1985'de dışsatım 7 milyar dolar, dışalım 12 milyar dolar...

★ 1985'de petrol dışalımı altı milyar 200 milyon dolar... Bu mikdar, dışsatımdan elde edilecek gelirin yüzde 88'ni götürecek.

★ Dışalım ve dışsatım arasındaki açık beş milyar dolar...

★ 1981 yılı sonunda 20 milyar dolara varması beklenen dışborçlar,

1985 yılı sonunda 32 milyar dolara ulaşacak.

★ 1981'de bir milyar 400 milyondolar olan faiz ödemeleri, 1985'de iki milyar 300 milyon dolara çıkıyor.

★ 1981'de bir milyar 500 milyon dolar olan dış borç geri ödemeleri, 1985'de iki milyar 800 milyon dolara ulasıvor.

★ 1981'de toplam döviz giderleri ve döviz gelirleri arasındaki açığı kapatmak için borçlanılacak miktar dört milyar dolar; 1985'de aynı açığı kapatmak için borçlanılması gereken mikdarsa beş milyar 600 milyon dolar...

Demek ki toz pembe bir görüntü içinde bile, 1985 yılına geldiğimizde, ülkemizin borçlanmak zorunda kalacağı mikdar en az beş milyar 600 milyon dolardır. Bu, gerçekte, şu demektir:

1985 yılına geldiğimizde, yine içinde bulunduğumuz bu aylarda, borç erteleme toplantıları sürecek. Devlet yönetiminde görev alanların uluslararası gidip gelmeleri devam edecek, ülkemize özel yardım olanakları oluşturma görevinin hangi ülkenin maliye ya da dışişleri bakanına verileceği araştırmaları tekrarlanacak.

Ekonomik sorunları çözülebilmekle herşeyden önce, bu sorunlara yönelik toplumsal bilincin oluşturulmasına bağlı. Yukarıda ortaya koymaya çalıştığımız ve, ne kadar toz pembe renk katsak da oldukça karanlık kalan resim, sorunların daha iyi anlaşılması ve tartışılması amacıyla çizilmiştir.

1981 ve 1985 Yıllarında Türkiye'nin Dış Ödemeler Durumu

(Milyon Dolar)

	1981	1985 ★
DÖVİZ GELİRLERİ		
Dışsatım	3.500	7.000
İşçi Gelirleri	2.400	3.500
Diğer Gelirler (net)	.500	1.000
TOPLAM Gelirler	6.400	11.500
DÖVİZ GİDERLERİ		
Petrol Dışalımı	**3.500**	**6.200**
Diğer Mallar Dışalımı	**4.000**	**5.800**
Toplam Dışalım	**7.500**	**12.000**
Borç Faizleri	**1.400**	**2.300**
Borç Taksitleri	**1.500**	**2.800**
TOPLAM GİDERLER	**10.400**	**17.100**
Borçlanmayla Karşılanacak Döviz Giderleri ve Gelirleri Arasındaki Fark	**4.000**	**5.600**
TOPLAM DIŞ BORÇLAR	**20.000**	**32.000**

★ 1985 için verilen rakamlar, yazı metninde belirtildiği gibi, en iyimser tahminleri yansıtmaktadır.

BORÇ ALMANIN ZORLAŞMASI

Bu aşırı iyimser resimi çizerken dayanılan varsayımların pek sağlam olmadığını göstermek için, Dünyada borçlanmanın gitgide güçleştiğini de hatırda tutmak gerekir.

Uluslararası Para Fonu (IMF) ile ne kadar iyi geçinilse geçinilsin, bu kuruluşun doğrudan açılabileceği kredi sınırlıdır. Üstelik Dünyanın dört bir köşesinden gelen kredi istekleri artarken, IMF'nin öz kaynakları daralmaktadır.

IMF'nin bir ülkeye kredi açması, borç vermesi, daha çok, büyük bankalara yeşil ışık yakma anlamında değer taşır. Bir tür "tavsiye mektubu" yerine geçer IMF'nin verdiği sembolik krediler..

Büyük bankalarınsa hem faizleri hızla yükseliyor hem de, özellikle ekonomisi sağlıklı bir gelişme göstermeyen ve borç ödeme gücünü belirgin biçimde arttıramıyan ülkelere borç verme eğilimleri gitgide azalıyor. Nitekim geçen yıl ortalarından beri, IMF, bankaları, Türkiye'ye kredi açılması konusunda, yeşil ışık yakmanın da, "tavsiye mektubu" vermenin de çok ötesinde sıkıştırdığı hâlde, buna Amerika Birleşik Devletlerinin de desteği eklenidiği hâlde, bankalar Türkiye'ye kredi musluklarını sımsıkı kapalı tutmakta direnmişlerdir.

1979'da ve 1980'de olduğu gibi, dost ve müttefik devletlerin Türkiye için aralarında açacakları kredi kampanyası da etkinliğini gitgide yitiriyor. Çünkü bu ülkelerin kendi ekonomik sıkıntıları artıyor, birçoğunun kendi dış ödeme açıkları büyüyor. Üstelik, uluslararası gerilim nedeniyle, savunmalarına daha çok kaynak ayırıyorlar.

Nitekim, Türkiye'ye devletten devlete borç sağlama yarışında başı çeken iki ülkenin de son durumları bu açıdan umut verici değildir. ABD, dış yardıma ayırdığı kaynaklarda -soruna asker bakışıyla yaklaşan Dışişleri Bakanı Haig'in direnişine karşın- önemli kısıntı yapmıştır. Carter yönetiminin hazırladığı toplam yedi milyar dolarlık dış yardım programını, yeni Reagan Yönetimi, bir milyar 700 milyon dolarlık bir kısıntı ile, beş milyar 300 milyon dolara indirmiştir. Bu, Amerika dış yardım programında yüzde 26'yı bulan bir azalma demektir. Hızlı büyüme ve gelişmesindeki hızlı gerileme nede-

niyle, başka ülkelere borç vermede büsbütün tutumlu davranma gereğini duymaktadır. Almanya'nın kendisi dış borç arayan bir ülke durumuna gelmiştir.

Her iki ülke de, savunmaya yönelik kredilerinde belki daha bir süre biraz cömert davranabilirler, ama ekonomik amaçlı dış yardımlarını gitgide kısacakları belli olmuştur.

Öte yandan, dostlarımız ve müttefiklerimiz, bunca borçlanmaya karşın ekonomisini düzene sokamayan ve borç ödeme gücünü arttıramıyan bir Türkiye'ye, üstüste her yıl dişe dokunur kredi sağlamaktan usanmağa başladıklarını artık oldukça açık biçimde gösteriyorlar.

Bütün bu gerçekler gözönünde tutulursa, bizim 1985 için en iyimser bir yaklaşımla, muhayilemizi zorlayarak çizmeğe çalıştığımız tablonun bir hayli zorlama bir iyimserliği yansıttığı açıktır; ve o kadar zorlamaya, o kadar aşırı iyimser tahminlere, hesaplara karşın, yine de 1985'de iki yakamızın bir araya gelmesi olası görünmüyor.

ÇÖZÜM NEREDE?

Öyleyse çözüm nerededir?

Çözüm, gerçekçi ölçülerde ve sağlıklı biçimde borçlanmanın yanı sıra, kendi ulusal gücümüzü daha büyük bir etkinlikle harekete geçirmenin yollarını arayıp bulmaktadır.

Bu da, bir bakıma işi oluruna bırakan bir "serbest pazar ekonomisi" ile olmaz; ancak tarımdan sanayie, turizme, dışsatıma, dışalıma kadar her alanda çok ciddî ve tutarlı bir planlamayla ve sıkı bir plan disipliniyle olur.

Bulunacak her geçerli çözüm, halkımız için yeni özveriler gerektirecektir.

Halkımızın geniş bir kesimi ise, katlanabileceği özverilerin sınırına gelmiştir.

Bundan öte özveri yükü, ancak, gelir ve özveri dağılımında daha hakça düzenlemelerle ve yükü taşıyacak olan geniş halk kitlelerinin karar ve yönetim sorumluluğuna ileri ölçüde katılmalarıyla taşınabilir.

Bunu sağlıyabilmenin başta gelen koşulu ise, daraltılmış değil, genişletilmiş bir demokrasidir. ●

YAYIMLANMAYAN YILLIK PROGRAM

● 1981 Programının yayımlanması çok gecikti.

● Değişik kuruluşlar ekonominin başlıca göstergeleriyle ilgili çelişik rakamlar veriyorlar.

● Ekonomik ve sosyal yaşamı kesin verilere dayanarak değerlendirmek isteyen Programının bir an önce yayımlanmasını bekliyorlar.

YILLIK programlar, plânlı kalkınma döneminin ortaya çıkardığı bir olgudur. 1963 yılından bu yana, her yıl, izlenen ekonomik ve sosyal politikaların sonuçları bu programlarda incelenir, belirlenen hedeflere ne ölçüde ulaşılıp ulaşılmadığı saptanır ve bunların nedenleri araştırılır, bir ilerki yılın tüketim ve yatırım büyüklükleri ortaya konur, yatırımların sektörler arasında nasıl dağılacağı belirlenir, izlenecek ekonomik ve sosyal politikalar saptanır ve bu politikaların gerekli kıldığı önlemler açıklanır.

Yıllık programlar, geçmişte genellikle Aralık ya da Ocak aylarında yayımlanırdı. Beş yıllık plânların Parlamentoda görüşülmesinin gecikmesi durumunda veya yıllık programların Bakanlar Kurulu'nda görüşüldüğü döneme rastlayan günlerde Hükûmet değişikliği durumlarının ortaya çıkması, bazı yıllarda programların yayımlanmasını da etkilerdi. Bu gibi gecikmeler olsa bile, Bütçelerin Parlamentoda görüşüldüğü Şubat ayında, yıllık programlar Resmi Gazetede yayımlanmış olurdu.

Oysa şimdi Mart ayı nerdeyse geçmek üzere, buna karşın 1981 Programı açıklanmamış durumda. Yatırımlar saptandığına ve resmî kuruluşlar arasında dağıtıldığına göre, yıllık program çalışmalarının önemli bir bölümü tamamlanmış demektir; bundan sonrası daha çok uzmanların teknik çalışmalarını ilgilendirir. 1980 yılında gelişme hızı ne oldu, hangi üretim arttı hangisi azaldı, enflasyon yüzde kaça ulaştı? Bunlar gibi 1980 yılını kapsıyan daha bir çok temel gelişmelerin ve bilgilerin, 1981 yılı programında yer alması gerekli.

1980 yılının büyük bir bölümü, ülkemiz için çok yeni ve geçmiş yıllardan çok değişik bir ekonomik programın uygulandığı bir yıl olmuştur. Böyle bir ekonomisi politikasının topluca sonuçları, 1981 Programı açıklandığında ortaya çıkacaktır.

1980 yılına ait temel gelişmelerde önemli belirsizlik var, çok değişik rakamlar ortaya atılıyor.

Devlet İstatistik Enstitüsünün ilk yaptığı tahminlere göre, 1980 yılında ulusal gelirin yüzde 2.2 oranında azaldığı, yayımlanan resmî belgelerde yer alıyor. Yasalara göre, ulusal gelirdeki gelişmeleri izlemekle görevli olan kuruluş, Devlet İstatistik Enstitüsüdür. Bütün bilgiler bu resmî kuruluşta toplanarak yetişmiş uzmanlar tarafından değerlendirilmektedir. Devlet İstatistik Enstitüsünün, ulusal gelir konusunda ikinci ve daha kesine yaklaşan tahminini bu sıralarda yapmış olması gerekir. Geçmiş yıllarda ulusal gelirin ikinci tahmini Kasım ayında yapılırdı; Mart ayında ise kesin tahmin ortaya çıkmış olurdu.

Oysa, Devlet Plânlama Teşkilâtı, bu kuruluşun ulusal gelir konusunda ayrıntılı bilgi toplama merkezi olmamasına karşın, ulusal gelirin 1980 yılında binde 7 oranında arttığını ileri sürmektedir. Yıllık programın açıklanması, bu konuyuda aydınlığa kavuşturabilir.

1980 yılında ulusal gelir artmışsa bu hangi alanlarda gerçekleşti? Ekonominin sürükleyici sektörü olan konut alanında işlerin 1980'de büyük ölçüde gerilediğini, değişik göstergeler açıkca ortaya koyuyor. Bir çok temel malın üretiminde de önemli düşüşler var.

Bir büyük bankanın çıkardığı aylık ekonomik bültenin son sayısında, 1980'ın onbir ayında temel malların üretimini gösteren bilgiler

yer alıyor. Elli altı malın üretim rakamları verilmiş, üretim düşüşü gösteren malların sayısı otuz, üretimi artanlar ise yirmialtı...

1980'DA SINAİ ÜRETİM GERİLEDİ

Ekonominin temel alanlarında üretim düşüşü çok belirgin; örneğin, kamu sektörünün pamuklu dokuma üretimi yüzde 12, yünlü dokuma üretimi yüzde 21 oranında düşmüş. Sigara üretimi yüzde 20 blister bakır üretimi yüzde 19 oranında azalmış. Özel ve kamu sektörünün toplam ham demir üretimi yüzde 6, çelik ingot üretimi yüzde 5, çimento üretimi yüzde 8 oranında gerilemiş. Özel sektörün elektrolitik bakır üretimi yüzde 65, pencere camı üretimi yüzde 48 oranlarında düşmüş.

Taşkömürü ve krom cevheri üretiminde gerileme, sırasıyla yüzde 12 ve yüzde 9 oranlarında. Onbir aylık toplum ham petrol üretimi, yüzde 19 oranında azalmış.

Buna karşın bazı malların üretimleri artmakta. Şeker ve sun'î gübre üretimi yüzde 31, petrol ürünleri yüzde 14 oranında artmış. Linyit üretiminde yüzde 26, demir cevheri üretiminde yüzde 24 oranlarında ilerleme görülüyor.

Kuşkusuz, yukarıda verilen rakamların doğruluk derecesi ve topluca sonuçları, 1981 Programının açıklanmasından sonra kesinlik kazanacak. Ancak, resmî belgelerde yer alan bilgilere göre, Devlet İstatistik Enstitüsü, sanayi sektöründe yüzde 11.7 oranında gerileme olduğunu söylüyor, Devlet Planlama Teşkilâtı ise bu sektörde üretimin yüzde 1.1 oranında arttığını ilerisürüyor. Bunlar çok farklı sayılar, ya birinin doğru olması gerekiyor ya da ötekinin...

ENFLASYON ORANLARINDA KARIŞIKLIK

1980 yılında gerçekleşen enflasyon konusunda kamuoyu tam bir karışıklık içinde. Ticaret Bakanlığınca hazırlanan toptan eşya fiyatları endeksine göre, 1980 yılında fiyatların bir önceki yıla oranla yüzde 107 arttığı açıklandı. Bazı Hükümet üyeleri ise, bir takım hesap zorlamalarıyla, enflasyon oranını yüzde 40 dolaylarına kadar inmiş gibi göstermeğe çabalıyorlar. Ülkemizde yaşam pahalılığındaki gelişmeleri gösteren çok sayıda endeks var. Bunların en yenisi ve gelişmişi Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yayımlananlar... Enflasyon oranları yalnızca izlenen ekonomik politikaların sonuçları bakımından değil, fakat bu sıralarda üzerinde çalışmalar yapılan asgari ücret ve yeniden yürürlüğe sokulacak toplu iş sözleşmeleri bakımından da önem taşıyor.

Oysa son sıralarda İstanbul Ticaret Odası'nca hazırlanan bir endeksin sonuçlarına, bazı basın organlarında geniş yer veriliyor. Yasalara göre, fiyat gelişmelerini gösteren endekslerin Ticaret Bakanlığı ve Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından hazırlanması ve izlenmesi gerekiyor. Ticaret Odası'nca hazırlanan endeksler gerçeği ne ölçüde yansıtıyor, resmi endekslerle arasında farklılık varsa bu neden ileri geliyor. Kuşkusuz, 1981 yılı programında yer alacak rakamlar ve uzmanlar tarafından yapılacak değerlendirmeler, hayat pahalılığı ve enflasyon oranları konularındaki karışıklığa aydınlık getirecek.

Yukarıda belirtmeye çalıştığımız noktalar, yıllık programların önemini gösteren bazı örneklerdir. Yıllık programların asıl önemi, kamu hayatında ve ülkenin gelişmesinde izlenecek politikaları ve alınacak önlemleri belirlemesindedir.

Bütün bunlar, bir hayli gecikmiş olan 1981 Programının bir an önce yayınlanmasının ne kadar gerekli olduğunu; özellikle son aylarda değişik resmî kuruluşlarca veya bazı yetkililerce açıklanan bilgilerin, rakamların biribiriyle büyük ölçüde çelişmesi karşısında, bu gerekliliğin büsbütün ağırlık kazandığını gösteriyor.

Onun için, kamuoyu, özellikle ekonomik ve sosyal yaşamı kesin verilere göre izleyip değerlendirme gereğini duyanlar, Programın daha çok gecikmeden yayımlanmasını bekliyorlar. ●

TOKYO GÖRÜŞMELERİ

1979 yılında, Tokyo'da yapılmış olan Uluslararası Ticaret Görüşmeleri, gelişmekte olan ülkeler açısından bazı yararlı sonuçlara varmışsa da, bazı alanlarda da düş kırıklığına yol açmıştır.

Görüşmelerde, endüstrileşmiş ülkelerin dışalımlarından aldıkları vergileri 8 yıl içinde ortalama % 38 oranında düşürmeleri kararlaştırılmıştır. Ancak, gelişmekte olan ülkeleri en fazla ilgilendiren tarımsal ürünlerde, bu oran, % 7 olarak sınırlanmıştır.

Tokyo görüşmelerinde, en düşük gelişme gösteren ülkelerin ticarette özel muameleye tabi tutulması ve gelişmekte olan ülkelerin, dış ticarette tercihli ülke olma durumunu kazanabilmeleri için yasal temellerin oluşturulması öngörülmüştür.

Gelişmekte olan ülkelerin yeni endüstrilerini korumak veya üretim yapısını değiştirmek amacıyla, gümrük tarifelerinde gerekli düzenlemelerin yapılabileceği de kabul edilmiştir.

Ancak, ülkemizi de çok yakından ilgilendiren, tekstil ve tarım ürünlerine, bazı gelişmiş ülkelerce konan miktar sınırlamaları sürebilecektir.

Gücün halkta toplanmasını isteyen düşünür

JOHN KENNETH GALBRAITH

- **Galbraith'e göre pazar ekonomisi kurallarının düşmanı ideoloji değil, tekelleşme ve teknolojidir.**
- **Sorunlar, ekonomik gücün hangi ellerde olacağı belirlenmedikçe çözülemez.**
- **Galbraith bu gücün halk elinde toplanmasını ve demokratik yollardan sosyal sorumluluk taşıyan liderler aracılığıyla işlerlik kazanmasını önerir.**

JOHN K. Galbraith, günümüzün belki de en çok okunan iktisatçılarından biridir. Kitapları sayısız baskılar yapmış, bir çok dile çevrilmiş, geniş bir okuyucu kitlesinin ilgisini çekmiştir. Galbraith, bugüne değin, ekonominin dar ve teknik konularından daha çok, toplumun yapısal ve sosyal sorunları üzerinde durmuştur. Amerikan İktisatçılar Birliğinin Şeref Başkanlığını bir zamanlar yapmasına karşın, bu Birliğin son yıllık toplantılarından birinde, "Galbraith gerçekten bir iktisatçı mıdır?" sorusu bile ortaya atılmıştır. Ona, ekonominin, sosyal ve siyasal konularla daha yakından ilgilenmesini isteyen bir düşünür gözüyle bakılabilir.

Ekonomi, toplumdan ve siyasetten soyutlanamıyacağına, ekonomik politikalarla sosyal politikalar ve genel anlamda siyaset içiçe olduğuna göre, Galbraith'ın yaklaşımı, aslında, "gerçek iktisatçılık"tan uzaklaşmak değil, tam tersine, gerçekçi iktisatçılığın bir gereği sayılabilir.

Galbraith'in ilk önemli kitabı, "**Amerikan Kapitalizmi**" adını taşır. Galbraith bu kitabında, Amerikan ekonomisinin yapısını ve işleyişini açıklamış, tekellerin ve büyük işletmelerin ekonomide giderek artan ağırlığını vurgulamıştır; tekellerin serbest rekabete dayanan pazar ekonomisi kurallarının işleyişini büyük ölçüde sınırladığını belirtmiştir ve bunların yalnızca ekonomik ilişkileri değil sosyal ve siyasal yaşamı da büyük ölçüde etkilediğini ortaya koymuştur.

Bu görüşler, daha önceleri başka iktisatçılar tarafından da ortaya atılmış ve doğruluğu kanıtlanmış görüşlerdi. Ancak Galbraith, bu konuların daha yaygın bir okuyucu kitlesince okunup anlaşılmasını sağlamıştı.

ZORLA YARATILAN TÜKETİM TUTKUSU

Galbraith, kapitalist ekonomik ilişkilere karşı ilk ağır hücumunu, "**Varlıklı Toplum**" adlı kitabıyla başlattı. Adam Smith'den bu yana klasik iktisatçılar, serbest pazar ekonomisi kuralları ile toplumsal kaynakların en iyi bir biçimde kullanılmasına yol açılacağını savunmuşlar ve tüketicilerin isteklerine göre üretim yapılacağını ileri sürmüşlerdi. Pazar ekonomisinin bir başka adı da "**tüketici egemenliği**"ydi.

Oysa Galbraith'e göre, tüketici egemenliği bir düşdü. Tekelci ve büyük işletmeler, basın, radyo ve televizyondan yararlanarak geliştirdikleri büyük reklâm ve satış teknikleriyle tüketicileri istedikleri biçimde etkilemekte, onlarda yeni tüketim alışkanlıkları ya da tüketim kalıpları yaratmakta, özel tüketimi istedikleri yönde pompalamaktadırlar. Üretim, toplumsal refaha yönelik değildir artık... Onun yerine, yeni tüketim gereksinmeleri yaratmaya ve üretim yoluyla bu gereksinmeleri gidermeye yöneliktir.

Galbraith'e göre, zorla yaratılan tüketim tutkusu ve tüketim gereksinmeleri, ulusal kaynakların yanlış ve verimsiz kullanılmasına yol açmaktadır. Varlıklı toplumlarda her çeşit ve lüks tüketim malları üretilirken, kamu hizmetleri ve sosyal programlar bunun çok gerisinde kalmaktadır. Bir yanda alabildiğine tüketim tutkusuyla savurganlık yaratılırken, bir yanda da yoksulluk sorununa çözüm getirilememektedir; kentler yaşanır olmaktan çıkmaktadır, çevre ve doğa kirletilmektedir, eğitim ve sanata yeterince kaynak ayrılmamaktadır.

"**Varlıklı Toplum**", Galbraith'in en başarılı ve etkili kitaplarından biriydi. Kendisi, Kennedy'nin çok yakın danışmanlığını yapıyordu. Kennedy'nin Başkanlığa seçilmesinden sonra ileri sürdüğü düşünceler ve programlar Amerika'da geniş biçimde uygulama alanı buldu.

TEKNOTRATLARIN ARTAN EGEMENLİĞİ

Galbrait'ih düşüncelerinde ikinci aşama, "**Yeni Sınaî Devlet**" adlı kitabıyla ortaya çıktı. Bu kitapta, teknolojik gelişmenin toplumsal yapıda ortaya çıkardığı sorunlara el atılıyordu.

Teknolojinin hızla gelişmesi, şirketlerin büyümesini ve holdingleşmesini zorunlu kılıyordu. Tekeller ya da büyük şirketler, üretimin ilk aşamasından son aşamasına kadar değişik şirketleri kendi bünyeleri içinde oluşturuyorlar ya da bunları kendi bünyelerine alıyorlardı. Bu şirketler arasındaki ilişkiler artık pazar ekonomisi kurallarına göre yürütülmüyordu. Holdinglerin iç kuralları geçerliydi. Galbraith'e göre artık, pazar ekonomisi kurallarının düşmanı ideoloji değil fakat tekelleşme ve teknolojidir.

Yine Galbraith'e göre, modern sınaî kurluşlar, bilim adamları, mühendisler, iktisatçılar, hukukçular ve yönetim alanında uzmanlaşmış yetenekli kişiler tarafından yönetiliyordu. Modern sınaî kuruluşların başarısı, bu kişilerin -teknokratların- başarısına bağlıydı. Teknokratların tek amacı ise, kendi ekonomik güvenliklerinin artarak sürmesiydi.

Galbraith'e göre, toplumda egemenlik artan bir biçimde teknokratların elinde toplanmaktadır. Bu yeni sınıfın öncelik verdiği şey ise, kendi ürünlerinin satışını artırmak ve bu amaçla tüketimi alabildiğine pompalamaktır. Onlara göre, kendi kuruluşlarına yarar sağlıyan her şey ülkenin de yararınadır. Teknokratların ellerine geçen ekonomik egemenlik politikaya da

yansımakta ve politik kararlar, teknokratlar tarafından geniş bir biçimde etkilenebilmektedir.

GELİRDE EŞİTSİZLİK VE TOPLUMSAL GERİLİM

Galbraith'e göre, modern toplumlar üç temel sorunla karşı karşıyadır. Birincisi, kaynaklarının büyük bir bölümünü savaş hazırlıkları için ayırmak zorunda kalmalarıdır. İkinci sorun, bu toplumlarda gelir dağılımında aşırı eşitsizliklerin varlığını sürdürmesi ve bunun da toplumsal gerilimi artırmasıdır. Üçüncüsü, doğa ve kültürel yaşam giderek çirkinleşmektedir ve bu durum insanın üstün değerlerinin aşağılanmasına yol açmaktadır.

Yine ona göre, bu sorunlar, ekonomik gücün hangi ellerde olacağı sorusuna yanıt getirilmedikçe çözülemez. Bu gücü kim kontrol edecektir? Kurumları yöneten baronlar mı yoksa halk mı?

Galbraith'in tercihi bu gücün halkın elinde toplanması ve demokratik yollardan, sosyal sorumluluk taşıyan liderler aracılığıyla işlerlik kazanmasıdır.

Modern sınaî toplumlarda pazar ekonomisi güdükleşmekte, tekellerin ve büyük şirletlerin gücü artmaktadır. Galbraith, bu gelişmeler karşısında, daha sağlıklı ve mutlu bir ekonomik ve siyasal düzeni, barışçı ve demokratik yollardan arıyan bir düşünürdür.

KAMU YÖNETİMİ

KAMU YÖNETİMİNİ YENİDEN DÜZENLEME ÇALIŞMALARI

DOÇ. DR. METİN KAZANCI

- **Halkın yönetime olabildiğince katılması, çağdaş demokrasinin temel özelliklerindendir.**
- **Yönetmek demek, herşeyden önce, çevreyi, halkı, halkın isteklerini koşullarını bilip tanımak demektir. Bu da yönetime halkın, o arada kamu görevlilerinin katılmasıyla sağlanır.**
- **Kamu görevlilerini yönetsel kararlarda söz sahibi yapmak, sorumlu kılmak, kamu yönetiminin halkla iletişimine de büyük katkıda bulunacaktır.**
- **Kamu yönetimindeki yeni düzenlemelerin kalıcı ve başarılı olması, hazırlıkların demokratik kamuoyu oluşumuna olanak verici bir yaklaşımla yapılmasına bağlıdır.**

ŞİMDİYE kadar yapılan çalışmalar ve bunların sonuçlarından anlaşıldığına göre, kamu yönetiminde yeniden düzenleme çalışmaları ülkenin ve toplumun yalnızca kısa süreli beklentilerine yanıt verecek biçimde yürütülmektedir. Uzun dönemde toplumun çıkarı ile bağdaşacak çözümlerden genel olarak kaçınılmaktadır. 1950'den sonra girişilen düzenleme çalışmalarının çoğunda bu durum açıkça görülmektedir.

1950-1960 arasında yönetimi yeniden düzenleme çalışmaları yabancı uzmanlara bırakılırken 1960'dan sonra çalışmalar genellikle Türk uzmanlara verilmeye başladı. Yönetimi yeniden düzenleme çalışmalarında tek değişiklik de bu konudadır. Kişiler değişmiş fakat yaklaşımlar hep aynı kalmıştır. 1960 Devriminden sonra başlatılan ve "Mehtap" adıyla anılan düzenleme çalışmaları hiç bir sonuç vermemiştir. 1972 yılındaki Yönetimi Yeniden Düzenleme Çalışma Grubunun çabalarından da olumlu bir sonuç alınamamıştır.

Kamu yönetimi kendi kendini yenilemeye gücü olmayan bir yapı ve ilişkiler bütünüdür. Yönetim kendi yanlışlarını bildiği hâlde aynı yanlışları yinelemektedir. Bir başka anlatımla, kamu yönetimi kendi içinde tutucudur. Kamu görevlileri değişiklikten ürkerler. Değişiklikle örgütsel yapı içinde yetki ve sorumluluklarının, dolayısıyla saygınlıklarının azalacağından korkarlar. Ayrıca çevreye karşı geleneklerle ve yazılı kural ve formalitelerle korunmuşluk söz konusudur. Bu yüzden yönetimi yeniden düzenleme girişim ve önerileri hep siyasal sistemden gelmiştir.

Olağanüstü dönemlerde bu konudaki girişimler çok belirginleşir. Ne var ki her defasında komiteler kurulur, kamu görevlilerinin yerleri değiştirilir, tasarrufa yönelinir, formalitelerde değişiklik yapılır, reform kurulları oluşturulup kimi kez de düzenlemeyi sürekli olarak yürütüp izleyecek örgütler kurulur; ancak yönetimi yeniden düzenleme için oluşturulan bu kuruluşlar, bir süre sonra kendileri reforma muhtaç duruma düşerler.

Bu konuda Devlet Personel Dairesi ilginç bir örnektir.

Kamu yönetimini yeniden düzenlemenin yolu, değiştirilmesi gereken yapıya benzer yapıda bi rimler oluşturmaktan çok, toplumun beklentilerine daha kolay yanıt vercek ve onunla kolayca etkileşebilecek yapı ve anlayışa sahip bir yönetim modeli oluşturmaktan geçmektedir.

Günümüzde halk, yönetimi yakından denetlemek istemektedir, onunla etkileşme gereği duymaktadır. Daha açıkcası halkın yönetime katılma konusunda yoğun bir isteği bulunmaktadır. Yönetimi yeniden düzenleme çalışmalarında bu konunun, kesinlikle gözden uzak tutulmaması gerekir.

Kamu yönetimi kendini çevreleyen ve adına toplumsal sistem dediğimiz bir ortamda eylem ve işlemde bulunur. Çalışmasıyla ilgili

girdileri yönetim, bu çevre sisteminden alır. Ayrıca aldığı kararların sonuçları da yine bu ortamda somutlaşır. Kısacası, yönetimle çevre arasında çok yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bu bağıntı içinde halk, kendisi için varolan kamu yönetimini yine kendi yararına çalışması için etkilemek istemekte ve etkiyi onun çalışmalarına ve kararlarına katılarak açıklamak istemektedir. Halkın yönetime olabildiğince katılması ve yönetimin eylem ve işleminde söz sahibi olması, çağdaş demokrasinin temel özelliklerinden biri olmuştur.

Halkın yönetime katılması, demokratik bir istek olmanın yanında, teknik birsoruna da çözüm getirebilmektedir. Yönetmek demek, herşeyden önce çevreyi, halkı, halkın isteklerini ve koşullarını bilip tanımak demektir. Katılma olayı, böyle bir olanağı yönetime kendiliğinden sağlayan bir yöntemdir. Katılma ile birlikte yönetim, yalnızca toplumla, halkla bütünleşmekle kalmayacak, bunun yanında kararlarının isabet oranı da büyük ölçüde artmış olacaktır.

Eklemek gerekir ki, yönetimi yeniden düzenleme çalışmaları yalnız yönetim içinde belirli operasyonları yapmakla sınırlandırılmaktadır. Çalışmalar yönetim içinde kalmakta, etkileri açısından ilk elde yönetim amaçlanmakta ve sonunda da yönetime eklemeler yapılarak, yeni formaliteler getirilerek düzenleme çalışmaları bitirilmiş sayılmaktadır. Oysa yönetimi yeniden düzenleme çalışmaları süreklilik ister. Bir anda yapılıp bitirildiği ileri sürülemez. Fakat halkın yönetime katılmasının etkin bir biçimde sağlanması demek, bir anlamda sürekliliği kendiliğinden sağlamak demektir.

YÖNETİME KAMU GÖREVLİLERİNİN KATILMASI

Katılma derken, yalnızca halkın kamu yönetimine katılmasını anlamamak gerekir. Katılma, halkın temsilcilerinin yönetim kararlarında söz sahibi olması yanında, kamusal örgütlerde çalışan kişilerin de bu konuda sorumluluk alması demektir. Yönetimin etkin bir biçimde işleyebilmesi çoğunlukla iç düzenindeki dirlik ve düzene bağlı kalmaktadır. Bunu da sağlamanın yolu, örgüt içinde ve her basamakta çalışan görevlilerin ya da onların seçtikleri temsilcilerinin yönetsel kararlarda sorumluluk almalarından geçmektedir.

Kamu görevlilerini yönetsel kararlarda söz sahibi yapmak bir zorunluluk olmuştur. Onların çalıştıkları kurumlarla özdeşleşmeleri, alınan kararları benimsemeleri, ancak bu kararlara katılmaları ile olanaklıdır.

Böyle bir çözüm şöyle bir teknik aksaklığı ya da eksikliği de kendiliğinden giderebilecektir. Bilindiği gibi örgütün tabanından ve taban isteklerinden örgütün üst düzey yönetiminin genellikle haberi olmamaktadır. Çünkü kişilerin haberleri süzmeleri nedeniyle örgütte haberleşme özellikle aşağıdan yukarıya doğru iyi işlememektedir. Bu da sonunda üst düzey yöneticilerinin, yani karar alanların, örgütsel konularda yeteri kadar bilgi sahibi olmamalarına yol açar. İşte çalışanların kendi örgütlerindeki kararlara katılmaları ile böyle bir sorun da çözülmüş olacaktır. Gerçekten demokratik kamu yönetiminin en önemli ilkelerinden biri budur. Ancak hemen belirtelim ki, karara katılma yalnız örgütün belirli olanaklarını dağıtma ile ilgili kalmamalı, katılanlar aynı ölçüde sorumlulukları da yüklenmelidirler. Bir başka anlatımla, katılanların yalnızca siyasal değil, hukukî sorumlulukları da bulunmalıdır.

Çağdaş kamu yönetimi ilkeleri içinde gizliliğin yeri olmadığı sık sık yinelenir. Gizliliğe ya toplumdan belirli şeyleri saklamak için ya da suçlu olunduğunda başvurulduğu genellikle benimsenir.

Bu durumda yönetimi yeniden düzenleme çalışmalarını, halktan saklıyarak, o arada konunun uzmanlarından bile saklı tutarak hazırlamak sakıncalıdır. Hazırlık aşamasında demokratik kamuoyu yoklamasına ve oluşumuna olanak verici bir yaklaşım izlenip izlenmemesi, amaçlanan kamu yönetimi modelinin katılmaya ne denli açık veya kapalı olacağının bir göstergesidir.

Önerilerin ve taslakların, kamuoyunda açıkça tartışılıp, ilgili kişilerden ve kuruluşlardan görüş alınarak hazırlanmasında, büyük yarar vardır; hattâ düzenlemenin kalıcı ve başarılı olabilmesi acısından zorunluluk vardır. ●

Yatırımlar, paradan önce insan bekliyor.

TEKNİK ELEMAN SORUNU

● Karakaya Barajı inşaatını yapacak mühendis bulunamıyor.

Türkiye'nin her geçen gün artan enerji açığını bir ölçüde kapatacağı belirtilen Karakaya Barajı yapımını gerçekleştirecek mühendis aranıyor.

Öğrenildiğine göre, 300 milyar liralık bir yatırım olan Karakaya Barajı'nın yapımı için Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü 180 bin lira brüt aylıkla bir mühendisin gönderilmesini isterken, Maliye Bakanlığı bu görüşe karşı çıkıyor. Bu kadar büyük bir yatırımı yönetecek mühendisin eline ayda 20 bin lira dolaylarında ücret geçiyor.

Oysa böyle bir ücret politikası ile teknik eleman bulunamayacağı, bulunacak elemanlardan da verimli bir çalışma beklenemeyeceği belirtiliyor. Karakaya Barajı'nın durumu ancak, Maliye Bakanlığı ile Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü arasında bu bakımdan bir anlaşma sağlanırsa açıklık kazanacak.

Fakat sorun, temelde, genel personel politikası sorunudur.

Bu durum yalnız Karakaya Barajı veya başka barajlar için değil, tüm baraj ve santral yapımları, maden ocakları, petrol arama, çıkarma çalışmaları ve Devlet fabrikalarındaki teknik hizmetler için de söz konusu... Böyle alanlarda çalışan iyi yetişmiş teknik personel için hem tüm Dünya ülkelerinde kapılar ve kasalar açıktır. Türkiye'de bir Devlet Fabrikasında çalışan teknik personel için, başka bir ülkeye gittiğinde, burada aldığının on katı, 20 katı ücret almak işten bile değildir.

Eğer, Devletin yetiştirdiği teknik elemanı Devlet sektöründe veya Türkiye'de tutmak için gerekli personel ve ücret politikası izlenmeyecekse, "Bir genç mühendis nasıl olur da, bir genel müdürden veya ileri makamdan fazla ücret alırmış?" yollu bürokratik ve çağ gerçeklerine aykırı düşünce biçimi sürdürülecekse, Devletimiz bu teknik personeli yetiştirmek üzere neden o kadar para harcıyor?

Kalkınma sorunu, her şeyden önce yetişmiş insan gücü sorunudur.

İkinci Dünya Savaşından sonra, tüm maddi varlıklarını hatta fabrikalarının büyük bölümünü yitirmiş bazı ülkeler, zengin doğal kaynakları bulunmasa bile, sırf yetişmiş insan gücü hazinelerini akıllıca değerlendirerek kalkındılar.

Doğal kaynakların en değerlisi İNSAN'dır. Çünkü o, eğer bilgisi, yeteneği ve emeği gereğince değerlendirse, tüm başka doğal kaynakları harekete geçirir, bazen de, bu ülkenin varlığını yoktan oluşturur.

Öte yandan göçlerin en zararlısı beyin göçüdür. Devlet sektöründen özel sektöre ve Türkiye'den başka ülkelere gitgide hızlanan beyin göçünü gerçekçi bir personel politikası ile frenleme zamanı gelmiş ve geçmektedir.

İÇİMİZDEN BİRİLERİ

ADLİYE zabıt katipleri, adaletin ağır fakat onurlu yükünü taşıyan görevliler arasındadır. Fakat onların görevleri ve sorunları yeterince bilinmez. Adaletin, yargı organlarının sorunları üzerinde durulurken, zabıt katiplerinin sesine pek kulak verilmez.

Bu sayıda yayınladığımız görüşme ile biz bir ölçüde bu eksikliği gidermeğe çalıştık.

Daha önce avukat yanında çalışmış, beş yıldır da zabıt katipliği yapan lise mezunu bir adliye görevlisiyle, 17 yıldır zabıt katipliği yapan ortaokul mezunu bir hanım görevliyi, "ARAYIŞ" ekibiyle bir araya getirdik.

Kendi sorunlarını, ve mahkemeye yolu düşen yurttaşlarımızın bazı sorunlarını, onlardan dinledik.

"ADLİYE ZABIT KATİPLERİYLE GÖRÜŞME"

● Adliye bir sosyal hastalıklar hastanesidir. Tam bir hastane... Bu hastanede bizler çalışıyoruz. Her türlü sorunlarla karşı karşıyayız. Her şeyiyle güçlükler altındayız; fakat her yönden de en mağdur edilmiş personeliz biz."

ADLİYE: Sosyal Hastalıklar Hastanesi.

ARAYIŞ: Türk toplumu ve basını yargı organlarının sorunları üzerine eğilirken, daha çok yargıçlar, savcılar ve avukatlar açısından konu ile ilgilenir. Fakat adliyeye, mahkemeye işi düşen herkes değerli yargıçlarla, savcılarla ve avukatlarla birlikte çok sayıda başka görevliler de bulunduğunu görür. Biz, "İçimizden Birileri" bölümünde, adlarından sanlarından, ne iş gördüklerinden basınımızda pek söz edilmeyen ama adliyeye işimiz düştükçe ne kadar ağır bir yük taşıdıklarına tanık olduğumuz görevlilerle görüşmek, onların ağzından kendi sorunlarını öğrenmek ve yine onların bakış açısından adliyenin, yargı organlarının bazı sorunlarını öğrenmek istedik. Bu görüşmemize katıldığınız için teşekkür ederiz.

YANIT: Bize bu fırsatı verdiğiniz için teşekkür ederiz. Adliye, hakimi, savcısı, adlî tabibi, başkâtibi, zabıt katibi, icra memuru, mübaşiri ve öteki görevlileriyle bir bütün hâlinde görevini sürdürür. Bunlardan birinin olmaması işlemlerin sürüncemede kalması demektir.

Zabıt kâtibi sabah erkenden hakimle birlikte duruşmaya başlar, olayların, davaların niteliğine göre bazen saat bire, ikiye kadar hakimle birlikte davayı sürdürür. Dava dosyaları günde otuzu, kırkı bulur. Zabıt kâtibi, hakimle beraber feragatle duruşmayı bitirir ve kalemine gelir. Çok kısa bir yemek arasından sonra hemen karar başlıklarını atar. Daha sonra da hakimle birlikte oturur, karara çıkan dosyaların kararlarını yazar.

Bununla bitmez zabıt kâtibinin görevleri. Adliyeye gelen vatandaşlara, avukatlara, iş takipçilerine sürekli surette muhatap olur. Onların dileklerini, isteklerini yerine getirir.

Belki bazılarının sandığı gibi, zabıt katibinin işi daktilo yazmaktan ibaret değildir. Ünvanımız zabıt kâtibi... Ama gördüğümüz görevler bir çok müdürün gördüklerinden çoktur. Başkâtibin yokluğunda ona da vekâlet eder zabıt kâtibi... Bu öyle bir görevdir ki, İstatistik Genel Müdürlüğün verdiği, istatistik formlarını doldurmaya varıncaya kadar bize düşer.

SORU: İstatistik formları ile ne ilginiz oluyor?

YANIT: Ölüm, boşanma istatistikleri var. Ayrıca dava istatistikleri var. Bunlar muntazaman altı aylık birimler halinde hazırlanır.

SORU: Ek ödenek veriliyor mu bunlar için?

YANIT: Hayır, üstelik bir de cezaî mesuliyeti var. 1587 sayılı bir Nüfus Yasası çıktı; bununla başkâtiplere bir para cezası müeyyidesi uygulandı.

SORU: Ne için para cezası?

YANIT: Nüfuslar kamu düzeni ile ilgilidir. Bu, kamu düzeninin sağlanmasını, aile hukukunu, kişi hukukunu ilgilendirdiğinden, bazı işlemler zamanında ve doğru olarak yapılmazsa, kişilerin zararına yolaçabilir. Bunu önlemek için, Nüfus Kanunu, Başkâtiplere zorlayıcı müeyyideler getirdi. Nüfusu ilgilendiren bir karar çıktığında, başkâtip, bunu bir ay içinde kendiliğinden, Nüfusa bildirmek zorundadır. Aksi halde para cezasına çarpılır.

SORU: Nüfusu ilgi-

lendiren konulara örnek verebilir misiniz?

YANIT: Boşanmalar var, yaş tashihi var, nüfus kaydı meselesi var, babalık davası var. Başkatip, bunları bir ay içinde bildirmekle yükümlüdür. Tabii, biz zabıt katiplerinin de, bu konularda başkatibe yardımcı olmamız, bazen vekâlet etmemiz gerekiyor. Başkâtibin, tabiî başka sorunları da var. Yasalarda ne yaptığımız, ne olduğumuz belli değil aslında. "Daktilo"da diyorlar bize personel yasasında.. Disiplin yönünden encümene, Adalet Komisyonlarına bağlıyız. Ayrıca Adalet Bakanlığına da bağlıyız. Yani bir kaç kere bağlıyız. 492 sayılı Harçlar Yasası'na göre, başkâtipler ve onlara yardımcı olarak zabıt kâtipleri şimdi ayrıca vergi memurlarıdır da... Yani harçların tahsili hususunda ayrıca cezai müeyyideler de yüklenmiştir sırtımıza..

SORU: Ayrıca muhasipler yok mu?

YANIT: Hayır efendim, doğrudan zabıt kâtipleri veya başkâtipler yapar bu işleri.. İki ay içerisinde ödenmeyen harçları, başkâtip, dosyasından takip eder, bunu iki ay içerisinde Maliyeye bildirir. Harç ve tahsil cezası yazar.

SORU: Bu son saydıklarınız, anladığım kadar, başkâtibin görevleri, fakat zabıt kâtipleri de, büyük katkıda bulunuyorlar...

YANIT: Evet, örneğin başkâtip izinli olur, hasta olur, işe gelemez. O zaman onun işine mecburen zabıt kâtipleri bakar.

SORU: Demek ki, bazı yasaları da yakından izlemeniz gerekiyor...

YANIT: Evet, örneğin, yeni Harçlar Yasası yürürlüğe girdi. Bir yığın malî yükümlülükler geldi vatandaşa.. Oysa, Harçlar Yasası ile ilgili olarak bize bir genelge gelmiş değil. Genelge gelmemesine rağmen biz Harçlar Yasasını kendi yorumlarımızla tuttuk uyguladık.

SORU: Adliye de, Maliye de bir genelge yayınlamadı, öyle mi?

YANIT: Genelge yayınlamak şöyle dursun, biz Harçlar Yasasını bile cebimizden para vererek, Resmi Gazeteler almak suretiyle temin edebildik.

SORU: Yeni Vergi Yasalarını anlamakta vatandaşlar genellikle güçlük çekiyorlar. Belki her yeni vergi yasası için aynı durum söz konusudur. Böyle olunca Maliyeden bir genelge gelmedi ise size, Adalet Bakanlığı da genelge yayınlamadıysa, her, ilçedeki mahkemelerin değişik uygulamalar yapmaları olasılığı da var mıdır?

YANIT: Tabii... Buna bir örnek vereceğiz size.. Damga Resmi Yasasında bazı değişiklikler yapıldı, eskiye avdet edildi. Örneğin bu yasa ile de her dilekçeye beş liralık damga pulu yapıştırılması sağlandı. Bir genelge gelmediği için, biz yasayı okuduk, orada der ki, toplu dilekçelerde beher imza için beşer liralık damga Pulu yapıştırılması gerekmektedir. "toplu dilekçeler" deyince "beher imza" deyince, demek ki bir dilekçeye on kişi imza atarsa, dilekçeye on tane beşer liralık damga pulu yapıştırılacak ve üzerine imza atılacaktır. Bu anlam çıkar.

Fakat tatbikatta biz müşkilât çekiyoruz. Bazı avukatlar veya iş sahipleri der ki, "arkadaş, bir dilekçedeki yeterli, ikinci nüshaya siz bizden pul alamazsınız" der. Gördüğünüz gibi biz burada bir uyuşmazlığa düşmüş oluyoruz vatandaşla, iş sahibiyle, avukatla...

Bazı arkadaşlarımız, "Pekiyi" diyor. Bazıları ise ikinci nüshaya da pul yapıştırtıyor. Yani tereddüt içerisindeyiz. Tereddütleri ve değişik uygulamaları önleme yönünden, Adalet hizmetlerinin işlerliği ve çabuklaştırılması yönünden, bu gibi konularda süratle genelge yayınlanması gerekir. Harçlar Yasası'nda da bir değişiklik yapıldı. 492 sayılı Harçlar Yasası'nın 13. maddesi muafiyetler getirdi. Nafaka alacaklarında kişi başına beş bin liraya kadar harçtamuafiyet koydular. O sırada Resmî Gazete hakimlere dağıtılmıyordu, hakimlerin de bilgisi olmadı. Bu yasa, o yönden, doğru dürüst uygulanmadı. Taşrada da ne yapıldığı belirsizdir. Bakanlık bunu da bir genelge ile açıklığa kavuşturmadı. Belki yapmıştır ama, Ankara'da olduğumuz hâlde, bize ulaşmadı. Bu arada, nafaka alacaklısı, yasanın ruhuna, amacına aykırı olarak, genellikle harç ödemektedir.

Bugün başvurma harcı Asliye Mahkemelerinde 750 lira olmuştur. Karar harcı 500 lira olmuştur. Sulh Mahkemesinde başvurma harcı 500 lira, karar harcı keza 500 liradır. Yani vurgulamak istediğimiz husus, nafaka alacaklısı burada alacağına kavuşmak için gereksiz yere masraf yapacaktır, personelin bilgisizliği, daha doğrusu habersizliği yüzünden...

SORU: Bu konuda bizi, okurlarımız ve yetkilileri aydınlattığınız için çok teşekkür ederiz. Gerçekten yararlı bir uyarı oldu. Yükünüzün çok ağır olduğu anlaşılıyor.

Bu arada, belirttiğiniz gibi, bazen sizlerden daktilo olarak da söz ediliyor. Oysa daktiloluğun üstüne pek çok başka işiniz var. Yalnız o arada mahkemeye gidenlerin gördükleri bir durum da şu; zabıt kâtiplerinin çok hızlı ve doğru daktilo yazmaları gerekiyor. Çünkü yapılacak ufak bir yanlışlık, hele zabıt imzalayacak sanığın veya tanığın dikkatlı okumaması veya okuyamaması durumunda, bir takım yanlışlıklara yol açabilir. O halde bütün öteki işlerini çok iyi bir biçimde yetenekle yapması dışında, zabıt kâtiplerinin hızlı ve dikkatlı daktilo yazmaları da gerekiyor. Piyasada genellikle iyi daktilo yazan kimse bulmak çok zor. Çok yüksek ücretler ödemek gerekiyor. Acaba, sizlere de buna göre bir ücret ödeniyor mu? Örneğin, sizlere soralım, kaçar yıldır bu işleri yapıyorsunuz? Ve bugün Zabıt Kâtipliğinden elinize ne kadar para geçiyor?

YANIT: Ben 17 yıldır memurum. Ortaokul mezunuyum. Evet öğrenimim yetersiz sayılabilir ama bir de çekirdekten yetişme vardır. Bize daktilo olarak ayrı bir ücret ödenmiyor. Bütün kalem işlerini de biz yürütüyoruz. Burada bir keşif ücreti olur ama bütün arkadaşlarımız almazlar. Sadece keşfe giden arkadaşlar alırlar, aralarında bölüşürler. Ama biz çoğu kez bundan faydalanamıyoruz. Her mahkemede de keşif olmaz. Örneğin, cezada, sorguda olmaz..

Normal olarak ben ayda 9 bin lira net ücret alıyordum. Yeni zamlarla 13 bin lira net almaya başladım. Oysa bugün giren arkadaşlarımız, hemen hemen bu kadar veya bizden fazla ücret alıyorlar. Bizim bu kadar yıl harcadığımız zamanın, çalışmalarımızın karşılığını alamıyoruz. "Arkadaşlarımız bizden fazla alıyor" demeye hakkımız yoktur, sadece bizim geçmiş zamanlarımızın değerlendirilmesi gerekir.

SORU: Bir keşiften yaklaşık ne kadar ücret alınıyor?

YANIT: Şimdiye kadar, hakimi, kâtibi, mübaşiri, hepsi birlikte 379 lira alırdı; şimdi 700 lira civarına çıkartıldı. Bunun da önemli bir bölümü hakime, diğer bölümü zabıt kâtipleri ile mübaşire veriliyor. Zabıt kâtipleri bir kalemde dört kişi ise, o para da dörde bölünüyor.

SORU: Sizin bulunduğunuz mahkemeye bir ayda ne kadar keşif düşer?

YANIT: Genellikle ayda ortalama ya üç, ya da dört keşif düşer. Daha fazla düşmez.

SORU: Son yıllarda Adliye Yüksek Meslek Okulu kuruldu, o konuda ne düşünüyorsunuz?

YANIT: Bu çok iyi, yararlı bir şey. Herhalde bu yıl mezun verecek. Adliyede çalışan personelin bilgili olması gerek... Bazı yasaları bilmesi gerek... Ancak bizlerin de durumumuz düşünülmeli!

SORU: Adliye Meslek Okulu yeni birşey. Siz de yararlı olacağını söylüyorsunuz. Bir de sizler gibi çekirdekten yetişenler var. Sizlere meslek içi eğitim olanağı sağlanıyor mu? Meslek içi eğitim yoluyla mesleğinizde yükselme olanağı sağlanıyor mu?

YANIT: Nizamnamede var bunlar. Memuriyete geçmek için kurs açtılar. Mesela zabıt kâtipliği imtihanını kazanan, daktilo imtihanını kazanan memur adayları kurstan geçirildi. Ama bu yeterli değil. Adliye Yüksek Okulunun açılmasıyla memurlar arasında bazı ayrılıklar da doğuyor tabiatıyla... Biz alaydan yetişiyoruz. Zabıt kâtipliğinden başkâtip oluyoruz. Sınava giriyoruz, başarı gösterirsek icra memuru veya başkâtip oluyoruz. Ama, Adliye Yüksek Okulunun bu yıl 120 mezun vermesi gerekir. Bu 120 kişiye Adliye'de başkâtiplik veya icra memurluğu verilecektir. Bundan sonra vereceği mezunlar için de, başkâtiplik ve icra memurluğu kadroları ihdas edilecektir. Bu durumda biz zabıt kâtiplerinin önü kapanacak mı, diye düşünüyoruz. Bir zabıt kâtibi hep zabıt kâtibi mi kalacaktır.. Yani başkâtip olmayacak mıdır?

Adliye Yüksek Meslek Okulu bu bakımdan bizler için caydırıcı niteliktedir. Oysa önce, Maliye Meslek Okulları gibi, ortaokula dayalı, lise ayarında bir okul kurulsaydı da, ondan sonraki aşama olarak sıra Adliye Yüksek Meslek Okulu'na gelseydi, bunlardan da Hukuk Fakültelerine geçiş olsaydı, meslekte, zincirleme, çekirdekten yetişmiş bir kadro oluşurdu.

SORU: Görüşlerinizi şöyle özetleyebilir miyiz?.. Bu işte uzun yıllar harcamak da bir tür eğitimdir. Hem de uygulamalı eğitimdir. Onun için ortaokuldan daha öte bir eğitim görememiş olmak, bu alanda ilerlemeye bir engel sayılmamalıdır. Meslek içi eğitimlerle ve sınavlarla veya ortaokula dayalı meslek öğrenimiyle bu yol da açılmalıdır...

YANIT: Evet... Gereğinde hakimlere, savcılara bile yardımcı olan bir zabıt kâtibinin mağdur edilmemesi gerekir.

Maaş yönünden de mağdurluğumuz var. Hakim ve savcılar yüzde 50 tazminatlı maaş almaktadırlar. Fakat biz, yargıda görevli, adalet hizmetinde görevli kişiler, bu tazminattan yararlandırılmıyoruz. Oysa aynı sorumlulukları, aynı yükü biz de koşmuşuz sırtımıza götürüyoruz. Tabii ki, hakimlerin, savcıların farklılıkları olması lâzım, maaş yönünden... Verdikleri kararlar var. Kararlarını adilane verirken maddî kaygı altında olmamalarını gerek. Hakim karar verirken hiç bir parasal sorun düşünmemesi gerek. Muhakkak ki hakimlerin bu bakımdan tatmin olunması gerek... Yüzde 50 tazminat da az bir hakime. Yüzde 100, hatta daha fazla tazminat verilmesi uygun olur, hakimlerimize, savcılarımıza... Ama bu arada biz de onlarla birlikte aynı yükü üstlenmiş kimseleriz. Hakimlerin duruşma yapmaları, dosyayı okumaları, karar vermeleri, bu kararları yazdırmaları, çalışma saatleri içinde gerçekleşmesi mümkün olmayan işler... Ben bir yıl boyunca hakimimle gelip, Cumartesi günleri 12-13 karar yazdım. Bunun ücretini de Devletten almadım. Hakimlerle savcılar kadar olmasa bile, bizim de emeğimizin ve sorumluluğumuzun karşılığını almamız gerekir.

SORU: Akşamları 5'ten sonra da kaldığınız oluyor mu?

YANIT: Çok efendim, çok... Bir de şöyle bir konu var meselâ savcılıkta çalışan bir kâtip veya savcı hangi yerde bir olay olursa olsun, hangi saatte olursa olsun mecburen otopsiye gidecek. Bunun için bizim ne arabamız var, ne bir şeyimiz. Bunlar saat üçte olur, beşte olur, her saatte olur. Belirsiz zamanlarda olur. Bunun için de, çok cüz'i bir para veriliyor. Gittiğimiz yerlerde bazen bir bardak su dahi içmeden sabaha kadar aç-bilâç çalışıp döndüğümüz oluyor.

SORU: Dairede fazla mesai yaptığınız zaman bunun karşılığını alıyor musunuz?

YANIT: Fazla mesaiyi hep yaparız. Meselâ bugün duruşmayı bitiremedik ve ancak saat üç'te ara verebildik. Mesaiye tabî tutulacak olsak, 12'de ara vermemiz gerekirdi. Ama fazla mesai daha fazla Pazar veya Cumartesi günü çalışan arkadaşlarımıza uygulanıyor. O da kimine uygulanıyor. Kimine uygulanmıyor. Kimi alıyor, kimi alamıyor.

SORU: Binaların durumu nasıl?

YANIT: Ordan, burdan kiralanıyor binalar. Binalar gerektiği gibi bakım ve ihtamam içerisinde değil. Bir örnek vermek gerekirse, adliye personeli sürekli olarak, heran göğüs hastalıklarına yakalanabilir. Kendimi örnek versem, ben, devamlı bronşitim. Dosyaların pislikleri toz halinde ciğerlerimize girer. Yersizlikten dosyalar açıkta, dolapların üzerinre durmaktadır. Bir avukat, bir işi sahibi dosya istediği zaman onu tozlu dolapların üzerinden indiriyoruz, iş sahibine veriyoruz.

SORU: Dosya dediniz de, çağımızda arşiv ve dosyalama sistemlerinde çok gelişmeler oldu. Adliyede bu bakımdan bir gelişme var mı? Yoksa eski usûller mi sürüyor?

YANIT: Eski usûle göre devam etmektedir. Aslında mahkeme dosyaları delil mahiyetinde olduğundan imhası, bazı sakıncalar doğurur. Ancak yaş tashihi gibi davaların dosyaları imha edilebilir, arşivler biraz rahatlar.

SORU: Bir eski dava ile ilgili davayı bulmak gerektiği vakit kolayca bulunmasını sağlayan bir sistem var mı?

YANIT: Bugünkü sistemde güç. Ankara için söylüyorum. Adalet Bakanlığının en az yedi sekiz yerde arşivi vardır. Hangi dosyanın nerede olduğunu orada çalışanlar bilir. Biz, müzekkere yazarız, "şu dosyaya ihtiyacımız vardır, getirin" deriz. Onlar hangi arşivde ise getirirler ama binbir güçlükle getirirler. Çünkü bunlarda bir sistem falan yoktur. Atılır mahzene, arşive, oradaki arkadaşların sağlık kurallarına aykırı bir şekilde fedakârca çalışarak bunları bulup çıkarmaları gerekir. Modern bir arşiv sistemi yoktur.

SORU: Tabii çağımızda mikrofilm var, bilgisayar var, fakat o gibi pahalı sayılabilecek yöntemlere geçmeden önce, daha pratik modern dosyalama sistemleri oluşturuluyor. Bizde onlarda uygulanmıyor demek...

YANIT: Tabii daha başlangıçta yapılacak basit şeyler var, ama yapılmıyor.

SORU: Oysa, onlar yapılmadan daha mütekâmil sistemlere geçmek de çok zor olmalı...

YANIT: Herhâlde... Bunun yanıda bir de yabancı ülkeye tebligat konusu var. Biz bu konuda anlaşmalara imza koymuş ülkelerdeniz. Fransa'ya, Almanya'da, Avustralya'-

Başkasını iyi eder
size zarar verebil

Kendisini iyi eden bir ilacı size de tavsiye ede
dostlarınıza nezaketle "HAYIR!" diyebilmelisin

Herhangi bir bünyedeki belirli bir rahatsızlığı tedavi eden bir ilaç, değişik bünyedeki, bir başkasına fayda yerine zarar verebilir. Unutmayınız ki, tıpta hastalık değil, hasta vardır!

İlaç, ancak doktor tavsiyesi ile, zamanında ve yeteri kadar alınmalıdır. Doktora sormadan yarıda bırakılan tedavi sakıncalı, tehlikeli ve zararlıdır.

Çok ilaç almanın hastalığın çabuk geçmesi ile bir ilişkisi olmadığını daima hatırlayınız.

Bünyenize ve rahatsızlığınıza u
komşunuz değil, doktorunuz ve ec

Özellikle kadınlar, hamilelik ve
doktorun vereceği ilaçları kullanma
sonuçlar veren ilaç dahi, kontrolsu
doğum öncesi ve sonrasında bebeğ

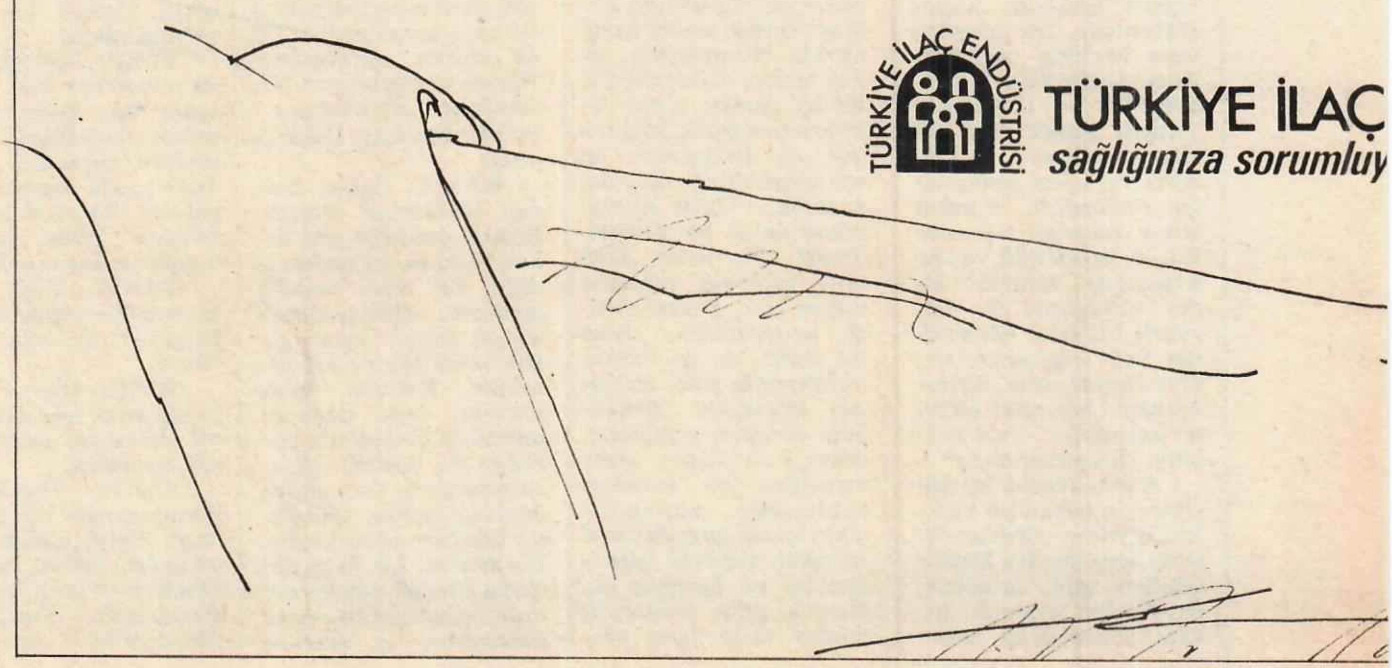
Doktorun tavsiyesi ile yerinde
kullanmaktan korkmayınız.

"Gereksiz yere ve doktora danışmadan ilaç kullanmayınız

TÜRKİYE İLAÇ ENDÜSTRİSİ

TÜRKİYE İLAÇ

sağlığınıza sorumluy

ı ilaç
ir !

ı
iz.

acak ilacı dostunuz veya
ıcınız bilir.
ızirme devrelerinde sadece
dır. Her zaman iyi
alındığı takdirde,
zarar verebilir.
e yeteri dozda ilaç

!"

ENDÜSTRİSİ
ız.

ya daha bir çok ülkeye tebligat gidiyor veya geliyor. Bunların işlemlerini özel yetişmiş memurlar eliyle yapmamız gerekiyor. Bu konuda zaman zaman Bakanlık, Adli teşkilâta, şöyle yapacaksınız, böyle yapacaksınız, diye genelgeler yolluyor. Fakat uygulayacak kişiler yine bizleriz.. Zabıt kâtipleri.. Yani alaydan yetişmiş kişiler... Onun için, kolay kolay bu genelgelerin içeriğine göre hareket edemiyoruz.

SORU: Yani ona göre özel bir servis gerekir, diyorsunuz. Yabancı dil bilmek gerekir, diyorsunuz...

YANIT: Yabancı dil bilgisi zaten kesin şart... Dış ilişkilerle ilgili bu gibi işlerde çalışan personelin yabancı dil bilmesi şart. Ama, hepsi yabancı dil bilmese bile, bu işler için özel bir büro oluşturulması gerekir.

SORU: Şimdi dışardaki işçilerimiz çoğaldığına göre, herhâlde bu türlü işler artmış olmalı...

YANIT: Hem de çok arttı... Pek çok ülkede işçimiz, başka yurttaşlarımız var. Bunları şahit olarak dinliyoruz. Onlara tebligat gönderiyoruz. Her ne kadar Adalet Bakanlığı Dışişleri Genel Müdürlüğü bunları düzenliyorsa da, arkadaşlarımız güçlük çekiyorlar, bunları nasıl yapacağız, nereye göndereceğiz, çoğu kez içinden çıkamıyoruz.

SORU: Dergimizin üçüncü sayısında bir posta dağıtıcısı ile görüşme vardı, belki okumuşsunuzdur. Orda bir soru soruldu posta dağıtıcısına, "Adliyeden gelen tebligatı muhatablarına ulaştırmakta zorluk çekiyor musunuz?" diye.. Büyük zorluk çektiklerini, bazen muhatap karşılarına çıksa bile, ben değilim, dediğini ve kendilerinin de ellerinde yetki olmadığı için fazla bir şey yapamadıklarını söylediler. **Bu konuda sizler çok sıkıntı ile karşılaşıyor musunuz?**

YANIT: Tabiî karşılaşıyoruz. Aslında 7201 sayılı yasada bir 21. madde vardır. Bu 21. madde tebligat memurlarına büyük yetkiler vermiştir. Eğer posta memuru onun kişiliğini gerçekten biliyorsa, genellikle anlar o zaten.. İmtina zaptı tutar. "Almıyor" diye bir kural yoktur. Almazsa bunu götürür mahalle muhtarına veya polis karakoluna verir, kapısına da, "formül 2" deriz, bir ihbarname yapıştırmak suretiyle bu komşusuna da haber vermek suretiyle bu tebligatı gerçekleştirir. Aslında bunu yapabilir tebligat memurları... Fakat, işlerinin yoğun oluşu nedeniyle, veya belki de ayrıntılı hükümleri bilmedikleri için bazen gereği gibi görev yapamamaktadırlar. Belki en iyi çözüm, adlî zabıta kurulması... Aslında bu görevleri PTT'den alıp, kurulacak bir adlî zabıta örgütüne vermek lâzım. Böyle bir kuruluşa gerek var.

SORU: Herhalde başka nedenlerle de gerek olmalı adlî zabıtaya...

YANIT: Özellikle sorgulama için gerek var. Ceza usulu yönünden söylüyorum, sorgulama için bilinçli, yetenekli, gerek ceza hukuku, gerek hukuk usûlü, ceza muhakemeleri usûlü, idarî hukuk konularında bilgili bir adlî zabıta örgütüne ihtiyacımız var. Yani savcılara, hakimlere yardımcı olacak, tüm adliye teşkilatına yardımcı olacak bir örgüte zaruret var.

SORU: Tebligatla ilgili bir şey daha sormak istiyoruz. Genellikle bir vatandaşa tebligat gittiği vakit o tebligattan hangi konu ile ilgili olarak mahkemeye çağrıldığını anlaması mümkün değil. Uygulama sanırım şöyle oluyor: Ya kendisi veya avukatı mahkemeye başvuruyor, daha doğrusu sizlere geliyor. "ben şöyle bir tebligat aldım. Bunun konusu nedir? Ona göre bilerek, geleyim, hazırlanarak geleyim" demek durumundada kalıyor. Bu da vatandaşa külfet olduğu gibi, sanırım sizin iş yükünüzde gereksiz yere artıyor. Acaba tebligatta konunun yazılmasına bir engel mi var?

YANIT: Biz, tebligat zarfı içine koyarız, postaya veririz ve muhatabını, yani davalının adını yazarız, adresini yazarız. Duruşma gününü, saatini yazarız; bir de o zarfın içerisindeki evrakın neyi kapsadığını yazarız; "Falan tarihli dava dilekçesi" veya, "Falan tarihli cevap dilekçesi" diye; veya mahkeme kararı vardır, ona atıfta bulunuruz.

SORU: Ama genellikle böyle ayrıntılı bilgi gelmiyor vatandaşa...

YANIT: Efendim o zarftan yok da, onun için.. Cezada olunca açık davetiye gönderiyoruz, ancak karar veya iddianame olunca, böyle kapalı bir zarf..

SORU: Ama konu belirtilmeyince, genellikle hangi konuda çağrıldığını bilmiyor vatandaş...

YANIT: Bundan biz de aynı şekilde müştekîyiz. Biz, kendi mahkememiz açısından, açık bilgi koyuyoruz davetiyeye, fakat bazılarının koymadığını biliyoruz. En azından, vatandaş eline alıp da, davetiyeyi, "Bu nedir, bana niye geldi?" diye yorulmasın, bizim de vaktimizi almasın diye, dava konusunun anlaşılır biçimde belirtilmesi elbette yararlı olur.

SORU: Daha çok işin yükünden dolayı mı yerine getirilemiyor bu?...

YANIT: Eğitimsizliğin, bilgisizliğin, tecrübesizliğin de rolü olsa gerek. Bazen de iş yükü dolayısıyla baştan savılıyor. Bizim meslek çok ağır, kadro az. Gelen arkadaşlarımızdan bir çoğu, bir yıl çalışıyor, tam işi öğrenip memuriyete girişi hakediyor ve daha rahat, daha bol gelirli bir iş bulup gidiyor. Gidince de, onun yeri boşalıyor. Tayinler yeniden yapılıncaya kadar aradan bir hayli zaman geçiyor. O geçen zaman içerisinde tabiî işler çoğalıyor, birikiyor. Altından kalkamayınca, işler de acele olunca, işe yeni başlamış bazı görevliler gereğini tam yapamıyorlar her zaman... Burada bizim vurgulamak istediğimiz şu: Adliye, devlet personel okulu niteliğindedir. Yani kamuya personel yetiştiriyoruz biz. Bir-iki yılda, bütün devlet dairelerinde fevkalâde görev yapacak şekilde yetişiyor memurumuz, fakat ardından başka yere gidiyor.

SORU: Yük çok ağır da ondan mı?

YANIT: Yalnız yükün ağırlığından değil.. Diyor ki, "Emekli Sandığına veya bir bankaya gitsem iki ikramiye alacağım, fazla mesai alacağım", diyor.. Yedi maaş ikramiye veren devlet bankaları bile var, onlara gidiyor.

SORU: Zabıt kâtipleri genellikle birçok alanda iyi yetiştikleri için başka kuruluşlar, daha çekici koşullar sağlıyor olmalılar...

YANIT: Hemen kapıyorlar.

SORU: Avukatlar da kapıyor olsa gerek...

YANIT: Tabii... Ben avukat yanında yetiştim. Beş yıllık devlet memuruyum. Avukat yanından geldim, alaydan yetiştim. Şu anda lise mezunuyum. Aslında, memuriyete bu mesleği sevdiğim için girdim. Bu mesleği de sürdüreceğim. Adliyeyi bırakıp da kaçacak memurlardan değiliz. Biz, bu mesleğe âşık insanlarız. Çekirdekten yetiştim ve sürdüreceğim bu mesleği. Ama herkes öyle düşünmüyor.

Vurgulamak istediğim konu şu: Bizi bir tür devlet personel okulu olmaktan çıkarsınlar!.. Ücretler cazip olsun! Memurlarımızı başka yerlere kaptırmayalım! Acemi memurlarla vatandaş da, o bahsettiğiniz o davetiyeler konusunda olduğu gibi zorluk çekmesin! Bi-

linçli memurlar o davetiyeleri doldursun, sizlere ulaşsın. Davetiyede ne olduğu açık olsun ve çalışan da hakkını alsın burda. Başka kurumlara kaçmasın. Sonra ücretler arasında adaletsizlikler de var. Falan kuruluşda çalışan devlet memuru da, biz devlet memuru değil miyiz? Orada iki ikramiye veriliyor da, bizde niye verilmiyor? Yani onların ayrıcalıkları nereden kaynaklanıyor? 440'a tabî Kamu İktisadi Teşebbüsleri var, onlar da iki maaş ikramiye alıyorlar, fakat, hep zarardalar.

Bizlerse, kadrosuzluktan, zamanında terfi edemiyoruz. Hani, devamlı muntazam terfi etsek, yine bir derece. Meselâ, dört yıl beş yıl bekleyenlerimiz vardır. Bakanlık kadro verecekde ancak ondan sonra terfi edeceğiz, yan ödeme veya derece alabileceğiz. Bunun da giderilmesi gerekiyor. Biz yedi ikremiye istemiyoruz. Sonbahar'da bir kısım ihtiyaçlarımızı görebilmek için, bir ikramiyeye dahi razıyız. İkramiye alanların çoğundan fazla iş yapıyoruz biz... Her görev bizde. Bize neden önem verilmediğini bir türlü anlayamamaktayız. Avrupa Konseyi adına geçenlerde gelen Steiner bile raporunda belirtmiş, "Türkiye'de bir adliye teşkilatı ile bir de savunma teşkilatı var bozulmayan" diye... Demek ki yurdumuzda iki-üç gün kalan yabancılar bile görüyor ki, fedakâr, çilekeş adliyeci bu işi yüklenmiş götürüyor, götürecektir de... Tü kiye'de en fazla çalışan kurum adalettir ve adliye personelidir, en az parayı alan da yine bizleriz.

SORU: Demin zarf bulunmadığından sözettiniz!...

YANIT: Zarfı bırakın, bazen kırtasiye verilmez bize.. Davetiyeleri bile çoğu kez bulamamaktayız. Genellikle avukatlar bunları getirir bize.. Kâğıt bulamıyoruz. Geçen gün hakim bey kendi cebinden 175 lira verdi de, başkâtibimiz saman kağıdı aldı. Onlara karar yazıyoruz. Yürekler acısı bir şeydir.

Servis sorunu da var. Biz, 09.30'da duruşmaya çıkıyoruz. Kış kıyamette ordan, burdan güçlüklerle mahkemeye yetişiyoruz. Bir servis aracımız bile yok bizim.. Oysa biz, mutlaka zamanında duruşmaya çıkmak durumundayız. Avukat bekler, iş sahibi bekler, şahit bekler.. Adlî işlemlerin biran önce yerine getirilmesi yönünden personelin bütün halinde görevinin başında olması lazım. Bu da, tabiî ki, servis aracı ile mümkündür. Fakat, zorunlu olmayan bazı dairelerde bol bol servis aracı vardır da, biz de yoktur.

SORU: İcra memurluğunun da bir takım güçlükleri olsa gerek...

YANIT: Güçlüğün de ötesinde tehlikeli iştir. Geçenlerde Gebze'de bir olay oldu. İcra memuru bayan arkadaşımız öldürüldü, avukatla beraber. Haciz uygulaması sırasında.. Bu arkadaşımız binbir güçlükle haciz uygularken canından olmuştur.

Geçenlerde Maddî Tazminat Yasası çıktı. Acaba diyoruz, bundan yararlandık mı? Bilemiyoruz. Biz de kamu görevlisiyiz, biz de adlî işlemleri yürütüyoruz. Hakim, savcı, bunlar yararlanıyorlar bu yasadan, acaba biz de yararlanabilecek miyiz, halâ bilmiyoruz. Yarın ben belki icra memuru olacağım. Ama, bu görevi yaparken korku ile yapacağım. Benim çoluk, çocuğum ortada mı kalacak? Yasadan yararlanıp yararlanmayacağım belli değil.. Yasayı inceliyoruz, bir açıklık yok.

Üstelik biz, diğer bazı devlet dairelerinde çalışanlar gibi, çalışır görünmüyoruz. Bazıları var çalışır gibi, iş yapar gibi, görünür. Aslında iş yapmaz, bizse iş yaparız.

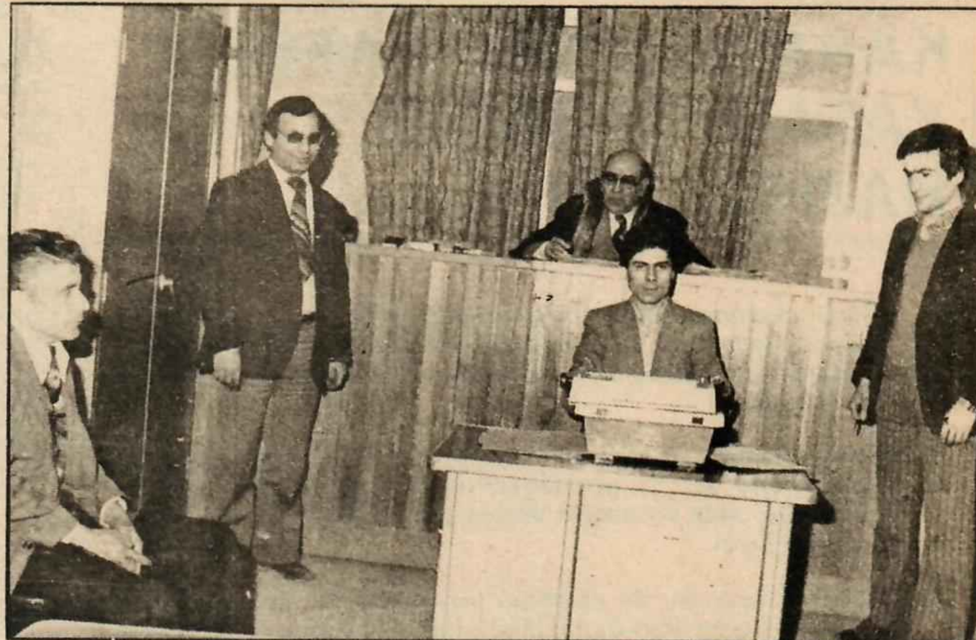
SORU: İsteseniz de, mümkün değil iş yapmamanız, her şey saatle...

YANIT: Evet... Bizim takipçimiz avukatlardır. Tepemize dikilir, "Bunu yapacaksınız" der, bizi Adalet Müfettişleri her yıl denetlerler. Hakimleri denetleme yönünden, hakim müfettişleri gelir, yine hesabı biz veririz. Yine biz de denetleniriz. Avukat da her gün denetler bizi.. Pulunu verir, masrafını verir, ertesi gün gelir, "Yapıldı, yapılmadı" diye yine denetler bizi.. Vatandaşın muhatabı da biziz; o da, her an başımızdadır. Af buyrun, içerde hakim aleyhine karar vermiştir vatandaş çıkar, biz muhatap oluruz. Bize hakaretimsi lâflar söyler. Hakime söylemez. Çünkü hakimlere karşı işleyeceği suçun cezası daha ağırdır. Fakat biz basit bir memuruz. Bize verir, veriştirir, çeker gider.. Biz bunları hep yutuyoruz.

SORU: Gerçekten işiniz çok zor...

YANIT: Şöyle bir tanımlama yaparsak, "Adliye, sosyal hastalıklar hastanesidir" diyebiliriz. Tam bir hastanedir. Ama, sosyal hastalıklar hastanesi.. Bu hastanede bizler çalışıyoruz. Her türlü sorunlarla karşı karşıyayız. Her şeyiyle güçlükler altındayız. Fakat, parasal yönden de, her yönden de en mağdur edilmiş personeliz biz.

ARAYIŞ: Çok teşekkür ederiz. Gerçekten görevinizi her bakımdan çok iyi tanımladınız. Bir çok sorunlara da ışık tuttunuz. Sizlere, bütün adliye personeline, bu zor işinizde başarılar dileriz. ●

Adliye zabıt katipleri, adaletin ağır fakat onurlu yükünü yaşıyan görevliler arasındadır.

UZUN SÜREN ÇALIŞMALARDAN SONRA...

KARAYOLLARI TRAFİK YASASI TASARISI HAZIRLANDI

● **Yeni tasarıda eğitime büyük önem verilirken, sürekli trafik suçu işleyenlere bir günden 7 güne kadar "Trafik Eğitimi" cezası uygulaması ile "plakaya ceza yazma" sistemleri getiriliyor.**

● **Para cezaları sabit para miktarı yerine, eşel mobil sistemine bağlanıyor ve "K" göstergesi uyarınca uygulanacak cezalarda üç yılda bir asgari ücrete göre düzenleme yapılması öngörülüyor.**

● **Ehliyet sınavları ile araçların tescil plakalarının ve gerekli evrakın Karayolları Genel Müdürlüğünce verilmesi ve her tür ehliyetnamenin 2 yılda bir vize ettirilmesi koşulu tasarıda yer alıyor.**

● **Devlet araçlarını kullananların trafik suçu işlemesi durumunda cezanın iki kat olarak uygulanması koşulunu getiren Karayolları Trafik Kanunu Tasarısında eski ehliyet ve plakaların, yasa yayınlandıktan sonra 6 ay içinde yenilenmesi isteniyor.**

● **Sürücülere verilecek sürücü belgeleri değişik sınıflara ayrılıyor ve sınıflarına göre bu belgeleri alacaklara bazı yaş sınırlamaları getiriliyor. Sürücü belgesi alacakların bazılarında okur yazarlık, diğer bölümünde de ilkokul bitirmiş olma koşulu aranıyor.**

YENİ Trafik Yasasına ilişkin Emniyet Genel Müdürlüğü'nün yaptığı çalışmalar tamamlandı ve hazırlanan tasarı Bakanlar Kuruluna sunuldu. Önce Ulaştırma ve Bayındırlık Bakanlıkları ile Emniyet Genel Müdürlüklerinde ayrı ayrı olarak yapılan çalışmalardan vazgeçildi ve tasarıyı Emniyet Genel Müdürlüğü hazırladı.

Hazırlanan tasarıya göre, trafik hizmetinin büro işleri ile fiili trafik kontrolları için iki ayrı kuruluş görevlendiriliyor. Ehliyet için sınav yapma, ehliyet, ruhsatname ve tescil plakası verme gibi büro işleri Karayolları Genel Müdürlüğü'ne, trafiğin düzenlenmesine ilişkin kontrol görevi de Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı Trafik Zabıtasına veriliyor.

Yeni tasarıya göre uygulanacak para cezaları, "K" sistemi adı verilen bir katsayı sistemine bağlanırken, Devlet araçlarını kullananların trafik suçu işlemeleri durumunda bu kişilere cezanın iki kat olarak uygulanması şartı getiriliyor.

Tasarıda Karayolları Genel Müdürlüğü'ne verilen görevler şöyle sıralanıyor:

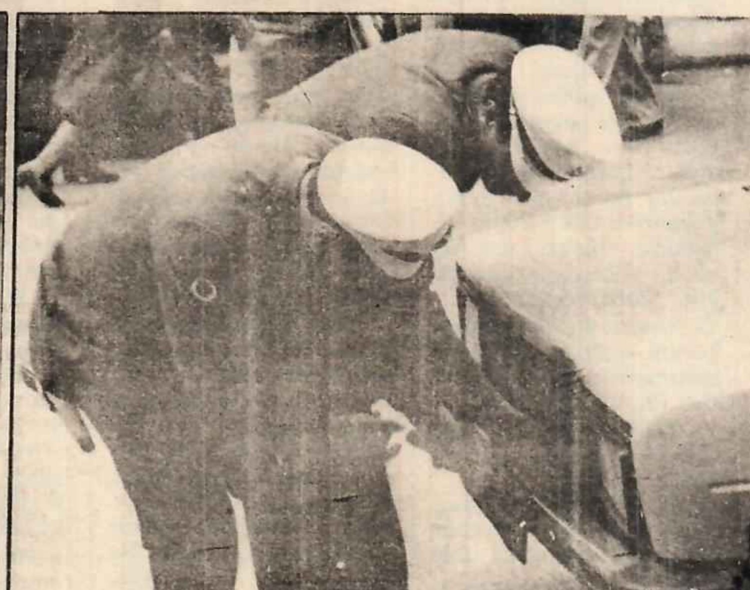
★ Araçların tescil işlemlerini yaparak tescil ve trafik belgesi ve tescil plakası vermek,

★ Sürücülerin sınavlarını yapmak ve belgelerini vermek,

★ Görevli ve yetkililerce düzenlenen suç tutanaklarıyla ilgili gerekli işlemleri yapmak, para cezalarını takip ve tahsil etmek,

★ Ülke çapında taşıtların ve sürücülerin sicillerini tutmak, on-

TRAFİK DÜZELECEK Mİ · Hazırlanan tasarıya göre, trafik hizmetinin büro işleri Karayolları Genel Müdürlüğüne, trafiğin düzenlenmesine ilişkin kontrol görevi de, Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı Trafik Zabıtası'na veriliyor.

larla ilgili teknik ve hukuki değişiklikleri sicillerine işlemek.

Trafik Yasa tasarısına göre sürücülere verilecek sürücü belgeleri (ehliyetnameler) çeşitli sınıflara ayrılıyor. Buna göre,

(A) sınıfı sürücü belgeleri motosiklet kullanacaklara,

(B) sınıfı sürücü belgeleri otomobil, minibüs ve kamyonet kullanacaklara,

(C) sınıfı sürücü belgesi kamyon ve çekici kullanacaklara,

(D) sınıfı sürücü belgesi otobüs kullanacaklara,

(E) sınıfı sürücü belgesi otomobil, minibüs, kamyonet, kamyon ve otobüslerle, kendi sınıflarında hafif romork dışındaki romorkları çekebilmek için B, C, ve D sınıfı sürücü belgesi olanlara,

(F) sınıfı sürücü belgesi lastik tekerlekli traktör sürücülerine,

(G) sınıfı sürücü belgesi iş makinesi türünden motorlu araçları kullanacaklara,

(H) sınıfı sürücü belgesi özel tertibatlı olarak yapılan araçları kullanacak hasta veya sakatlara,

(K) sınıfısürücü belgesi de tüzükte belirtilecek esaslara göre sürmeyi öğrenmek isteyen sürücü adaylarına verilecek.

Bu belgeleri özel aracı için kullanacaklara "**Amatör**", bir yarar karşılığı kullanacakların sürücü belgelerine de "**Şoför**" kaydı konacak. Ayrıca, sürücü belgelerinden K sınıfı belgelerin 2 ay, ötekilerin 2 yıl süreyle geçerli olduğu da kayda bağlandı.

Sürücü belgeleri alabilmek için belli bir yaşı doldurmuş olma koşulu aranacak. Şöyle ki:

★ A sınıfı amatör belgesi alacak olanların 17 yaşını doldurmuş olmaları,

★ A sınıfı şoför sürücü, B sınıfı amatör sürücü, F-G-H sınıfı sürücü belgesi alacak olanların 18 yaşını doldurmuş olmaları;

★ B sınıfı şoför sürücü, C ve D sınıfı şoför ve amatör sürücü belgesi alacak olanların da 22 yaşını doldurmuş olmaları, gerekiyor.

Ayrıca, tasarıda, F-G-H sınıfı sürücü belgesi alacak olanların okur-yazar olmaları, ötekilerin de enaz ilkokul bitirmiş bulunmaları koşulu tasarıda yer alıyor.

CEZALARDA "K" GÖSTERGESİ

Emniyet Genel Müdürlüğünce hazırlanan yeni "**Karayolları Trafik Yasası Tasarısı**"nda yeni bir uygulamaya da yer verilerek para cezaları, sabit para cezaları yerine bir "**eşel mobil**" (oynak basamak) sistemine bağlanıyor. Bu yasaya göre belirlenecek para cezalarında "**K**" gösterge sistemi uygulaması getiriliyor. "**K**" harfi enaz ücretin bir günlüğünün yaklaşık ve kesirsiz karşılığı 200 liranın göstergesi olduğu belirtiliyor. Ancak bu 200 lira, enaz ücretle birlikte kendiliğinden değişecek. Göstergenin, her üç yılda bir yasayla, o yılki enaz ücrete uygun olarak yeniden belirlenmesi ve kesirlerin 50 veya 100 lira olarak bütünlenmesi benimseniyor.

Bugüne kadar uygulamada görülen bir sorun da tasarıda çözülüyor ve bazı durumlarda "**Plakaya ceza yazma sistemi**" getiriliyor. Bu konuda tasarıda şöyle deniliyor:

"Trafik zabıtasınca sürücüsünün tesbit edilemediği hallerde aracın tescil plakasına göre bir tutanak düzenlenerek Karayolları Genel

HER YIL 5-6 KORE SAVAŞI YAPMIŞ GİBİ OLUYORUZ

6085 Sayılı Karayolları Trafik Yasası 1954 yılında çıkarılmış ve Bakanlar Kurulu Kararnameleri ile 1958 yılında yürürlüğe konmuştur. Daha önce Belediyelerce yürütülen "Seyrüsefer tanzim ve kontrol hizmetleri", bu yasa ile Emniyet Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir. Böylece Türkiye'de yeni başlayan motorlu araçlar trafiği hizmetinin düzenlenmesi, trafik kazalarının önlenmesi ve işlerin tek elde toplanması ile konuda birlik sağlanması amaçlanmıştı.

Ancak, 25 yıla yakışan uygulama amaçlananın tersi sonuçlara ulaşıldığını ve trafik kazalarında azalma değil artma olduğunu göstermiştir. Uluslararası normlara göre trafik kazaları 10 bin araç başına düşen kaza, yaralı ve ölü sayısı ile ölçülmektedir. Bu bakımdan istatistikler incelendiğinde Türkiye'de trafik kazaları ABD'ye göre 24 kat fazlalık göstermektedir. Türkiye bu rakamlarla dünyada kaza istatistiklerinde birinci sırada yer almaktadır. Bu sonucun eğitimsizlikten kaynaklandığı ise artık herkes tarafından söyleniyor.

Bugün için Türkiye'de yıllık trafik kazalarındaki ölü sayısı 6500 kişi dolaylarındadır. Oysa ki, Kore'de Türk Tugayı'nın büyük bir başarı ve kahramanlık ile gerçekleştirdiği Kunuri Savaşı'ndaki toplam şehidimiz 1153'tür. Demek ki, Türkiye her yıl 5-6 Kore Savaşı vermektedir. Fakat kazalar yılın 365 gününe ve yurt sathına yayıldığı için önemi bir anda görülememektedir. Bu nedenle yasaya bir takım yeni hükümler getirilmesi için her iktidar döneminde Trafik Yasası değişikliği programa alınmıştır. Ancak bugüne kadar kurulan Meclislerden geçirilememiştir.

Bu tasarıdan önce hazırlanan tasarılarda kazaları önleyebilmek için para cezalarını arttırmak ana ilke olarak belirlenmiştir. Bu tasarıda da bu görüşün büyük ölçüde benimsendiği görülmektedir. Oysa çözüm, cezaları arttırmaktan çok, şoförlerde, sürücülerde ve yayalarda kurallara uyma bilincini yerleştirmekte ve kuralları öğreten bir eğitim sistemi uygulamakla bulunabilir. Daha sonra da işini bilen bir Trafik kadrosu ile ayrıcalık tanımayan bir denetim sistemi geliştirilmesi gerekir.

Tasarıya eleştirici bir gözle bakılırsa, cezaların (Madde 13'te olduğu gibi) 20-50 puan arasında belirlenmesi sakıncalı uygulamalar yaratabilecektir. Aradaki farkın kim tarafından, nasıl takdir edileceği açıklanmamış, oranı bu derece değişken olan cezada bir de sürücü isterse "cezasını peşin ödeyebilir" hükmü getirilerek, nasıl uygulanacağı belli olmayan bir peşin ödeme sistemi yaratılmıştır.

Karayolları Genel Müdürlüğü görevinin tümüyle büro hizmeti olması taslakta öngörülmüşken, 6'ncı maddenin (f) fıkrasında trafik suçu işleyenler hakkında tutanak düzenleme yetkisi bu kuruluşa verilerek işbölümü ilkesi zedelenmiş; (c) fıkrası ile de suç tutanaklarının ve para cezalarının takibi görevi polise ait olması gerekirken Karayolları Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir.

Kayıt tescil konusunda trafik belgesi ve tescil belgesi adı altında 2 ayrı belgeden 17'nci maddede söz edilmektedir. Bunların ne işe yarayacağı, kime ne şekilde verileceği açıklanmadığı gibi, yasada geçen kavramların tanımını yapan ikinci maddede de bu tanım yoktur.

Öte yandan, 33'üncü maddede sürücü belgeleri dokuz ayrı bölümde toplanmıştır. Bu kadar çok çeşit sürücü belgesi verilmesi karışıklık yaratacağı gibi, hemen hepsi 2 yıl geçerli sayılan bu belgelerin süre dolduktan sonra ne olacağı açıklanmamıştır. Vize mi edileceği, yoksa yeniden sınav mı yapılacağı belirtilmemiştir.

Cezalardan elde edilen gelirin yüzde 15'inin Trafik Zabıtası araç ve gereçleri için Emniyet Genel Müdürlüğü'ne tahsisini öngören madde de genel bütçe koşulları ile uyumlu olmamaktadır.

Tüm bu eleştirilerin yanısıra, tasarının, trafik konusunda büyük yenilikler getirdiği inkâr edilemez. Bu yeniliklerin en iyi biçimde gerçekleşip uygulanması ile Türkiye'de daha uygar bir görünüm kazanacak ve karayollarında her yıl binlerce can yitirilmekten kurtulacaktır umarız.

Müdürlüğü'nün yetkili birimine gönderilir. Karayolları Genel Müdürlüğü'nün yetkili birimi, araç sahibi ve işletenden tebliğ tarihinden itibaren üç iş günü içinde bildirilmesi koşulu ile bilgi ister. Ceza tutanağı, bilgi alınırsa kimliği bildirilen sürücü adına, süresi içinde bildirilmezse araç sahibi veya işleten adına düzenlenir. Adı bildirilen sürücünün suçu kabullenmemesi halinde sürücü ile birlikte araç sahibi veya işleten mahkemeye verilir. Mahkemede, suçlu görülene para cezası iki kat olarak hükmedilir, ayrıca 15 güne kadar hafif para cezası uygulanır".

Tasarının 105'inci maddesinde "belirli süreler içinde alınan cezalar nedeni ile ek cezalar"a da yer veriliyor.

Bir yıldaki ceza göstergeleri "K" toplamı 50'yi veya üç yıllık herhangi bir süre içindeki ceza göstergeleri toplamı 100'ü geçen sürücülerin sürücü belgeleri 10 gün, bir yıldaki geri alma cezası toplamı 60 günü, geçen, herhangi üç yıllık süre içindeki geri alma cezası toplamı da 100 günü geçen sürücülerin sürücü belgeleri 15 gün geri alınacak.

TRAFİK EĞİTİMİ

Ayrıca, görevli ve yetkili kılınan mahkemelerce, trafik suçu işleyenlere ve suçun işlenmesinde kusuru nedeni ile katkısı olanlara, uygulaması gereken ceza ile birlikte veya tek başına bir günden 7 güne kadar "Trafik Eğitimi Cezası" uygulanabileceği de tasarıda yer alıyor.

Tasarının bir başka bölümünde motorlu taşıt sürücüsü yetiştirmek amacıyla açılacak özel okullar ele alınarak, sürücü yetiştirmek için öğretim ve eğitim yaptırmak üzere gerçek ve tüzel kişilerin özel okul açabilecekleri, tüzükte belirtilen koşullara uyan kişilere Karayolları Genel Müdürlüğü'nce işletme belgesi verilmesi öngörülüyor.

Karayolları Trafik Kanunu tasarısında Emniyet Genel Müdürlüğünce Trafik Zabıtası personelini ve trafik eğitimcilerini yetiştirmek üzere Teknik Trafik Okulları açılması Milli Eğitim Bakanlığı'nca da bu kanunun yayımı tarihinden sonra gelen ilk ders yılında başlamak üzere ilk ve orta dereceli okulların ders programlarına eğitim aracı ile yeteri kadar trafik dersleri konulması koşulu getiriliyor.

Trafik para cezalarının, nerede toplanırsa toplansın yüzde 15'inin Trafik Zabıtası araç ve gereçlerinin sağlanması ve yalnızca bu iş için harcanması koşulu ile Emniyet Genel Müdürlüğü adına tahsis olunacağı belirtilen tasarıda Devlet araçlarının üçüncü kişilere karşı meydana getirdikleri zararların karşılanmasını sağlamak için de bir trafik fonu kurulması zorunluluğu getiriliyor.

Tasarının geçici maddelerinde ise, bu yasa ile ilgili tüzüğün, yasanın yayınlandığı tarihten başlıyarak en geç 18 ay içinde Adalet, Milli Savunma, Maliye, Sağlık, Tarım, Ticaret, İmar İskân ve Çalışma Bakanlıklarının görüşü alınmak suretiyle Bayındırlık, Ulaştırma ve İçişleri Bakanlıklarınca ortaklaşa hazırlanması hükmü yer alıyor.

Geçici maddelerde ayrıca, bu yasanın yürürlüğe girdiği tarihten başlıyarak 6 ay içinde Karayolları Genel Müdürlüğüne başvuranların yürürlükten kaldırılan 6085 sayılı yasaya göre verilmiş geçerli şoför ehliyetnamelerinin, varsa aynı sınıf yoksa en yakın sınıf sürücü belgesi ile değiştirileceğini öngörülüyor.

Bir başka geçici madde ile de, 471 sayılı yasa gereği Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonunca bastırılıp dağıtılan basılı kağıt ve plakaların, bu yasanın yayımı tarihinden, yürürlük tarihinde Karayolları Genel Müdürlüğü'nce basılıp dağıtımına başlanıncaya kadar, Maliye Bakanlığı'nca bastırılıp dağıtılacağı, bu federasyonca bastırılmış ve satılamamış basılı evrakın da Defterdarlıklar tarafından satın alınması hükme bağlanıyor.

124 madde ve 6 geçici maddeden oluşan Karayolları Trafik Kanunu Tasarısı'nın Bakanlar Kurulu'nda görüşüldükten sonra Milli Güvenlik Konseyi'ne sunulması bekleniyor.

SAĞLIK

TÜRKİYE'NİN HEKİM AÇIĞI VE ÇÖZÜM YOLLARI

PROF. DR. HAKKI BİLGEHAN

- **Sağlıkla ilgili tüm yüksek öğrenim kurumları, Sağlık Bilimleri Üniversiteleri kapsamı içinde yeniden düzenlenmelidir.**
- **Tıp Fakülteleri önümüzdeki ders yılından başlayarak öğrenci sayılarını iki katına çıkarabilirler.**

TÜRKİYE'mizin hekim açığı sorunu vardır. Hangi sağlık politikasına göre hesaplandığı belirlenmez ama yıllar yılı memleketimizin hekim sayısı ile olması gereken sayı belirtildikten sonra daha şu kadar hekime gereksinim olduğu söylenir ve yazılır. Bu sayı da kimi sorumluya göre 20.000, kimine göre 30.000'in üzerindedir. Artan nüfusumuza göre de bu açık hergün büyümektedir.

Kimi sorumluya göre memleketin hekim açığı aslında sanıldığı kadar büyük değildir. Hekimlerin kentler ve bölgeler arasında dağılımı dengesizdir. İstanbul, İzmir, Ankara gibi büyük kentlerde hekim yoğunluğu vardır. Bunlar dağıtılırsa sorunun önemli bir kısmı çözülür.. Bunu savunanların kuramsal olarak bir dereceye kadar hakları vardır. Ama hesapları yanlıştır. Çünkü büyük kentlerdeki birikmiş hekim kapasitesi içinde üniversite ve büyük kamu hastanelerindeki aslında eğitim görmekte olan asistanlar ve öğretim yapan hekim öğretim üyeleri de bulunmaktadır.

Aslında hekim açığı hekim yetiştirilmekle kapatılır. Daha çok hekim yetiştirmek için iki yol önerilmiştir. Bunlardan birisi Tıp Fakültelerinin sayılarını arttırarak hekim sayısını çoğaltmaktır. Tabii ki bu doğrudur. Hekimleri Tıp Fakülteleri yetiştirdiğine göre bunların sayısı arttırılarak hekim sayısı çoğaltılabilir. Ancak çevrelerine de

yarar sağlıyacağı yargısı ile olur olmaz her yerde Tıp Fakültelerinin açılması yararlı mıdır? Bu yöntem memleketimizde uygulanmış ve bu tür fakültelerle ülkenin hekim gereksinmesinin kısa süre içinde karşılanamayacağı anlaşılmıştır. Yurdumuzun küçüklü büyüklü bir çok kentinde sayıları yirmiye yaklaşan Tıp Fakülteleri açılmıştır. Bunların önemli bir kısmı halen öğretime başlamamıştır. Bir kısmı da gülünç sayılarda (50 şer adet) öğrenci kaydederek onları kendilerinin kuruluşlarını destekleyen büyük kentlerdeki ana fakültelerde ve bu ana fakültelerin öğrenci sayılarının azaltılması bahasına, görüntüde okutmaktadırlar. Bazıları ise kuruldukları yerde yıllarca sonra öğretime başlamışlardır. Yılda 35-50 öğrenci alarak okutmağa çalışan bu fakülteler ancak başta öğretim üyesi eksikliği olmak üzere bir çok sorunla uğraşmaktan dolayı hızlı bir gelişme ve yarar sağlayamamaktadırlar.

Türkiye'de 10 yıllık bir plan yapılarak hekim gereksinmesinin bu süre içerisinde kapatılması gerçekleşebilir mi?

ÖĞRETİM ÜYESİ SIKINTI

Yeni Tıp Fakülteleri kurmak çok zor ve pahalı bir iştir.

Öğretim üyesi sağlama sorunu ise ayrı bir sorun olup çözümü sanıldığı kadar kolay değildir.

Öğretim üyelerinin belli süreler içinde rotasyon ile yeni açılan fakültelerde çalışmalarını zorlamak, istenen sonucu getirecek bir çözüm değildir. Evvelâ bazı bilim dallarında yeteri sayıda öğretim üyesi sağlamada gelişmiş Tıp Fakülteleri bile sıkıntı çekerlerken bu dallarda rotasyonla başka fakültelere hizmet vermeleri olanaksızdır. Bir kentte yerleşmiş, yaşam düzenini ona göre kurmuş bir öğretim üyesinin yeni bir fakültede geçici bir süre için hizmete zorlanmasıyla ondan yeterli bir yarar sağlanması olanaksızdır. Evinden sosyal ve bilimsel çevresinden ayrılmanın huzursuzluğu içinde olan bu kimse tüm iyiniyetiyle ne kadar çaba gösterirse göstersin yeterince verimli olamaz. Buna orada kalacağı sürenin kısalığı da engeldir. Rotasyonda kalacağıbir yıl içinde lisans derslerini az çok yürütebilse de yeni kurulmakta olan bir fakültede kuruculuk görevini tam olarak yerine getiremez. Yeni yetiştirilecek elemanlar da bu uygulamadan yeterince yararlanamazlar.

Öğretim üyelerinin yeni fakültelere atanması yoluyla daha da baskılayıcı yöntemler kullanılarak soruna çare aramak ise yine istenilen sonucu vermez. İzlenim ve kanılarımıza göre hekimlik gibi her yerde geçerli bir mesleğe sahip kimselerin çoğu, kurulu düzenlerini terk etmeğe zorlandıkları zaman öğretim üyeliğinden ayrılmayı yeğ tutarlar.

Hekim açığını kısa zamanda kapatmak için önerilen çözümlerden birisi de gelişkin Tıp Fakültelerinin bugün okuttukları öğrenci sayısını iki katına çıkartmaları, daha çok öğrenci alıp daha çok hekim yetiştirmeleridir. Buna eski uygulamalardan da örnekler verilir.

Gerçekten 1940'larda memleketimizde bulunan tek tıp fakültesi yılda 600 öğrenci alır ve okuturdu. Klinik öncesi sınıflar dopdolu, uygulamalar asgarî düzeyde tutularak, yürütülmeğe çalışılırdı. Ama esas sıkıntı klinik sınıflarda ortaya çıkardı. Hekimin uygulama materyeli hastadır. Çeşitli hastalıklara yakalanmış hastalar muayene edilerek incelenmedikçe hekimlik öğrenilemez. Bir hastayı en çok iki, bilemediniz üç kişi muayene eder. Bundan fazlası hastayı yorar ve rahatsız eder. İşte sorun burada... Fazla sayıda öğrenci alan fakülteler klinik yetersizliği ile karşı karşıya kalır. Öğrenci mezun olur ama iyi hekim olamaz. Bu nedenle tüm dünya standartlarında tıp fakülteleri, öğrencilerini belli bir sayının üzerine çıkarmazlar. Her fakülte için ortalama 125-175 arası öğrenci hesaplanır.

Türkiye'deki gelişmiş tıp fakülteleri bu sayısı 300-400'e kadar çıkarabilmişlerdir.

Gelişkin tıp fakültelerinin klinik öncesi bölümlerinde daha çok sayıda öğrenci okutmak olanaklıdır. Fakat klinik sınıflarda öğrenci sayısını belli standartlarda tutmak için bu sayı ancak bir dereceye kadar zorlanabilmektedir.

Gelişmiş fakültelerin klinik öncesi sınıflarında paralel öğretim ile daha çok sayıda öğrenci okutmak olanağı vardır. Klinik sınıflarda ise daha çok öğrenci okutmak için daha çok hastane yatağına gereksinim vardır.

ÖNERİLER

Bu gerçekler karşısında Türkiyenin hekim ihtiyacını en kısa zamanda karşılamak için yapılması gerekenler şu şekilde sıralanmalıdır:

★ **Tıp, Diş Hekimliği, Eczacılık, Hemşirelik ve sağlıkla ilgili tüm yüksek öğrenim kurumları sağlık bilimleri üniversiteleri kapsamı içerisinde yeniden düzenlenmelidir.**

★ **Üniversite hastaleriyle Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı hastaneler bir elden yürütülmelidir.**

★ **Sağlık bilimleri öğretim ve eğitimi için, sağlık bilimleri üniversiteleri ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı arasında çok yakın ve iç içe işbirliği sağlanmalıdır.**

Bu alanda yapılacak şeyler sunlardır:

a) Büyük kentlerde ve bu kentlerin yakın çevresindeki eğitim hastanelerinin ve diğer büyük hastanelerin tümü hekim yetiştirmek üzere sağlık bilimleri üniversitelerinin yararlanmasına sunulmalıdır.

b) Yönetimi Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına ait olan bu hastanelerde çalışacak klinik şefleri ve yardımcıları üniversite öğretim üyelerinden olmalıdır. Bunlar bir yandan üniversite öğretim üyeleri

oldukları için üniversite bütçesinden, bir yandan da sağlık hizmeti verdikleri için Sağlık Bakanlığından ücret almalıdırlar. **Böylelikle Üniversite - Sağlık Bakanlığı işbirliği daha sıkı bağlarla sağlanmış olur.**

c) Halen sağlık bakanlığı hastaneleri bünyesinde çalışan, bilimsel aktivitesi ve deneyimi ile kendisini kanıtlamış olan uzmanlardan hekim yetiştirmek amacı ile öğretici olarak yararlanılmalıdır.

ç) Sağlık Bakanlığına ait bu gibi eğitim hastanelerinde ayni zamanda Sağlık Bakanlığının görevlisi olarak üniversite öğretim üyelerinin hizmet görmesi bu hastanelerin sağlık hizmetinin düzeyini yükseltmede yararlı olur. Hastaneler sağlık plân ve programında üst düzeydeki yerini almış olur.

d) Türkiye'nin gereksindiği pratisyen hekim tipi sağlık politikası ve memleketin koşulları gözönünde tutularak tanımlanmalıdır; bu hekimin çalışma yerinde neleri yapıp neleri yapamayacağı, memleket koşullarına göre neleri bilmesi gerektiği ve yetki ve sorumlulukları yeniden belirlenip düzenlenerek tüm sağlık bilimleri üniversitelerinde bu çerçeve içerisinde öğretim ve eğitim yaptırılmalıdır.

Türkiye'de hekim yetiştirmek yetkisi yalnız tıp fakültelerinde bulunduğundan ne şekilde yetiştirilirse yetiştirilsin bu hekimlere Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı kendi kuruluşlarında iş vermek ya da Türkiye'de çalışma vizesi vermek zorunluluğunda bulunmaktadır.

Bu da hekim yetiştirmede Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile üniversitelerin işbirliğinin ne denli gerekli olduğunun bir kanıtıdır.

e) Sağlık bilimleri ile ilgili lisans üstü öğretim ve eğitimi (Doktora ve Tıpta uzmanlık) gerekli insan gücü ve niteliğini kapsayan belirli bir program çerçevesinde yalnızca sağlı bilimleri üniversiteleri bünyesinde yürütülmelidir.

Bu eğitimin de sağlık politikası çerçevesinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile işbirliği yapılarak sağlık bilimleri üniversitelerinin bünyesinde standart biçimde yürütülmesi gereklidir. Ayrıca ayni üniversitelerde mezuniyet sonrası meslek içi eğitimi programları ile Türkiye'de çalışan hekimlerin bilimsel düzeyi yüksek standartta tutulmalıdır.

★ Sağlık bilimleri üniversitelerine ve bunların öğretim için yararlandıkları sağlık kurumlarına bulundukları bölgede sağlık politikası plân ve programı çerçevesinde sağlık hizmeti görevi ve sorumluluğu verilmelidir. Esasen çalışan öğretim üye ve yardımcıları ayni zamanda Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının görevleri olduklarına göre bu doğaldır.

★ Mevcut gelişkin tıp fakülteleri klinik öncesi sınıflarında paralel öğretim yaparak önümüzdeki ders yılından başlayarak aldıkları öğrenci sayısını en az iki katına çıkarmalıdırlar.

★ Genel hatları belirtilen bu esaslar çerçevesinde Türkiye'de 10 yıllık bir plân yapılarak hekim gereksinmesinin bu süre içinde kapatilebileceği kanısındayız.

Nitekim, 1968 yılına kadar büyük hekim açığı bulunan ve hekim ithal eden Fransa yukarıda bildirilene benzer bir uygulama ile 1978 yılında hekim ihraç eder duruma girmiştir. 1968 yılında Paris'te yalnız bir tek tıp fakültesi varken yeni bir düzenleme ile başkentte bulunan eğitim yapabilecek tüm hastaneler tıp fakülteleri haline getirilmiş ve 11 fakülte kurulmuştur.

RADYO—TELEVİZYON

TOPLUM VE TELEVİZYON

ERTUĞRUL ÖZKÖK

● "Hep televizyonun insanlara ne yaptığını soruyoruz, oysa insanların bu araçla ne yaptıkları da önemli değil midir?"

ELİHU KATZ

Televizyon çağımızın en etkin iletişim aracı...

Toplum sorunlarını yansıtmada ve toplumların kendi sorunlarını, çağımız sorunlarını anlamasında, televizyon çok önemli bir işlev üstlenmiştir.

Ama bu işlevin gereğince yerine getirilmesi, yalnız televizyonun yönetimine, televizyon programlarının hazırlanışına değil, enaz o kadar da, televizyon izleyicisinin yaklaşımına, bakış açısına bağlı...

Eğer televizyonda yansıtılan olaylara yalnızca haber gözüyle bakarsak, programları yalnız eğlendiriciliği veya dinlendiriciliği açısından değerlendirirsek, televizyon dizilerini yalnızca birer serüven gibi seyredersek, bu çok önemli araçtan gereken yararı sağlıyamayız.

Gerekli olan, televizyon görüntülerinin ardındaki gerçekleri görmeğe çalışmak, görüntüyü aşıp onun ardındaki toplumsal gerçeklere ulaşmaktır.

Hacettepe Üniversitesi Siyasal ve İdari Bilimler Fakültesinden Ertuğrul Özkök, bu yazıda soruna o açıdan yaklaşıyor.

Örnek olarak da, özellikle İspanya'daki son faşist darbe girişiminde televizyonun yerine getirdiği önemli işlevi belirtiyor; ve genellikle çok yüzeysel biçimde, herhangi bir serüven gibi değerlendirilen ünlü "Dallas" dizisinin, hangi toplumsal sorunları nasıl irdeleyip sergilediğini, anlatıyor. Ayrıca televizyonu sağlıklı bir yaklaşımla gereğince değerlendirmenin demokrasiye sağlıyabileceği katkı üzerinde duruyor.

J.R 'ın yaralandıktan sonra yerde sırt üstü yatan görüntüsü herhalde yeryüzünde milyonlarca insanın gözünden uzun süre silinmeyecek. Türk televizyon izleyicisi daha ekranda bile izlemeden gazeteler yoluyla kafasında yer eden bu görüntüyü ekranın başında merakla beklerken, belleğinde uzun süre silinmeyecek başka görüntülerle karşılaştı. Elinde silahı ile İspanyol Parlamentosu Cortez'e giren Franko bozuntusu sivil muhafıza dimdik direnen yaşlı milletvekili, bir anda demokrasinin simgesi haline dönüşüverirken insanı televizyon konusunda daha ayrıntılı ve dikkatli düşünmeğe iten ipuçları vermiyor

mu?

Televizyonda zaman zaman izlediğimiz bu unutulmaz dakikalar, "kitle kültürü" ya da "sanayi kültürü" dediğimiz bu yeni kültürün rapsodik yapısını oluşturan garip rastlantılar, günlük yaşamımızın ayrılmaz bir parçası oluveriyor.

Fransa'nın ünlü dergisi **Nouvel Observateur** geçtiğimiz sayılarından birisinin kapağını televizyonla ilgili bir desene ayırdı. Bu resimde televizyon ekranı ağzını açmış bir aslana benzetilmişti ve bir aslan terbiyecisi gibi başına içeri sokan bir insan çizilmişti. Bu yalnızca seyirlik bir oyun mudur, yoksa başımızı her an bu aracın dişleri arasında bırakma riskini mi taşıyoruz? Televizyona yaklaşımımızda kendi kendimize sormamız gereken bir soru değil mi bu?

DEMOKRASİLERİN YAŞAMA KOŞULLARI VE TELEVİZYON

Çağımızda bir çok toplumbilimci demokrasilerin yaşam ortamının oluşturulmasında, bireylerin içinde yaşadıkları toplumu anlayabilme araçlarının önemine değiniyorlar. Yaşanılan topluma katılmanın, toplum yazgısında söz sahibi olabilmenin birincil koşulu o toplumu anlayabilmektir. Toplumları anlama için de yalnızca bilimsel verilere sahip olmak yetmiyor. O toplumu anlamamıza yarayacak, günlük yaşamla sıcak ilişkimizi sağlayacak kültür ürünlerine gereksinmemiz var. Bu açıdan yaklaşıldığında, yazın'ın toplumu anlama açısından önemi daha kolayca anlaşılacaktır. Thomas Mann'ın "**Büyülü Dağ**" ya da "**Buddenbrook Ailesi**", Flaubert ve Balzac'ın romanlarının çoğu üretildikleri toplumun ve dönemlerin eşsiz birer tanığıdır.

Ancak çağımızda milyonlarca insanın günlük yaşamla bu türden ilişkisini sağlama işlevini artık daha çok televizyon yüklenmektedir. Televizyon, vazgeçilmez bir olgu olarak, hem insanların, hem de toplumbilimcilerin gündeminin ayrılmaz bir parçası haline geldi. Eski kıtada diktatörlük döneminin sıkıntılarını henüz atamamış bir İspanya'nın kanayan yarası karşısında, demokrasiye yönelen bir tehdidi direkt yayınla milyonlarca insana ulaştırarak, hep ütopyalarda kaldığını düşündüğümüz doğrudan bir demokrasinin küçümsenmeyecek bir öğesi olabileceğini kanıtlayan bir televizyon, öte yanda egemenlik için sürdürülen yerel bir mücadelede her tür yola başvurmayı "demokrasinin doğal mekanizması haline" dönüştüren Makyevelist bir ahlâkı dile getiren Dallas dizini milyonlarca insanın kafasına çakan bir başka televizyon... Bir uçtan ötekine uçan çelişkileri ile televizyon çağımızın masamıza koyduğu bir olgudur. Dallas'da J.R.'ları, Sue Ellen'leri, Bobby'leri ve Barnes'ları ile bu olgunun yalnızca bir parçası... Kimine göre "**dinamit**", kimine göre "**hoş vakit geçiren, sürükleyici**" bir dizi yalnızca... Dallas'a herkes kendi gözlüğüyle bakıyor. Ancak gözlüklerin numarası ve özelliği değiştikçe Dallas'ın görüntüsü de değişiyor.

TELEVİZYON - İspanya'da parlamento baskınında demokrasinin ögesi olduğunu ispatladı, Dallas'ta ise, ilerde Türk toplumunun başına gelebilecek bir dizi sorunu işliyor.

DALLAS "VAKASI"

"Emperyalizmin yeni bir kültür aracı, çevresinde oluşturulan reklâm kampanyaları ile dikkatlerin gerçek sorunlardan hayalî sorunlara kaydırılmasını sağlayan ideolojik araçlar" yollu tanımlamalar, Dallas gibi dizilere yaklaşımda sık raslanan değerlendirmelerdir. Bunun karşı kutbunda ise gündüzleri yorulan insanların eğlenme gereksinimleri olduğunu, düşünen, dolayısıyla "Dallas"da insanın kendi kendini yeniden üretmesi bakımından rahatlatıcı bir işlev gören yaklaşımlar... İkisi de ideoloji kokan, ikisi de birbiri kadar yanıltıcı olabilecek bu iki uç yaklaşım yanında, Dallas'a bakışın başka gözlükleri de bulunduğu açıktır.

"Dallas"a sinema uzmanı gözlüğünden bakıldığında, 1970'lerde izlediğimiz "**Zengin ve Yoksul**", "**Krallar ve Kaptanlar**" gibi dizilerin yanında sıradan bir yapım olarak kaldığı görülmektedir. Dramatik kurgu, oyuncuların başarıları, dizi sonlarındaki kesmeler ve heyecan bakımından bu ilk iki dizi Dallas'la karşılaştırma götürmeyecek kadar daha iyi. Bütün bunlara karşın Dallas'ı bunca beklenir kılan olgu nedir? İşte toplumbilimcinin gözlüğü burada anlam kazanmaktadır.

"Dallas" deyince ilk aklımıza gelen J.R'ın yaralanması çevresinde kopartılan yaygara oluyor. Doğrusu bu gürültü kapitalizmin reklâmcılık alanında aldığı yolu göstermesi bakımından ilginçtir. Ülkemizde büyük bir gazetenin, J.R.'ı vuran kimse belli olduğu an bunu okuyucularına duyurmak için özel bir telefon hattı kurması, bir ilçemizde belediye hoporlöründen J.R'ı vuranın adının duyurulması, bu reklâm kampanyasının başarısı hakkında izlenim vermektedir. Ama yine de Dallas'ın yalnızca bir spekülasyonlar zinciri olup olmadığını kendi kendimize sormalıyız. "Dallas"ı, bize bunca yabancılığına karşın, ülkemizde de böylesine popüler kılan toplumsal bir olgu yok mudur?

Tüm tehlikeli yanlarına karşın "Dallas"ı bugün Amerikan toplumunu yakından ilgilendiren, bir

kısım Türk toplumunun gündeminde bir kısmı ise ilerde gelebilecek bir dizi sorunu da yan öğe olarak işlemektedir. Sınaileşmenin aile yapısına getirdiği sorunlar, yerel mücadelenin ekonomik ve ahlâki araçları, çevre kirlenmesi ve bunun büyük sanayi kuruluşları ile olan ilişkisi ve daha bunun gibi birçok sorun dizinin çeşitli bölümlerinde ele alınmaktadır. Kuşkusuz tüm bunlar, bir çok insanın, "Dallas"ı, yalnızca JR'ın zaman zaman sempatik bile görünebilen entrikaları olarak veya Sue Ellen'in mutsuzluğu ve arayışı, Lucy'nun çapkınlıkları olarak görülmesini engelleyememektedir.

TELEVİZYONU NE YAPIYORUZ?

Televizyonla ilgili değerlendirmelerimizde hep bu aracın insanları nasıl etkilediğini başlangıç noktası olarak alıyoruz. Oysa ünlü iletişim bilimcisi Elihu Katz'ın bir sorusu kültür politikalarımızı yakından ilgilendiriyor. Şöyle diyor Katz: "**Biz hep Televizyonun insanlara ne yaptığını soruyoruz, oysa insanların bu araçla ne yaptıkları da önemli değil midir?**"

Dallas yalnızca bir entrikalar zinciri midir, yoksa insanlar bu gibi dizilerde zaman zaman gündeme gelen çağdaşlık sorunlarını da görebilmekte midir? İşte dizileri tehlikeli ya da tehlikesiz kılan bu sorunun yanıtıdır.

Örneğin Dallas'da zaman zaman işlenen çevre sorunları bugün Avrupa kıtasında siyasal mücadelenin bazen belirleyici bile olabilen bir öğesi haline gelmiştir. Avrupa'daki eski demokrasilerde atom santrallerine karşı çıkan ve bazı ülkelerde yüzde beş gibi siyasal yelpazede denge değiştirebilecek boyutlara bile ulaşabilen "**yeşil liste**" hareketleri Dallas'ta işlendiğinde bunu kaç kişi görebilmektedir? J.R ve Barnes arasındaki kıyasıya mücadelede bile bunun bir asgari etik anlayışı, ahlâk anlayışı olduğunu kaç kişi irdeleyebilmektedir? Bu sorular, "Dallas"a ekranın öte yanından bakışta elde bulundurulması gereken noktalardır.

Tüm bu sayılanlar, Türk Televizyonunun eski yöneticilerinin, bu diziyi Fransa'dan bile önce Türkiye'de yayına sokmalarından dolayı övünmelerini haklı çıkaracak gerekçeler değildir kuşkusuz... "Dallas" sonunda olumlu olarak değerlendirilebilecek yanları çok sınırlı bir dizidir. Ancak dizinin çevresinde kopan bu gürültü, bizlere öğretmesi gereken bir noktayı da gündeme getirmesi açısından olumlu olarak değerlendirilmelidir. Televizyon tehlikeli olabileceği gibi insanlıktan yana dönüşebilecek bir araçtır. Burada önemli olan insanlara, bu araca eleştirel bir gözle yaklaşabilmeği öğretmektir. Bir çok dizide yan öğe olarak dile getirilen insanlık sorunsalını yakalayabilmeği ve dizilere bu gözle bakabilmeyi sağlamak sağlıklı bir iletişim politikasının temel öğesi olmalıdır.

Kaptan Onedin'de çok başarılı bir biçimde betimlenen "**kapitalizmin gelişme serüveni**", dizi kahramanının kişisel serüvenine üstün geldiği ölçüde, bu araç, toplumu anlamamıza yardım edecektir.

Öyleyse ne yapabiliriz? Kuşkusuz oturup insanlara televizyon izleme dersi verilemez. Ama Dallas gibi, Kaptan Onedin gibi uzun süre insanımız karşısına çıkacak dizilerde, doğru değerlendirme yapmalarına yardımcı olacak bilgiler verilebilir izleyicilere... Bu konularda açık oturumlar düzenlenebilir. Ancak bu tür "**yönlendirmeli bir izleme**" televizyonu gelecek kuşaklar gözündeki suçlu sandalyesinden indirebilir.

Franko kalıntısı bir darbecinin kendisine çevirdiğisilahakarşı ayakta dimdik duran yaşlı bir milletvekilinin demokrasiye yöneltilen tehlikeye meydan okuyuşunu aynı anda milyonlarca insanın belleğine kazıyabilen bir televizyon bu görevi başarabilir.

Şurası kesin ki demokrasilerin büyük saati, toplumların iletişim araçlarını en iyi yönetecek yöneticileri iş başına getirmeyi, bireylerin de "Dallas"ları hiç bir dış baskı olmaksızın yerli yerine oturtmayı, ondaki toplumsal sorunsalı kendi başlarına anlamayı öğrendikleri günlerde çalacaktır. ●

---

100 milyon dönümün beşte biri sulanabiliyor...

TÜRKİYE'DEKİ SULANAMAYAN TOPRAKLARIN SULANMASI İLE TARIMSAL ÜRETİM 8 KAT ARTTIRILABİLECEK

● Boşa akan sularımızdan üretilmesi hesaplanan fakat üretilemeyen 100 milyar kolavatsaat enerjinin milli gelire katkısı yılda 7,5 Trilyon lira olarak hesaplanıyor.

Türkiye'nin sulanabilir 100 milyon dönüm toprağından sadece yüzde 20'sinin sulanabildiği öne sürülüyor. Sulanan arazilerin de yüzde onunu Devlet Su İşleri, yüzde onunu da halk kendi olanaklarıyla suluyor.

Uzmanlara göre, sulanamayan arazilerin sulanması durumunda Türkiye'de elde edilen ürün sekiz katına çıkarılabilecek. Bu topraklar sulanırsa dönüm başına 40 bin liralık gelir sağlanabilecek.

O durumda Türkiye'nin milli gelirine tarımın katkısının 3 Trilyon lira dolaylarında olacağı tahmin ediliyor.

Öte yandan, değerlendirilemeyen su potansiyeli nedeniyle üretilemeyen yılda 100 milyar kilovatsaat enerjinin ulusal gelire yapacağı katkının da 7,5 Trilyon lira olacağı hesaplanıyor. Bu suların ise baraj yapımları geri kaldığı için boşa aktığı öne sürülüyor.

Bulmacanın Çözümü

SOLDAN SAĞA:

1 - Köseği, Asar. 2 - Ödem, Dağıtım. 3 - Pelikan, rihA. 4 - Enir, Malak. 5 - Kek, Lala. 6 - Akademi, Alil. 7 - Arizamik. 8 - Anamal, kA, As. 9 - Salam, Makama. 10 - Ira, Ekip. Tek. 11 - İkitelli, Ti. 12 - Anaç, Asi.

YUKARIDAN AŞAĞIYA:

1 - Köpekayası, 2 - Ödenek, Narin. 3 - Selika, Alaka. 4 - Emir, Dama, İç. 5 - Keramet. 6 - İdam, Mil, Kep. 7 - Analiz, Mil. 8 - Ağ, La, akaplA, 9 - Sıralamak, İs. 10 - Atikali, At. 11 - Rıh, İkamet. 12 - Maral, Sakil.

MAGAZİN Mİ KÜLTÜR MÜ?

● Televizyon yayıncılığı ciddi iştir. Bir planlama gerektirir. Kağıt üzerinde kalmayan programları; önceden belirlenen hedefler doğrultusunda, amaçlanana en uygun şekilde vermek gerekir.

AKŞAMLARI üç saate varan televizyon yayınları için ne kadar ücret ödüyorsunuz?"
Siz de biliyorsunuz, günde 136 kuruş ödediğinizi.. Aslında bu hesabı TRT'den yetişen bir genel müdür ilk kez yaptı ve basın toplantılarıyla kamuoyuna yansıttı. Amacı neydi, Hükümetten yardım almak mı? Yoksa ilgilileri uyararak ruhsat ücretlerine zam yaptırmak mı bilemiyoruz. Bilebildiğimiz tek nokta, ne zaman TRT eleştirilse, hemen üst yöneticilerden alınan yanıt,

"— Ne yapalım mali olanaklarımız sınırlı, günde 136 kuruşa bu kadar oluyor. Hergün en az üç saat yayın vermek kolay değil. Günlük gazeteye ne kadar ödüyorsunuz? On lira değil mi? Biz sadece 136 kuruş alıyoruz."

Gerçekten televizyon yayını zor bir olay.. Bırakın üç saatı bir dakikayı bile doldurmak, ama yararlı şekilde doldurmak, iyi plânlama yapılmazsa kolay değildir. 13 yıldır şöyle ya da böyle, yayın yapan TRT, maliyet hesabına daha girememiştir. Sanmıyoruz hiçbir yetkilinin televizyon yayınının bir dakikasının kaç liraya mal olduğunu bir çırpıda yanıtlayacağını..

Buna karşın TEK'in verilerine göre, Keban Barajının akşam saatlerindeki enerji üretimini Televizyon yayınlarının tükettiğine ilişkin hesaplamaları vardır. Gerçekte Keban'ın elektrik üretimini bir gecede TRT tüketmekte midir? Bu, uzmanların tartışmasına açık bir konudur. Biz bir an için TEK verilerinin doğruluğunu kabul edersek, bu tüketime karşın televizyon yayınlarından elde edilen verime bakmak istiyoruz.

MAGAZİN BOLLUĞU

Magazinsiz günlerin parmakla sayılacak kadar azlığından hareketle, **"1981, TRT Televizyonu için magazin yılıdır"** diyebiliriz. Yıllardır yapılagelmesine karşın malzemenin eksilmeyip, aksine artması, insanımızın renkli yapısından kaynaklanmakta.. Yabancı bir toplum için belki de ürkütücü bir görüntü olan, ayaklarından tavana bağlanmış bir berberin, müşterisinin sakallarını traş etmesi, bizde pek garipsenmediği gibi, izleyenler, kendi mesleklerinde ilginçlikler bulmaya ve buluşlarını televizyon aracılığı ile kamuoyuna yansıtmaya yönlendiriliyor.

Magazin sözcüğünü, Türk Dil Kurumu sözlüğü **"Çoğunluğu ilgilendirecek, çeşitli konulardan söz eden bol resimli dergi"** olarak tanımlıyor. Dergi çıkarmanız için bol resim kullanmalısınız, televizyon programı içinse bol film.. Üstelik film kullanmanın avantajları vardır. Kurgu denilen işlemle istediğiniz şeyi yapıp, istediğiniz biçimde izleyiciye verebilirsiniz..

ASIL GÖREV EĞİTİM VE KÜLTÜR

Gözümüze, TRT kuruluş ve görevlerini belirleyen Anayasa maddesi ve kuruluş yasası takılıyor. Nedir görevleri, diye şöyle bir göz gezdiriyoruz. Yasalar, eğitimden ve kültürden sözediyor. Ve asıl görevin eğitim ve kültür olduğunu vurgulayarak, radyo-televizyon yayınlarını Devlet denetimine alıyor.

Televizyon yayıncılığı ciddi iştir ve bir planlama gerektirir.
Kağıt üzerinde kalmayan programları; önceden belirlenen hedefler doğrultusunda, amaçlanana en uygun şekilde vermek gerekir. Devletin ana ilkeleri ve prensipleri doğrultusunda hazırlanan bu plânlama içerisinde yeralacak program türlerini saptamak ikinci hedef olarak ortaya çıkar. Ordan sonrası bu hedeflere uygun programları ekrana getirmektir. Şimdi, TRT televizyon yayınlarının program türleri açısından 1981 yılı hedeflerine bir göz atalım;

Çocuk Yayınları	% 6,5
Eğitim Yayınları	% 20,6
Kültür Yayınları	% 7,1
Müzik Yayınları	% 6,9
Eğlence Yayınları	% 6,8
Drama Yayınları	% 18,2
Sinema	% 8,8
Haber	% 17
Reklamlar	% 7
Tür dışı	% 1,1

HEDEFLER VE GERÇEKLER

Program türleri açısından hedeflenen programlar ve yüzdeleri bunlar. 1981 yılı birinci yayın dönemi içerisinde bulunduğumuza ve iki aylık süreyi doldurmak üzere olduğumuza göre, hedeflerle, izlediklerimizi kısaca karşılaştıralım.

Yaklaşık iki aylık süre içerisinde, Eğitim ve Kültür programı hedef olarak ikisi birden, toplam yüzde 27,7. Yani yayının dörtte birini oluşturmaktadır. Buna karşın eğitim ve kültür tanımına girebilecek programlar bu oranın çok altında...

Ülke nüfusunun yüzde 60'ını genç kuşak oluşturduğuna göre bir de çocuk programlarına bakalım..

Çocuk yayınları için hedeflenen yüzde 6,5'dir. Aylık yayın ortalama 112 saat, çocuk yayınları ortalama 4,5 - 5 saat. Çocuk yayınlarında da hedeflenen yüzdelere erişilemiyor.

Haftanın beş günü değişik adlarla yayınlanan ve yayınlanmak üzere yenilerinin hazırlandığı magazin programlarını biz eğitim ve kültür programları içerisine koyamadık ve olsa olsa hedeflerde en son sırayı oluşturan türdışı programlar olur kanısındayız... Ve yayındaki yüzdesini de hesaplamadık.

İşte bizlerin ödediği günlük 136 kuruşa karşın aldığımız.. Bu 136 kuruş hesabında TRT Reklam gelirlerinin payı yoktur. Ve 1980 yılı reklam geliri tutarı 1 milyar 900 milyon liradır. 10 saniyelik bir reklam spotu 76.500 liradır. TRT reklam gelirleri artı izleyicilerin ödediği günlük 136 kuruş... Kuruş hesabı ile pek verimli olmasa da sanırız genel toplam olarak, verilen yayının üzerindedir. ●

MUSİKİ

TELEVİZYONUN MÜZİK YAYINLARI

FARUK GÜVENÇ

ÇOKSESLİ sanat müziği yayınları konusunda akla hemen bir soru geliyor: Var mı televizyonun bu türde bir yayını? Birbuçuk iki yıldır plânsız, bilinçsiz ve programsız olarak birşeyler yayınlıyorlar ama bu başıboş, hattâ başıbozuk girişin programcılıkla uzaktan yakından bir ilgisi ve kültür dünyamıza bir yararı olduğunu söyleme olanağı yoktur. Eskiden az da olsa dış kaynaklı ve üstün nitelikli konserler gelirdi ekrana, bestecilerimizi ve icracılarımızı tanıtan programlar yapılırdı, popüler parçaların iyi yorumlarının sonulduğu "minik konser"lerle bu müzik türünü büyük kitlelere sevdirmenin yolları aranırdı.

Sanat müziği nedir, ne değildir, televizyonun müzik programları nasıl olmalı? Türkiye Radyo Televizyon Kurumunun yetkilileri herşeyden önce bu soruların yanıtını aramalıdır. Sanat müziği eğlence saydığımız, soruna bu açıdan yaklaştığımız sürece doğru bir teşhis koyma olanağını bulamayız ve ucuz polemiklerin içinde kaybolur gideriz.

Televizyonun en sevilmeyen programının "klasik müzik" olduğu renkli dergilerde çok yazılmış, toplantılarda çok söylenmiştir. Bu yargıda gerçek payı bulunduğunu yadsıyacak değilim. Kültür düzeyini yükseltici çalışmaların yapılmadığı bir ülkede Shakespeare'in bir oyununun da, Sartre'ın bir kitabının da, Mahler'in bir senfonisinin de anlaşılması, sevilmesi kolay değildir. Ama sanat kurumlarını, yayın organlarını, eğitim kuruluşlarını yöneten kişiler zevksizliğe, yoz beğeniye teslim olamazlar, halkın kültür düzeyini yükseltme savaşından kaçamazlar.

Çoksesli müzikten hoşlanmak, resim sanatına ilgi duymak, edebiyattan anlamak, şiir sevmek, kitap okumak bir eğitim ve kültür sorunudur. İnsanın bu yönlerini savsaklayıp yalnızca yol ve fabrika yaparak, baraj kurarak çağdaş uygarlık düzeyine ulaşıldığı hiçbir yerde görülmemiştir. Üstelik "Atatürk Devrimlerinin Türk toplumunun çağdaş uygarlık düzeyine erişmesini öngören dünya görüşünü yerleştirmek ve geliştirmek" Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun yasal görevidir de (TRT Yasası, Madde 2). Atatürk Türk toplumunun çağdaş uygarlık düzeyine ulaşması, daha doğrusu, yasadakinden değişik olarak, Atatürk'ün kendi deyişiyle çağdaş uygarlık düzeyininde üstüne ulaşması içinaçmamış mıdır çoksesli müziğin öğretildiği Devlet Konservatuarını, okullara çoksesli müzik eğitimini sokmamış mıdır, operalar, orkestralar kurmamış mıdır? Belki bir yaşın üstündeki kişiler gazino zevkinin pençesinden kurtarılıp konser salonuna getiremezler ama akıllıca düzenlenmiş programlarla genç kuşaklar kazanılabilir.

Minik Konser'ler bu amaca yönelik bir programdı; popüler, kolay anlaşılır, sevimli parçalar, iyi icracılar tarafından sunulunca televizyonun kapanmıyacağı varsayımına dayanıyordu. Nitekim zamanla "minik konser" başlığı, "bir konser" başlığının ürkütücü, itici etkisini yoketmiye bile başlamıştı. Ekranın başında oturanlar biliyorlardı ki bir reklâm programından daha uzun değildir seyredecekleri ve aygıtın sesini bile kısmaya gerek duymuyorlardı. Ama bir süre sonra minik konser'lerin sayısı haftada üçten ikiye, ikiden bire indirildi, parça ve icracı seçiminde özenin yerine rasgelecilik aldı, dolayısiyle minik konserler amacından saptı. Dinleyiciyi, seyirciyi aydınlatacak, konulara ilgi çekici yönlerinden yaklaşılan programlar ise uzun zamandan beri gündemde yok. Kırk yılda bir ekrana gelen konserlerde ise çekici değil, itici eserlere yer veriliyor.

12 Eylül, televizyonun müzik yayınlarını bu noktada devralmıştır. Takvimlerin yarım yılı geride bıraktığı şu günlerde, TRT'nin yeni yetkilileri, artık bu konunun üzerine de ciddiyetle eğilmek zorundadırlar. Devletin en önemli yayın organı, sanat ve kültüre sırt çeviremez, çevirmemelidir. ●

YAYINLAR

●İKTİDARDAN YÜCE DİVANA

Yazan: Rahmi Kumaş - Tekin Yayınevi - 408 sayfa - 200 TL.

Yüce Divan konusu 1876'dan günümüze dek inceleniyor. Yüce Divan işlemleriyle ve kararlarıyla ilgili ayrıntılı bilgiler veriliyor. Kitapta yayınlanan Yüce Divan kararlarının bugünkü kuşaklarca daha iyi anlaşılabilmesi için, bir de sözlük eklenmiş.

●JACQUES PREVERT - ŞİİRLER

Çeviren: Rıza Ergüven - Yeditepe Yayınları - 60 sayfa TL 100

Ünlü Fransız ozanı Prevert'den seçme şiirlerin çevirilerini içeren kitapta, çevirmenin, ozanı tanıtıcı bir önsözü de yer alıyor.

●NEYZEN TEVFİK

Yazan: Hilmi Yücebaş - Genel Dağıtım: Dergâh Kitapçılık - Istanbul - 424 sayfa - TL 250.

Sazıyla sözüyle şiirleriyle olduğu kadar kişiliği ve yaşamı ile de ilgi çeken Neyzen Tevfik'in yaşamını anlatan kitapta, anılar ve şiirleri de yer alıyor.

● VAN GÖLÜ - GÜZELİM YAŞAM

Yazan: Abdullah Tekin - Karacan Matbaası, Ankara 87 sayfa - TL 100.

Van Gölüyle çevresini tanıtan, yörenin doğal ve tarihsel özellikleri üzerine bilgi veren bir kitap.

● DİLSİZİN DİLİNDEN: DİL SÖYLEŞİLERİ

Yazan: Özgür Savaşçı - Yeditepe Yayını . 120 TL.

Kitap, yazarın çoğu daha önce değişik dergilerde yayımlanmış olan yazılarının bir araya getirilmesiyle oluşmuştur. Bu yazılarda özellikle **dilbilim** tanıtılmakta, bu alanın tarihçesinden değişik dallarına değin derli toplu bilgi sunulmaktadır. Dil tartışmasında ölçütlerin de dilsel olması gerektiği vurgulanmakta, ayrıca Türkçeyle ilgili kimi konular yine dilbilimden yararlanılarak incelenmektedir.

TURİZM

GENÇLİK TURİZMİ

Dr. NECMETTİN ERKAN

● Geçtiğimiz hafta, Türkiye Turizm Haftası idi. Başka pek az ülkede bulunabilecek zengin olanaklarına karşın, ülkemizde turizmin değeri hala yeterince bilinemediği için, Turizm Haftası da sessiz sedasız gerilerde kaldı.

● Oysa turizme yalnız döviz açısından bakmamak gerekir. Turizmin eğitim açısından, özellikle gençliğin sağlıklı yetişmesi açısından da büyük değeri vardır.

● Ortadoğu Teknik Üniversitesi öğretim üyesi Dr. Necmettin Erkan, bu yazısıyla, ülkemizde hemen hiç üzerinde durulmayan gençlik turizmi konusuna değiniyor, bunu önemini ve nasıl düzenlenebileceğini açıklıyor.

SAĞLIKLI kırsal yaşamdan koparak, düzensiz şehirleşmenin ve endüstrileşmenin hızla oluşması, yerleşme alanlarını giderek daraltmakta, genç insanlar bu karmaşa ortasında sıkışıp çaresiz kalmaktadır. Genç insanlar daima hareket ve macera ararlar. Bu çağın en büyük özelliği tükenmez bir enerji ve sürekli arayıştır. Dar sokaklar, kalabalık dershaneler, taş binalar giderek ağırlaşan şehir trafiği, gençlere gezinecek, nefes alacak ve oynayacak yer bırakmadığı için onları bunalıma ve isyana sürüklemektedir. Gençler, birikmiş enerjilerini harcamak ve kendilerini oyalamak için çeşitli yollar denemekte ve bunların çoğuda erginlerce hoş karşılamadığından çıkan sürtüşmeler önemli bir toplumsal sorun haline gelmektedir.

Milli Eğitim, büyük ölçülerde ezbere dayanan bilgilerin, uygulamalı eğitime yer vermeden öğretilmesi şeklinde düzenlendiği için, genç kuşakların becerileri, sosyal yaşam deneyimleri ve kendilerine güven duyguları yeterince geliştirilememekte, onlara gereken karakter eğitimi verilememektedir. Gençlerin toplumsal deneyimleri pek az olduğu için demokratik haklara ve özgürlüklere saygı, hoşgörü, işbirliği ve benzeri yetenekleri de gelişememektedir.

DOĞANIN EĞİTSEL DEĞERİ

Oysa, doğa olanaklarının kullanılması ile tüm bu eğitsel değerler, yaşayarak kazanılabilir. Gençlerin sağlıklı, yaratıcı, zinde, hamarat ve uyumlu insanlar olarak yetişmeleri sorunu, gençlik için kurulacak eğitsel kamplar, gençlik kır konakları ve başka turistik yöntemlerle güçlü bir biçimde sağlanabilir.

Doğa, büyük bir dershanedir ve zengin bir laboratuardır. Doğada insanlar kişisel yeteneklerini en üst düzeylere kadar geliştirme olanağını bulurlar. Doğa olaylarının gözlemlenmesi gençlerde güçlü bir evrim görüşünün oluşmasına yardımcı olur. Kamplarda, kır konaklarında ve her türlü gezi etkinliklerinde birlikte yaşama deneyiminden geçen gençler toplumsal uyum yeteneklerini artırır ve kendi çağdaşları arasında kişisel yeteneklerini sergileme olanağını bulurlar.

Dinlence, eğlence, heyecan, bedensel çalışma, sosyal kaynaşma, kalıcı gözlemler gibi fırsatları hazırlamakla, doğa gençlerin bilinçlenmelerini ve onlarda bir vatan sevgisinin gelişmesini de gerçekleştirir. Gençlerimizin bu denli önemli gelişim olanaklarından uzak kalmasına göz yumulamaz.

KAMPLAR VE KIR KONAKLARI

Gençlerimizi doğa içinde yaşatmak ve gezdirmek onlara, zevkli ve eğitici bir düzen içinde yurdu tanıma fırsatı verir. Bu tür bir yaklaşımı benimsemek için gezilerin ucuz, kolay ve güvenli olması önemlidir.

Ülkemizde, zaman zaman gönüllü birkaç doğaseverin dile getirdiği EĞİTSEL YAZ KAMPLARI, GENÇLİK KIR KONAKLARI ve GENÇLİK HOSTELLERİ kurulmadıkça gençlerimizi gezilere ve doğa içinde yaşamağa özendirmemiz olanaksızdır. Eğitsel yaz kampları ve gençlik kır konakları yalnız Türk gençliğinin gereksinimi olmayıp, ülkeler arasında dolaşma olanağını sağlayan örgütlü gençlik

Gençlerimizi doğa içinde yaşatmak ve gezdirmek onlara eğitici bir düzen içinde yurdu tanıma fırsatı verir.

tesislerinin de bir uzantısı olacaktır. Bu tesislerden komşu ve dost ülkelerin gençleri de yararlanmakla geniş bir turizm olanağı doğacaktır ve pek mütevazi olanakları bile yadırgamadan gezilere çıkmağa alışmış genç turistlere de böylece yurdumuzu tanıma olanağı sağlanmış olacaktır. Bu genç turistlerden bazısı belki de ilerde güzel yurdumuzun sürekli ziyaretçileri olacaklardır. Asıl önemlisi de, gençlerimizi, kendi çağdaşları ile kaynaşarak, bilgi ve görgü alışverişi yaparak yetişebileceklerdir.

Eğitsel yaz kamplarında ve gençlik hostellerinde yaşam bir topluluk içinde geçer. Genç gezginler kaldıkları yerlerin bakımından ve temizliğinden sorumlu olmayı öğrenirler. Sınıf, zenginlik, ırk, renk ve görüş ayrımı gözetmeksizin içten bir kaynaşma duygusu ile humanist değerler kazanırlar.

Gençlik turizmini destekleyecek etkinlikler ve tesisler en sade ve ucuz olanlardan başlayarak kurulabilir.

Gündüzlü kamp yerleri şehirlerin yakınlarında ve normal ulaşım araçların ulaşabildiği yeşil alanlarda, parklar ve ormanlarda kurulabilir. Küçük yaştaki çocukların doğa ile ilk tanışmasını ve doğada yaşama deneyimini sağlayabilecek bu tür kamp çalışmaları önemli eğitsel değerler kazandırır. Kreşlerin çocuk yuvalarının, Özel ya da kamu kuruluşlarının desteği ile kurulacak gündüzlü kamplar önemli bir yatırımı da büyük sabit tesisleri de gerektirmez.

Gençlik kır konaklarının ve hostellerinin belli yol güzergâhlarına serpiştirilmiş olmalıdır. Gençler kendi başlarına ya da gruplar içinde günlük gezilerini yaptıktan sonra, akşam saatlerinde hedef aldıkları kır konağına ulaşabilmeli, gecelerini ya da birkaç gecelerini burada geçirebilmelidirler. Bu gibi tesislerde açık bir mutfak, rahat yatak ve yıkanma olanakları yeterlidir. Bunların lüks olmasından çok temiz ve bakımlı olması önemlidir. Kır konakları yönetimine, özellikle eğitim mesleğinden gelen yaşlı çiftler yerleştirilir. Bu insanlar tüm yaşamları boyu gençlerle çalıştıkları için kolay benimsenir ve eğitsel ilişkiler kolayca kurulur.

SAĞLIKLI YETİŞME VE YURDU TANIMA

Gönüllü genç grupları ile doğa geliştirme ve orman bakımı çalışmaları yapmak, ya da kırsal alanlarda toplumsal hizmetlere katılarak yardımcı olmak, gençlerin zevk aldığı ve katılmaktan kıvanç duyduğu etkinliklerdir.

Dağcılık çalışmaları, nehirlerde ya da göllerde sal ve kayık gezileri, deniz kıyılarında ya da kıyı boyu denizden geziler daha kaynaşmış, sağlıklı, zinde ve mutlu bir gençlik için geniş uygulama alanlarıdırlar.

Bu belirttiğimiz yollardan gençlik turizmi geliştirilmekle, gençlerimizin her bakımdan daha sağlıklı yetişmeleri sağlanmış olacağı gibi, onlara halkımızı ve güzel ülkemizi daha iyi tanıma olanağı da kazandırılmış olacaktır.

BESLENME

İÇME SÜTÜNDE NELERE ÖZEN GÖSTERİLMELİ

DÖRDÜNCÜ sayımızda yayınlanan "**İçme Sütünün Beslenmedeki Önemi" başlıklı yazıda belirtildiği gibi, içme sütü, sütün** doğal niteliklerinden tam olarak yararlanılmasını sağladığı için, peynir, tereyağı, süt tozu gibi süt ürünlerine göre çok daha değerli bir besin maddesidir.

Süt, başka tarım ürünleri gibi yılın belli mevsimlerinde üretilmez. Her gün genellikle iki kez sağılır ve zaman geçirilmeden değerlendirilmesi gerekir.

Yapısındaki öğelerin özellikleri nedeniyle çabucak bozulduğundan, kısa sürede sağlığa zarar verici bir niteliğe dönüşebilen süt, ancak pastörize edildikten sonra içme sütü olarak en sağlıklı ve ekonomik yönden de en yararlı bir biçimde tüketime sunulabilir.

Pastörizasyon ya da sterilizasyon işlemleri, sütteki zararlı mikroorganizmaları azaltmakta veya yok etmektedir; ayni zamanda sütün dayanma gücünü arttırmaktardır. Bu işlemler yapılırken tamamen kapalı bir ortamda çalışıldığından ve sütün ısıtılıp soğutulması arasındaki süre çok kısa olduğundan, tüm doğal nitelikleri, yani beslenme değeri korunabilmektedir.

Uzun süredir ülkemizin özellikle belirli büyük kentlerinde yaşıyanların tüketimine sunulmakta olan pastörize süt, dayanıklılığı soğuk koşullarda ençok iki gün sağlanabildiği için, üretildiği yerden çok uzaklara verilememektedir.

Başka bir teknolojiyle son yıllarda Türkiye'de de üretilmeğe başlıyan "dayanıklı süt" ise, daha uzak yerlere kadar iletilmektedir.

Fakat birçok yörelerde halkımız süt gereksinmesini açıkça satılan sütlerle karşılama alışkanlığını sürdürüyor. Başka türlüsünün bulunamadığı yerlerde de buna mecbur oluyor.

Sokakta açık olarak satılan sütler öncelikle hemen kaynatılır. Halkımız, bu tür sütü kaynatarak mikroplarından arındırma bilincine varmıştır.

Gerçi, havaya açık bir ortamda 100 derecede kaynatılan sütteki öğelerin bir çoğu kaybolmaktadır, yani besin değeri düşmektedir; kaynatılan sütün soğuması ise zaman aldığından, sütteki canlı kalan mikroorganizma bu kez sütü bozma yönünde çaba göstermektedir. Fakat, bu sakıncalarına karşın, yine de, açıkta satılan sütü mutlaka kaynatarak içmeyi ihmal etmemek gerekir.

Açıkta satılan sütler, genellikle içine su katılmış, yapısındaki fazla yağı alınmış, kıvamını arttırıcı ya da kesilmesini önleyici bazı öğelerin içine katılmış olması yönünden de şüpheli sütlerdir. Satış fiyatı bakımından halkımıza ucuz görünen bu sütler, gerçekte, bu sakıncaları dolayısiyle, pahalıya mal olmaktadır.

Devletin yaygınlaştıracağı ve daha verimli işleteceği tesislerde veya üretici kooperatiflerinin kuracağı tesislerde, bütün sütlerin çağdaş teknoloji olanaklarıyla değerlendirilmesi gerekir. Böylelikle, kimi üreticiler sütü sokakta açık olarak satışa sunma zorunluğundan kurtularak daha bol ve düzenli bir gelire kavuşmuş olacakları gibi, halk da içme sütünden daha sağlıklı biçimde yararlanmış olur.

Pastörize veya sterilize sütü büyük sermaye tekeline bırakmanın gereği yoktur. Devlet ve halk elele vererek, bu temel besin maddesinin en sağlıklı yoldan üretimini yaygınlaştırabilirler. Bundan da hem

üretici hem tüketici kazançlı çıkar.

Gerçi, pastörize veya sterilize süt alanlar da bazen bozuk sütle karşılaşmaktadırlar. Fakat bu, iyi denetimle ve özenli kullanımla giderilebilecek bir aksaklıktır.

Bozulma, pastörize sütte, kullanım süresinin geçmiş olmasından, sterilize sütte ise işlemede yapılan yanlışlıklardan veya kutu malzemesindeki kusurlardan kaynaklanmaktadır.

Pastörize süt buzdolabında göstergenin enaz artı 4 derecesinde saklanmalıdır; kışın 48 saat, yazın da 24 saat içinde tüketilmelidir. Tüketim sırasında içilme ılıklığına getirilmelidir, fakat kaynatılmamalıdır. Bozuk sütle karşılaşmamak için, pastörize sütü alırken kapağındaki üretim tarihine dikkat edilmelidir.

ANNE SÜTÜ: EN ÜSTÜN ÇOCUK BESİNİ

Birleşmiş Milletlere bağlı Dünya Sağlık Örgütü (*WHO - World Health Organization*), anne sütü yerine veya ona ek olarak kullanılmak üzere üretilen besin maddelerinin pazarlanmasına ilişkin anlaşma taslağını benimsedi.

Taslak, bebekler için üretilen besin maddelerinin -çocuk mamalarının- üretimini, depolanmasını, dağıtımını ve reklâmını denetlemek için alınması gerekli önlemleri kapsıyor. Buna göre mamalarda belli nitelik ve sunuş standartlarına uygunluk koşulu aranacak.

Ayrıca bu tür besin maddelerinin üzerindeki etikette, **anne sütünün üstünlüğü** açıkça belirtilecek.

Taslağın üye ülkelerce de benimsenmesi için, Dünya Sağlık Örgütü ile Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu *(UNICEF - United Nations Children's Emergency Fund)* ortak çaba gösterecekler.

Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu Genel Müdürü, Dünya Sağlık Örgütü Yürütme Kuruluna bu konuyla ilgili olarak gönderdiği mesajda, **anne sütü ile beslenmenin yaygınlaştırılarak sürdürülmesinin, çocuk sağlığını, hattâ milyonlarca çocuğun hayatta kalmasını olumlu yönde etkileyeceğini**; anne sütüyle beslenmeyi geliştirici önlemler alınmasında *UNICEF*'in tüm ülkelere yardımcı olacağını belirtti.

FELSEFE

Felsefede ve Türk Halk şiirinde

İNSANIN KENDİNİ ARAYIŞI

DOÇ. DR. NECLA ARAT

İlm okumaktan gerek
Kendözünü bilmektir

YUNUSEMRE

- **İnsan da, insanın ve toplumun sorunları da çok boyutlu. Onun için insanı tek bir yönüyle belirlemeye çalışan tanımlamalar yanıltıcı oluyor.**
- **İnsan ancak eylemleriyle, yarattığı değerlerle ve ürettikleriyle bir bütün olarak açıklanabilir.**
- **Türk halk yazınında, kendini araştırmaya, kendini bilmeye büyük önem verilir.**
- **Yunus'a göre, insanın eylemlerine ve yaşamına katkısı olmayacaksa okumanın da bilimin de bir değeri yoktur.**

İNSAN kavramı, düşünce tarihinin başlangıçlarından günümüze değin tanımlanmak için uğraşılmış ve üstünde pek çok durulmuş sözcüklerden biri. İçinde yaşadığımız yüzyıl, gerek tarihsel gerek bilimsel yönden eski dönemlere oranla en zengin verilere, en güçlü birikime sahip olduğu halde, elimizde yine de doyurucu bir insan tanımı vok.

İnsanın kendisini tanımlamak, onun yaratılarını tanımlamaktan çok daha güç bir iş. Bunun nedeni belki de insanın sürekli olarak değişen bir varlık olması. İşte insana ilişkin açık ve tutarlı bir bilgimiz olmayışı bir yana, insanla uğraşan çeşitli bilimler de bize insan doğasıyla ilgili çelişkili yanıtlar verdikleri için, insanı daha da sorunsal (**problematik**) kılıyorlar.

Kısacası, **Delphoi** tapınağında ve tüm dinlerde bir buyruk gibi karşımıza çıkan "Kendini Bil" özdeyişi, bilge Sokrates'ten günümüze değin gücünü koruyan bir arayışın, insanın **kendini, özünü** aramasının dürtüsü olarak sürüp gidiyor. "İnsan nedir?" sorusunun ve insanın kendini bilmesi, araştırması gerekiminin çağımız insanı için taşıdığı önem ise çok büyük.

İNSANI TÜM YÖNLERİYLE TANIMA GEREĞİ

İçinde yaşadığımız yüzyılın tüm insanlık için bir bunalım ve geçit yüzyılı olduğunu, toplumumuzun da gerek iç gerekse dış nedenler dolayısiyle bu bunalımdan büyük ölçüde etkilendiğini biliyoruz. Yaşadığımız yüzyıl, bilimsel, felsefi ve insanbilimsel (**antropolojik**) açıdan çok zengin bir yüzyıl olduğu halde, nedense insana ilişkin tanımlarımızda ve insan sorunlarını çözümleme girişimlerimizde hep tek yanlı yanıtlarla iş görebileceğimizi sanıyoruz. Oysa insan kendisi tek boyutlu olmadığı gibi, insansal sorunlar ve bunların topluma yansımalarından doğan toplumsal sorunlar da çok yönlü, çok boyutlu sorunlar...

İşte, insanı bir tek yönüyle belirlemeye çalışan tüm tanımlar, bu yüzden eksik, yanıltıcı, bunalımlara sürükleyici yanıtlar oluyor. Çünkü **insan**, ne yalnızca bir **akıl varlığı**, ne yalnızca bir **duygu varlığı**, ne yalnızca bir **ekonomik**

varlık, ne de yalnızca bir cinsel varlık... Bu yüzden, bu tür insan tanımların hepsi, bütünün yerine parçayı ön-alana getiren, insanın boyutlarından, niteliklerinden ancak birini vurgulayan, tek yönlü ve insanı yoksullaştırıcı tanımlar...

İnsanı tanımlamak, yani kendini-bilmek, belki de insan bir çelişkiler varlığı, bir çelişkiler bileşkesi olduğu için güç... Ancak, iyilikle kötülüğü, güçlülükle güçsüzlüğü, aydınlıkla karanlığı, küçüklükle büyüklüğü, sevgi ile nefreti içeren bu diyalektik varlığı bir çelişkiler varlığı olarak tanımlamak, onu kötülemek ya da aşağılamak değildir. Tersine, onun bütünlüğünü ve zenginliğini korumak, onu tüm yanlarıyla yansıtmaktır.

İNSAN ANCAK SÜREKLİ ARAYIŞLA ÖZGÜRLEŞİR

İnsanı, eylemleriyle, yarattığı değerlerle ve ürettikleriyle, yani onun dünyası dışına çıkmadan, yine insana başvurarak açıklamaya çalışmamız gerekiyor. Böyle bir açıklama girişiminde olgucu-gerçekçi yöntemi kullanmak zorunda olduğumuz için, alışılmış ve benimsenmiş yargılara karşıt, yeni bir takım sonuçlara varılacağı, bunun da bazı çevrelere ters düşeceği için hoş karşılanmıyacağı kuşkusuz. Çünkü, gelişmekte olan toplumlarda, düşünme geleneğinin henüz etkin bir biçimde kök salmadığı toplumlarda kolay tanımlar ve hazır formüller daha kolay benimsenir. İnsanlar, gerçek işlevlerinden biri "düşünme" olduğu halde, onlara bu alışkanlık verilmemişse, kendilerine kolay gelen, emek harcamalarını gerektirmeyen, çözümlemeleri özümserler. Oysa gerçek insan, Ernst Cassirer'in de dediği gibi, "sürekli olarak kendini-araştıran, eleştiren, yenileyen, yaratan" varlıktır. Gelişme ve ilerleme için, doğruluğa ulaşmak için bu sürekli araştırmanın sürüp gitmesi gerekir. Çünkü, insan ancak bu süreç aracılığıyla gerçek özgürlüğe erişebilir.

TÜRK HALK ŞİİRİNDE "KENDİNİ BİL"

Kendini-araştırma, kendini-bilme, eleştirme ve yenileme, gerçekte bizim insanımıza hiç de yabancı olmayan düşünceler... Geri dönüp de Türk Halk Yazınına, özellikle Tasavvuf etkisi altındaki yazınımıza baktığımızda Yunus Emre'den, Hacı Bayram Veli'de, Pir Sultan Abdal'da hep **kendini-tanıma**'nın öneminin vurgulandığını görüyoruz. Örneğin, Yunus Emre:

İlm okumaktan gerek
Kendözünü bilmektir
Pes kendözün bilmezsin
Bir hayvandan betersin

diyor. Bu dizelerde bilimin işlevinin insanı öğrenmek ve öğretmek, insanın kendini-bilmesinin, özünü tanımasının ise, onu öteki yaratıklardan üstün kılan ayrıcalık olduğu ne güzel dile getirilmekte!

Yunus, en az yukardakiler kadar güzel ve anlamlı şu dizelerde ise, insanın kendini-tanımasına, kendini-bilmesine katkısı olmayan; yani, insanı insan kılmayan bilginin değersizliğini gösteriyor:

İlim ilim demektir
İlim Kendin bilmektir.

Sen kendini bilmezsin,
Bu nice okumaktır?

Aynı şekilde Hacı Bayram Veli de bir şiirinde:

Bayram Özünü bildi
Bileni anda buldu
Bulan ol kendü oldu
Sen seni bil sen seni

derken, insan için kendi özünü, doğasını anlama gerekimini gösterip insanın gerçeğe yine kendinde ve kendini-bildiği zaman erişeceğini vurgulamakta.

Aynı düşünceler Pir Sultan Abdal'da ise şöyle dile getirilmekte:

İşbu dünyada ağlama güledur
Pîrler katında kendin bulagör
Pir Sultan'ım Haydar, insan olagör
İnsan olmayanı sürerler Hû deyü.

ve

Pir Sultan'ım söyler bu hikâyeti
Yirmisekiz harf, yedi âyeti
Nefsini bilmektir sözün gayeti
Bilmeğe irfandan rehber ister

Bu örneklerden gördüğümüz gibi, Türk Halk Yazınında "özünü araştırma" ve "kendini bilme" büyük değer taşımakta.

Ancak, bu araştırma ve bilme, insanın kendi içine kapanması, toplumsal sorumluluklardan kaçması anlamına gelmiyor! Tersine, bilgi ve eylemin elele yürümesi gerektiği, bilgiden amacın bildiğini tutup eylemek olduğu; insana eyleminin varlık, benlik ve kişilik kazandırdığı söyleniyor. Türk Halk Yazınında, yaşanmayan, kitaplarda kalan, günün sorunlarıyla ilgilenmiyen kuru akılcı felsefelere ve ahlâk öğretilerine tepki gösterildiğini görmekteyiz. Türk Halk Yazını ezberlenip yinelenen değil, yaşanan, insanlığa yararı ve katkısı olan, kendini ve dünyayı anlamayı sağlayan bilgiyi değerli tutuyor.

Örneğin, yine Yunus Emre, yüzeyde kalan bilginin, daha doğrusu eylemlere, yaratılara yansımayan sözde-bilginin bir değeri olmadığını şu dizelerle en özlü biçimde dile getiriyor:

Okudun yedi Mushafı
Tâat gösterir ol Sâf
Çünkü amel eylemedün
Gerekse var yüzyıl okı

Okuma bu ilmin yüzün
İlim amel ile güzin

Yunus'un dizeleri, insansal ahlâksal örgelerle donanmış dizeler olduğu kadar, realiteden ve gerçek dünyadan kopmayan dizeler de... O, dünyayı çok kez kınayıp eleştirdiği hâlde, bu dünyaya sıkı sıkya bağlı. Bu bağlılığını,

Bu dünya bir gelindür
Yeşil, kızıl donanmış
Kişi yeni geline
Bakubanu doyamaz

diye dile getirdiği gibi, mistik bir ozan olmasına karşın, gerçek yaşamdan kopmadığını, soyut bir dünyada yaşamadığını da

Ben ayumu yerde gördüm
Ne isterem gökyüzünde
Benim yüzüm yerde gerek
Bana rahmet yerden yağar

diyerek kanıtlıyor.

Kendinibilme ve **tanıma** insan için önemli olduğu oranda toplumlar için de önemli. Kanımızca her toplum ve toplumun sorunları ile uğraşan toplumbilimci, kendi insanını tanımak, yani kendini-bilmek zorundadır. Bunu şu ya da bu nedenlerle yapmazsa, kendi dünyasından soyutlanıp başka dünyaların kural ve örnekleriyle kendi insanının ve toplumunun sorunlarına kesin çözümler aramaya kalkarsa başarılı olamaz. Kendisine ve toplumuna yabancılaşmış kimselerin yaşamsal sorunlar için önerdikleri önlem ve çareler ise hep yüzeysel kalıp işleyen yaraları yalnızca saklamaya ve kangrenleştirmeye yarar.

İNSAN VE TOPLUM İÇİN BİLİM

İşte bu nedenle, dünyadaki bunalımdan payını alan bizim toplumumuzda da gerçek bilim adamlarına düşen görevler var.

Bunlardan ilki, kendimize daha çok dönerek, kendimizi bilerek, çağdaş bilim ve teknolojinin tüm olanaklarından yararlanarak, sorunlarımıza çareler aramak...

İkincisi, soyut ve uygulama değeri en aza indirgenmiş salt "bilim için bilim" anlayışını, toplumumuzun yaşamsal gereksinme-

lerine gözlerimizi çevirerek "insanımız ve toplumumuz için bilim" gibi daha somut ve bir ölçüde pragmatik bir anlayışla olabildiğince değiştirmek...

Üçüncüsü, üzücü ve acı da olsalar gerçekleri saklamanın değil, onlar üstünde konuşup tartışmanın, olumlu düzelti önerileriyle gelmenin ne denli önem taşıdığını vurgulayarak bu işlevi yerine getirmek...

Zaten büyük halk ozanımız Yunus Emre'nin yukarda örneklerini verdiğimiz yüzyıllar önce söylenmiş dizelerinde de bu mesajlar çok çarpıcı bir biçimde dile getirilmiyor mu? Bu günün sözcükleriyle söylendiğinde o, "Eğer eylemlerine ve yaşamına katkısı olmayacaksa, ne okursan oku, hem de ne kadar süre okursan oku hiç değeri yok. Çünkü önemli olan, bilginin yüzeysel yanı, ezberlenmesi, ya da bilimsellik görünüşü değil; özümsenmesi, işe yaraması, eylemle gösterilmesidir" diyordu.

Kanımızca böyle bir bilgi anlayışını rehber edinmek, **kendimizi-bilmek** ve bu bilgimize kendimizce, kendi insanlarımız için kullanmak toplumumuza çok şeyler kazandıracaktır. ●

KÜLTÜR

KLASİK KÜLTÜR VE BİZ

DOÇ. DR. NECDET SUMER

sevgili karımı göreceğim, yavrumu, bir tanemi.
Bir daha ya dönerim ya dönmem.
...
Hektor evde bulamayınca kusursuz karısını,
...
gene o yoldan, düzgün sokaklardan gitti.
...
Tam o sırada Andromakhe, armağanı bol karısı,
çıktı önüne soluk soluğa,
...
dadı da arkasından geliyordu,
memedeki yavrucağızı taşıyordu kucağında.
...
Hektor, baktı çocuğuna, gülümsedi.
Andromakhe yanında ağlayıp duruyordu.
Tuttu kocasını elinden, diller döktü:
...
Sensiz kalmaktansa toprak yutsun beni daha iyi.
Benim senden başka dayanağım yok,
alıp götürdüğü zaman ölüm seni
yalnız acılar kalacak bana.
Ne babam var benim, ne ulu anam.
...
Sen bana bir babasın, Hektor,
ulu anamsın benim, kardaşımsın,
arkadaşısın sıcak döşeğimin.
Burada, kalede kal, acı bana,
yetim koma yavrumuzu, karını dul koma.
...
Oynak tolgalı Hektor karşılık verdi, dedi ki:
...
Ben de düşünüyorum bunları, karıcığım,
...
Köleliğe sürüklenirken, çığlığını duymaktansa
dağlar gibi toprak örtsün beni daha iyi.
Ünlü Hektor böyle dedi, uzattı oğluna ellerini,
çocuk ağladı, iyice sokuldu güzel kuşaklı dadıya
sevgili babasının görünüşü onu korkutmuştu,
ürkmüştü tunç tolgadan,
tepesinde sallanan yeleden ürkmüştü.
Gülmekten katıldı sevgili babayla ulu ana.
Ünlü Hektor çıkardı başından tolgasını,
ışıldayan tolgayı bıraktı yere,
aldı oğlunu kollarına, öptü, salladı,
Zeus'a, öbür tanrılara yakardı, dedi ki:
...
babasından çok daha üstün bu desinler,
mutlu olsun anasının yüreği.
Böyle dedi, verdi oğlunu anasının ellerine,
yaşlı gözlerle gülümsedi ana,
güzel kokulu bağrına bastı oğlunu,
kocası da baktı onlara, içi yandı.
Okşadı eliyle karısını dedi ki:
...
Hadi sen git, bak işlerine,
geç tezgahına, mekiğinin başına,
hizmetçilere buyruklar ver.
Savaşla biz uğraşacağız, başta ben,
İlyon'da doğmuş büyümüş bütün erkekler.
Ünlü Hektor böyle dedi, yeleli tolgayı yerden aldı
Sevgili karısı da yollandı eve,
dönüp dönüp geri bakıyordu,
yaşlar döküyordu tane tane.
...

İnsan yaşamının yalın gerçeklerini kavrayan ve bu gerçekleri sanatın yaratıcı gücüyle kaynaştıran bu dizeler, Klâsik kültürün temel taşı, ozan Homeros'undur *

"Klâsik kültür" İ.Ö. aşağı yukarı 1. bin boyunca Ege ve Akdeniz dünyasında yaratılmış Yunan-Roma kültürel bileşimine verilen addır. Bu bileşimin bugün de önemi büyüktür.

Toplumsal-kültürel sorunlarımıza yaklaşımda toplumumuzda giderek kendini şiddetle göstermiş bir kutuplaşma yaşanmaktadır. Bu kutuplaşmanın giderilmesinde felsefesi, sanatı, yazını ve toplumsal-siyasal tarihi ile, humanizmin kaynağı Klâsik çağ ve Klâsik kültür, çağdaşlaşma yolundaki toplumumuz için, birleştirici, bütünleştirici bir ana kaynak niteliği taşımaktadır.

BATI KÜLTÜRÜ ve KLASİK KÜLTÜR

Bilindiği gibi, Avrupa toplumları, yaşadıkları uzun bir "Orta Çağ"ın ardından yeni bir çağın zincirleme aşamalarını "Rönesans" adı verilen dönemeçle, yani Klâsik kültür kaynağına inmekle gerçekleştirmişlerdir. Bu aşamalar boyunca düşün, sanat, yazın ve bilim alanlarında yarattıkları ürünlerle özgün bir kültürel birikim oluşturmuşlardır. Bu gelişmeyi Avrupalılar, Rönesans öncesini ve, özellikle, sonrasını kapsayan tarihsel süreçler içinde, Klâsik kültürel yoğrulmalarına borçludurlar. Bu kaynağı kendi özgül, kendi çağdaş koşulları ve kendi toplumsal özellikleriyle kaynaştırarak yeni ve özgün bileşimler yaratmışlardır. Bu koşulların başında, İ.S. aşağı yukarı 1. bin boyunca batı Akdeniz'e yayılmış olan hristiyanlığın baskın kültürü gelmekteydi.

KLASİK KÜLTÜR VE HRİSTİYANLIK

Roma İmparatorluğunun İ.S. 2. yüzyılından başlayarak hristiyanlık Akdeniz havzasında hızlı bir gelişme

* İlyada, VI, 365 - 479. Homeros, İlyada, çev. Azra Erhat - A. Kadir, (Sander Kitabevi, İstanbul, 1967).

sürecine girmiştir. Hristiyanlığın yayılma sürecinin bu ilk dönemlerinde Roma İmparatorluğu da giderek siyasal gücünü ve toplumsal-kültürel bütünlüğünü yitirmeğe başlamıştır. "Doğu Roma" -"Batı Roma" parçalanmasının ardından hristiyanlık batı Akdeniz'de kitleler arasına hızla yayılma olanağı bulmuş ve başlayan uzun bir ("Orta") çağ boyunca Kilise bu kitlelerin toplumsal-kültürel, hatta siyasal tek kılavuzu, tek egemeni durumuna gelmiştir. Giderek artan bu yayılma ve güçlenme süreçlerinde, Kilise önderleri Klâsik kültür ürünlerini görmezlikten gelememişler, tersine bu kültürü hristiyan değer ölçüleriye ve hristiyan öğretisiyle uzlaştırma, daha doğrusu bu öğreti içinde eritme zorunluluğunu duymuşlardır. Kuşkusuz bu çabalar Klâsik kültür değerlerini ve ürünlerini kökten çarpıtan, bilim dışı yorumlara yolaçmıştır. Araştırmalar ve yorumlar Rönesans'a dek bu nitelikte sürmüştür. Bu arada, hristiyanlık güçlendikçe, Klâsik kültürle yoğrulma giderek zayıflamıştır. Çünkü hristiyanlık artık kendi değerlerini ve ağırlığını, özellikle Batı Akdeniz, yani Avrupa toplumları arasında tartışmasız yerleştirmiştir.

RONESANS

"Rönesans", Klâsik kültür ürünlerine yönelme gereğinin, bu kez başka koşullar altında ve başka amaçlarla yeniden duyulduğu bir aşamadır. "Yeniden doğuş"un temel anlamı bu "**yeni amaç**"ta yatar.

14. yüzyılda ilkin İtalya'da başlayan bu "yeniden doğuş" (**İtalyan humanizmi**), "batılı" dediğimiz günümüz Avrupa toplumlarının bugüne dek oluşturduğu kültür birikiminin başlangıcı, itici gücüdür. Avrupa'nın, özellikle Rönesans sonrası gelişme süreçlerini daha iyi anlayabilmek, doğru yorumlayabilmek için, kültür birikimine bu açıdan bakmak gerekir. Konuyu biraz daha açalım.

Avrupa toplumlarının Rönesans'la başlayan değişim süreçleri, insana ve yaşama bakıştakı farklı iki yaklaşımın çatışması ve bu çatışmanın öyküsü olarak çıkmaktadır karşımıza. En temelde, birisi öbür dünyaya, ölümden sonrasına dönük; diğeri bu dünyaya ve **yaşamakta olan insana** dönük bu iki yaşam görüşü ve düzeni felsefede "**skolastik**" ve "**humanist**" terimleriyle adlandırılmaktadır. Avrupa toplumları Rönesans'ı izleyen dönemlerde, skolastik dünya görüşü ve yaşam biçiminden humanist dünya görüşü ve yaşam biçimine geçme savaşı vermişlerdir. Buna kısaca, **batı dünyasının dünyaya dönüşü** denilebilir. Geçişin kültürel açıdan ilk ve hayli bulanık dönemlerine ilişkin olarak Prof. Macit Gökberk şunları söylemektedir: **

> *"Kültürün* bütünündeki *bu değişmelerin* felsefedede *kendilerini göstereceği besbellidir; çünkü felsefede bir kültürün dünya ve hayat anlayışı en derli toplu biçimiyle dile gelir. Renaissance kültürünün bütünü gibi felsefesi de dinç atılımlarla doludur; o da bir* geçit *karakterini taşır. Geçit üzerinde bulunmak demek de, geride bırakılanla kendisine varılmak isteneni, ister istemez, birarada bulundurmak demektir. Nitemi Renaissance felsefesinde de, bir yandan "eski" ile "yeni"nin şiddetle çarpıştığını görürüz, öbür yandan bunların şaşılacak şekilde bağdaşıp birbirine karıştığını, birbiri içine girdiğini görürüz (s. 221 - 2)... Antik Çağın kılavuzluğu ile başlayan Renaissance felsefesi, aradığı insanın tanım ve tasvirini de, elbette, yine bu çağın* Antik Çağın *bu konuyu işleyen eserlerinde bulacaktır. Daha 14. yüzyılda Antik kültüre karşı çok canlı bir ilginin uyandığını görürüz: Antik eserler çevrilir, yorumlanır, herşeyden önce de* gerçek ve tam kadrolarıyla *ortaya konulmağa çalışılır (s. 228).*

Konuyu daha fazla açmak bu yazının boyutunu aşar. Ancak şunu vurgulamakta yarar vardır: zihin özgürlüğüne kavuşmuş batılı düşünür ve sanatçının, günümüzde de, hristiyanlığa tepki gösterdiği gözönüne alınacak olursa, skolastik düşünce ve öğretinin Avrupa düşün ve yaşamına ne denli sinmiş olduğu kolaylıkla görülür. Çağımıza damgasını vurmuş yazarlarda, örneğin Joyce, Camus, Sartre'da bu tepkinin boyutu sanatlarını yönlendirici niteliğe dek varabilmektedir. Bu arada birçok batılı araştırmacı ise, bugün de geleneğe uyarak Klâsik kültürü öznel bir bakışla yorumlamayı yeğler görünmektedir. İngiliz edebiyatının en ünlü hiciv ustalarından Jonathan Swift araştırmacıların bu tutumunu **Gulliver'in Gezileri** adlı yapıtında ince bir alayla sergilemektedir. Gulliver, gezileri sırasında, büyücüleriyle ünlü bir ülkeye uğrar. Bu ülkenin büyücülerinin başta gelen becerisi ölüleri yirmidört saat süreyle dünyaya geri getirebilmeleridir. Gulliver, Homeros ve Aristoteles'le tanışıp konuşmak ister:

> *"Aristoteles ve Homeros'u, tüm yorumcularıyla birlikte, yeryüzüne çıkartmalarını rica ettim. Ancak, bu yorumculor o denli büyük bir kalabalık oluşturuyorlardı ki, yüzlercesi avluda ve sarayın arka odalarında beklemek zorunda kaldılar... Anladım ki ikisi de peşlerindeki kişilere tümden yabancıydılar ve önceden ne yüzlerini görmüşler ne de seslerini duymuşlardı. Adını vermeyeceğim bir ruhun kulağıma fısıldadığına göre, bu yazarları sonraki kuşaklara böyle korkunç bir biçimde yanlış tanıtmış olmanın utanç ve suçluluk bilinci içinde bu yorumcular öbür dünyada ustalarından köşe bucak kaçarlarmış (III, 8).*

Kolayca görüleceği gibi, Klâsik kültüre yaklaşırken bizim, Avrupalıların geçtiği süreçlerden geçmemiz ve bu süreçlerin Klâsik kültür üzerine yorumlarını olduğu gibi benimsememiz sözkonusu olamaz. Çünkü bu, ne tarihsel açıdan bulunduğumuz konuma ne de kendi toplumsal-kültürel özelliklerimize uygun düşer. Tersine, Klâsik kültürle aramızda, koşullarımızla ve toplumsal özelliklerimizle uyumlu bir bileşimi ve bunun için uygun yolu ve yöntemi aracısız yaratmalıyız; ve Klâsik kültürü ne yapıp yapıp tanımalıyız.

İnsan onurunu, insanın düşünme ve yaratma özgürlüğünü yaşamın temel değerleri sayan Klâsik kültürü tanımak, insancıl ve barışçıl bir dünyayı amaçlayan Atatürk Türkiye'sinde, demokrasimizi köklü biçimde kurabilmenin ve yaşatabilmenin sağlam bir yoludur. Atatürk, büyük tarihsel bilinciyle, bu yolu Türk toplumuna açmıştır. Fakat bu bilinci yaşatmada ve yaygınlaştırmada ne yazık bugüne dek yeterince başarı gösterilememiştir. ***

Oysa bizim bu amaç yönünden bugün olanaklarımız hayli geniştir. Önümüzde hem Avrupa toplumlarının yüzyıllar süren bir **özgün bileşime varma** deneyimleri bulunmaktadır, hem de Klâsik kültürün

---

2 Macit Gökberk, Felsefe Tarihi (Bilgi Yayınevi, Ankara, 1967).

3 Atatürk devriminin humanist (evrensel) özünün kuramsal düzlemde ilk açıklanmasını ve doğrulanmasını Prof. Suat Sinanoğlu'nun Türk Humanizmi adlı yapıtında buluyoruz: Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1980.

(Batı eliyle günümüze ulaştırılmış) zengin ürünleri kaynak olarak durmaktadır. Ancak, Batı'nın hazır yorumlarını benimseme yanılgısına ya da tembelliğine düşülmemesi gerekir. Özgün bileşim için bu kaynağa yönemilmeli ve humanizmin bu zengin kaynağı üşenilmeden ve özgürce incelenmelidir. Batılıların vardığı bileşim sonuçlarından çok farklı ve özgün sonuçlara varılacağı kesindir. Batı'nın araştırma birikimi (özellikle filoloji ve tarih araştırmaları) bize özgür incelememizde kuşkusuz çok yardımcı olacaktır. Bu nedenle Klâsiklerin incelenmesine, bağlı olarak da dillerine, eğitim kurumlarımızda önemli bir yer verilmeli ve bu kültürün yaygınca tanınmasını sağlamak gerektiğinin bilincine varılmalıdır.

Klâsik kültürü yaratan toplumsal-ekonomik ve toplumsal-siyasal yapılar günümüzdeki gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarınkinden kuşkusuz farklıydı. Fakat, insan onuru, insan aklına güven, özgürlük gibi kavramlar; birey ve toplum yaşamının temel sorunları ilk kez bu kültürde inceden inceye tartışılmıştır. Bugün uygar yaşamın dayandığı bu kavramlar bu kültürde doğmuştur; öyle ki, bu kültürün dilleri (eski Yunanca ve Lâtince) felsefe ve bilim terminolojisine bugün de egemendir.

Bilindiği gibi, Klâsik kültürün beşiği İyonya'dır; bu konuda tartışma yoktur. Homeros batı Anadolu'ludur; bu konudaki tartışma artık kesilmiştir. Günümüz Anadolu'sunun insanı ile Klâsik kültür arasında bir tarihsel-kültürel bağ olup olmadığına gelince; kuşkusuz bu tartışılabilir bir sorudur.

Bizce açık olan şudur ki: yazının başlangıcında Homeros'tan alıntı yapılan dizeleri ve bu dizelerde canlanan insan ilişkisini, yalnız bizim insanımızın değil, herhangi toplumdan insanın yabancılayacağını ileri sürmek kolay değildir.

Toplumumuz humanist açılımın zihin özgürlüğü içinde yeni, özgün bileşimler yaratmanın canlılığına ergeç girecektir. Anadolu'ya, uzak olmayan bir geleceğin yepyeni bir kültür alanı gözüyle bakmak bir abartma olmasa gerektir. ●

SPOR

YAŞAM BOYU SPOR VE BEDEN EĞİTİMİ

RIZA SÜMER

- **Kazanma tutkusuna da yitirme kaygısına da kapılmadan yapılan spor, yarışmak için değil daha iyi yaşamak için yapılan spor, insana da topluma da çok şey kazandırır.**
- **Spora böyle bir anlayışla yaklaşılmadıkça zaten yarışmalarda da sonuç alınamaz.**
- **Beden eğitimi ve spor, yiyip içmek gibi, dinlenip eğlenmek gibi, uyumak ve çalışmak gibi, yaşamın ayrılmaz parçası olmalıdır.**
- **"Yediden yetmişe yaşam boyu beden eğitimi ve spor", herkes için ve her toplum için sağlıklı yaşamın temel kurallarındandır.**

İNSANIN ve toplumun sağlıklı gelişmesinde beden eğitimine ve spora, Cumhuriyetin ilk yıllarında büyük önem verilmiş.

Bunun belirgin bir kanıtı, Atatürk'ün Kurtuluş Savaşını başlatmak üzere Anadoluya çıktığı günün, 19 Mayıs'ın, "Gençlik ve Spor Bayramı" ilân edilmiş olmasıdır.

1938'de çıkarılan 3530 Sayılı Yasa da Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün kuruluş amacını, günümüz Türkçesiyle şöyle açıklıyor:

"Yurtaşın bedensel ve ruhsal (moral) yeteneklerinin ulusal ve devrimci amaçlara göre gelişimini sağlıyan oyun, beden eğitimi ve spor etkinliklerini yönetmek ve yönlendirmek..."

Demek ki, bireylerin ve toplumun dinç, sağlıklı, mutlu ve barış içinde yaşamasına, yaşam boyu sürdürülecek beden eğitiminden ve spordan beklenmesi gerekli katkı daha o yıllarda görülmüştür ve

"Yediden yetmişe yaşam boyu beden eğitimi ve spor" ilkesini artık Ulusça benimsemenin ve bütün toplum kesimlerinde yaşama geçirmenin zamanı gelmiştir.

Devlete, bunun için gerekli örgütlenmenin, harcamaların ve hizmetlerin gerçekleştirilmesi bakımından yetki ve görev verilmiştir.

Önemli olan, bu yetkinin geçerli biçimde kullanılması, verilen görevin gereğince yapılmasıdır.

Fakat zamanla Devlet bu konuda, özellikle beden eğitiminin ve sporun toplumda yaygınlaşması ve süreklilik kazanması konusunda, yeterli özeni göstermez olmuştur.

YARIŞMAK İÇİN DEĞİL, DAHA İYİ YAŞAMAK İÇİN SPOR

Dünyamız artık sporda, yarışmanın dışında bir arayış içindedir. Bu arayışın amacı, insan sağlığı, mutluluğu ve güzelliği için, toplumsal ilişkilerin barış içinde ve uygarca yürütülmesine katkıda bulunmak için, beden eğitimini ve sporu, her yaşdan herkesin ömür boyu sürdüreceği bir çalışma durumuna getirmektir.

Bir başka deyişle, kazanma tutkusuna da yitirme kaygısına kapılmadan spor... Yarışmak için değil, daha iyi yaşamak için spor...

Spora böyle bir anlayışla yaklaşılmadıkça, zaten, yarışmalarda da sonuç alınamaz. Nitekim alınamıyacağını son yıllarda katıldığımız uluslararası yarışmalarda görüyoruz.

Öyleyse yapılması gereken, beden eğitimini ve sporu, yiyip içmek gibi, dinlenmek veya eğlenmek gibi uyumak veya çalışmak gibi, yaşamın ayrılmaz bir parçası saymaktadır, ona göre bir tutum izlemektedir.

İş saatleri dışında, dinlenme zamanın bir bölümünde, işçinin işvereniyle, astın üstüyle, öğrencinin öğretmeniyle, bir mahallede oturanların komşularıyla, tutukluların, hükümlülerin, gardiyanlarıyla ve cezaevi yöneticileriyle birlikte koşmaları, yürümeleri, beden eğitimi ve spor yapmaları, topluma ne kadar değişik bir hava getirir, insanları nasıl biribirleriyle kaynaştırır, bunu gözlerde canlandırmak zor olmasa gerek...

Öyle bir ortamda, daha sıcak ve uygar ilişkiler kurulmakla kalmaz, karşılıklı saygı ve sevgi gelişir, iş verimi artar ve insanların da toplumun da hem moral düzeyi hem dayanışma yeteneği yükselir; topluma daha kolay ve daha sağlam barış gelir.

Gelişmiş ülkeler, onun içindir ki, beden eğitimine ve spora, eğitim, sağlık ve çalışma politikalarının temel unsurları arasında önemli bir yer vermişlerdir.

Birçok toplumlar, beden eğitimi ve spor yapan insan sayısı arttıkça, her alanda barışın ve üretimin de arttığını yaşayıp deneyerek görmüşlerdir.

Bizde de bunun örnekleri yeryer görülüyor. Ama henüz çok yetersiz...

"Yediden Yetmişe yaşam boyu beden eğitimi ve spor" ilkesini artık Ulusça benimsemenin ve bütün toplum kesimlerinde yaşama geçirmenin zamanı gelmiştir.

BEDEN EĞİTİMİNİN VE SPORUN SAĞLIĞA YARARLARI

Hangi yaşda ve ne durumda olursak olalım, belli bir düzen içinde yapacağımız egzersizlerin, beden eğitiminin ve sporun bilim adamlarınca da kanıtlanmış yararları arasında şunlar sayılabilir:

Belli kurallara göre yapılacak düzenli ve sürekli beden eğitimi ve spor,

★ Hızlı sınaileşmenin ve kentleşmenin yarattığı gürültü, çevre kirlenmesi, toz-duman ve ulaşım zorluğu sorunlarının, işyerindeki yönetsel veya teknik sorunların insan ve psikolojisi üzerindeki olumsuz etkilerini azaltır;

★ Ruhsal bunalımları büyük ölçüde önler, sinirleri rahatlatır;

★ Çağdaş insanın can düşmanı olan kalp ve koroner damar hastalıklarına karşı koruyuculuk işlevi yapar;

★ Aşırı şişmanlığı ve kireçlenmeyi önler, kireçlenme varsa bunu gidermeğe yarar;

★ Omuz, boyun, kol ve bacak tutulmalarından veya ağrılarından kurtulmağa yardımcı olur;

★ Vücuttaki yağ düzeyini normalleştirir;

★ Yüksek tansiyona engel olur.

★ Kan dolaşımını düzenli kılar, bol oksijen alınmasını, solunum sisteminin gelişmesini sağlar;

★ Soğuğa ve yorgunluğa karşı dayanıklılık kazandırır;

VEHBİ EMRE'Yİ KAYBETTİK

VEHBİ EMRE · Yeri doldurulamayacak

"Türk Güreşine en parlak dönemi yaşatan adam" olarak Türk spor yaşamına imzasını koyan Vehbi Emre'yi 14 Mart 1981 Cumartesi günü kaybettik. 13 ay önce eşini kaybettiğinden bu yana yalnız yaşayan Emre, kroner yetmezliğinden rahatsızdı.

14 Mart 1903'de doğan Emre, güreştiği 1923 - 1926 yıllarında, 82 kiloda hep Türkiye Şampiyonu oldu. Güreşimizin en parlak yıllarını yaşadığı 1948 Londra ve 1960 Roma Olimpiyatlarında Güreş Federasyonu Başkanlığı görevinde bulunan Emre 1949 yılında FİLA asbaşkanı oldu ve bu görevi Moskova Olimpiyatlarına kadar aralıksız 31 yıl sürdürdü.

Güreş dünyasında bıraktığı boşluk güç doldurulacak olan Emre, 1937 - 1941, 1948-1951, 1960 - 1963 yılları arasında ve 1979 yılında Güreş Federasyonu Başkanlığı yaparak da "en uzun süre Federasyon Başkanı" olan kişi olmuştu.

★ **İlâca gerek bırakmadan mevsimlik hastalıklara karşı korur insanı;**

★ **Yaş ilerledikçe zayıflayan iç organları ve kasları güçlendirir;**

★ **Beden gücünü her bakımdan arttırır.**

Kısacası, düzenli ve sürekli beden eğitimi ve spor, insanı genç tutar, ona mutluluk ve zindelik getirir.

TOPLUMSAL İLİŞKİLERE SPORUN YARARI

Din, mezhep, renk, dil, ırk ayrımı yoktur beden eğitiminde ve sporda...

Işçi-işveren ayrımı, ast-üst ayrımı, yoksul-zengin ayrımı, düşünce veya parti ayrımı gözetilmeksizin yapılır beden eğitimi ve spor...

Böylece insanların biribirlerine karşı daha hoşgörülü, anlayışlı davranmalarına, aralarındaki ayrılıkları uçurumları aşıp kaynaşmalarına yardımcı olur.

Yeni dostlar kazandırır insana, çıkar hesaplarıyla gölgelenmeyen dostluklar kazandırır...

Beden eğitimi ve spor yoluyla, çevresini,dünyasını genişleten, insanları bir başka gözle görmeğe başlıyan, başkalarıyla ruh sükûneti içinde ilişki kurmağa alışan kimse, toplumda asık suratlı, hırçın ve sinirli değil, neşeli, mutlu ve sağlıklı bir insan olur.

"Sağlam bedende sağlam kafa" sözü onun için doğrudur.

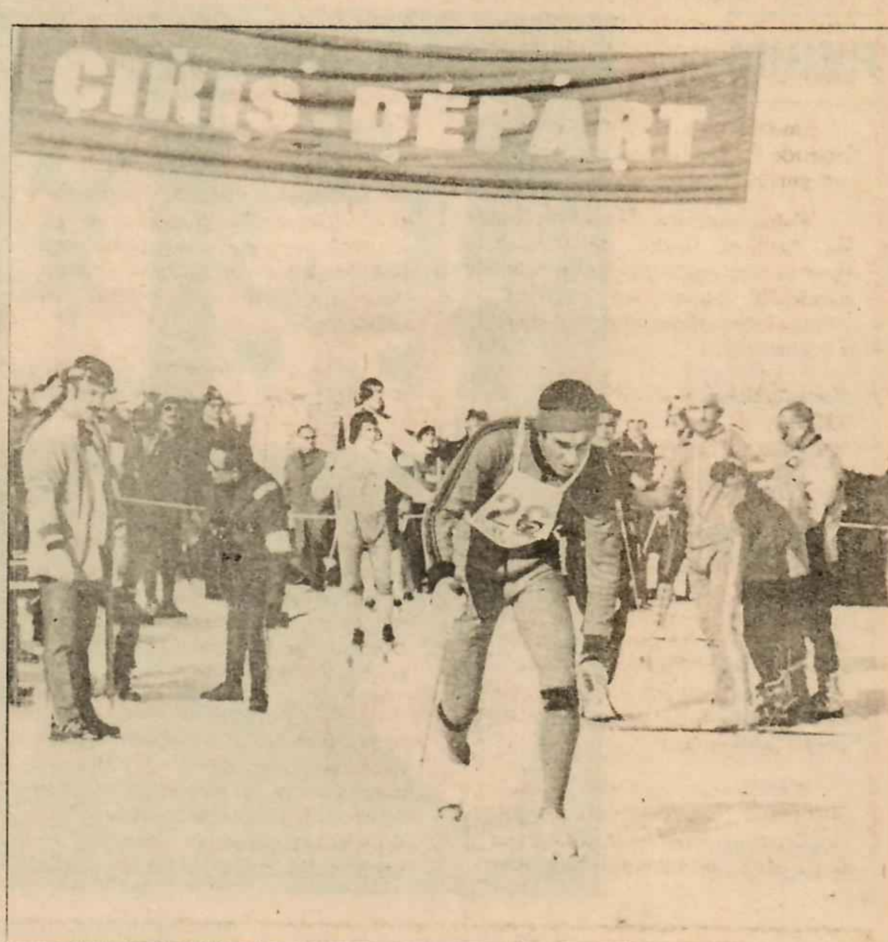
Değişik düşüncede, inançta insanlar, değişik çevrelerden gelen insanlar, birlikte olabilmenin, birlikte çalışabilmenin, birlikte yaşıyabilmenin önemini ve değerini, birlikte beden eğitimi ve spor yaparken, çok daha kolay kavrarlar.

Böylece eşitlik anlayışı, karşılıklı saygı ve sevgi yaygınlaşır ve barış gelir topluma...

Beden eğitiminde ve sporda nelere özen gösterilmesi, nelerden sakınılması gerektiğini önümüzdeki sayıda açıklamağa çalışacağız.

Bu yazıyı bitirirken, bir kez daha yinelemek isteriz:

"Yediden yetmişe yaşam boyu beden eğitimi ve spor", herkes için ve her toplum için sağlıklı yaşamın temel kurallarındandır. ●

Düzenli ve sürekli beden eğitimi ve spor, insanı genç tutar, ona mutluluk ve zindelik getirir.

İŞTE GERÇEK SPORTMEN

15 mart 1981 pazar günü TV spor programında izlemişinizdir. Federal Almanya liginin şampiyonluğa namzet Bayern München takımı ile Leverkusen takımları arasında zorlu bir futbol müsabakası yapılıyor. Maç Bayern için çok önemli. Leverkusen takımından İsveçli Ökland takımına mükemmel üç gol kazandırmış vaziyette.. Maçın sonuna doğru Ökland'ın attığı top yeniden filelere takılıyor. Maçın orta hakemi gol kararı veriyor. 3-0 mağlup olan Bayern München takımının kalecisi Müller ve Kaptan Braitner gole itiraz ediyorlar ve topun filenin altından kaleye girdiğini iddia ediyorlar.

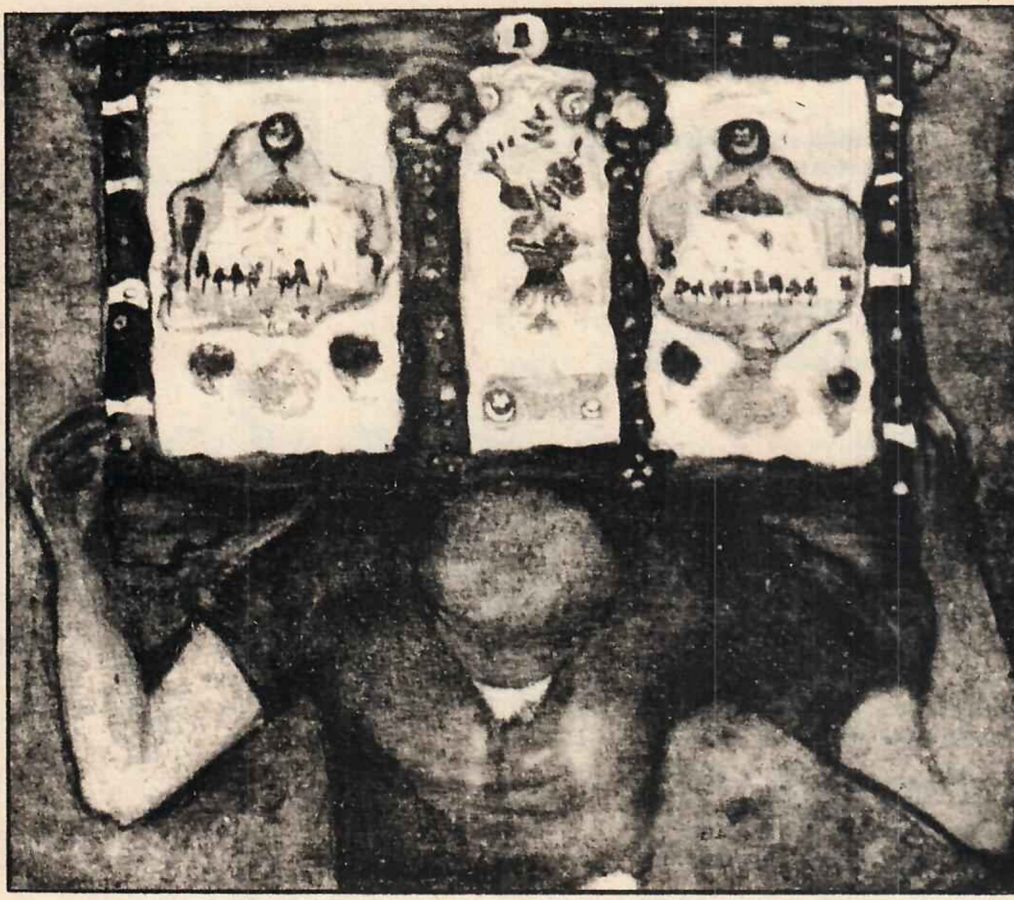
Hakem itirazları kabul etmiyor, top orta yuvarlağa konuyor. Seyirci ve Bayern takımından daha fazla itiraz da gelmiyor. Fakat Ökland golün sahibi göründüğü halde, hakemin kararının yanlış olduğunu söylüyor ve "**gol değildi**" diye hakemi ikaz ediyor. Hakem inanamadığı bu reaksiyon karşısında üç defa üst üste Ökland'a gidip duyduğundan emin olmak istiyor. Ökland, gayet centilmen bir şekilde sayının geçersizliğini vurguluyarak yineliyor.

Yaşamı futbol mesleğine bağlı bir sporcu için çok onur verici bir gol ne kadar önemli olduğu halde, haketmediği bir şöhreti kabul etmeyen Ökland tüm sporculara örnek olacak bir davranışta bulunmuş ve profesyonel futbolda sportmenlik ve erdemliğin önemini bir daha vurgulamıştır. İşte spor budur.

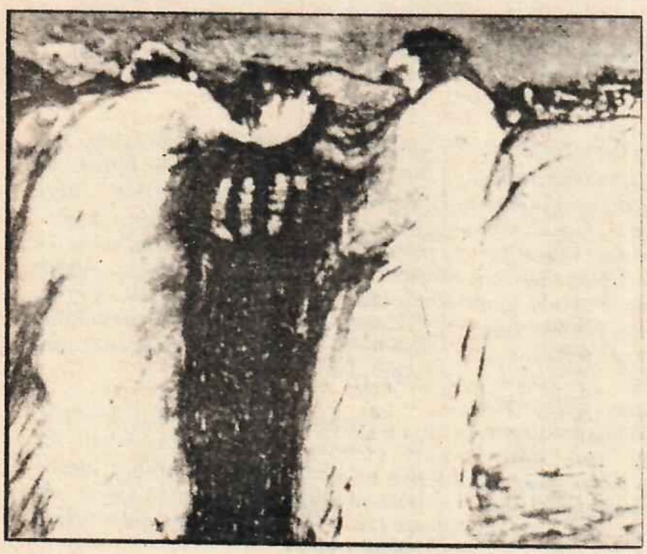
Sportmen insanlara saygılarla.

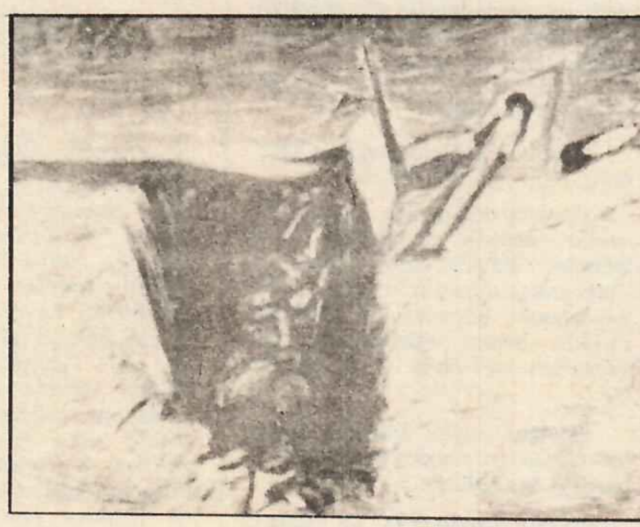
RESİM

HALE SONTAŞ'ın resimleri Ankara'da Bestekar Sokakta "Turkuvaz" Galerisinde sergileniyor. İstanbul Güzel Sanatlar Akademisinde Bedri Rahmi Eyuboğlu Atölyesinde resim eğitimini tamamladıktan sonra değişik ülkelerde resim ve duvar halısı çalışmaları yapan sanatçının, bu sergide, son on yıllık litografi, serigrafi ve monotip baskılarıyla yağlı boya tabloları yer alıyor.

Hale Sontaş'dan bir tablo)

Zafer Gençaydın'ın 2 yapıtı

ZAFER GENÇAYDIN'ın resim sergisi, bu hafta Ankara'da açıldı. Gaz'eğitim Enstitüsü Resim Bölümünden sonra Berlin Güzel Sanatlar Akademisini de bitiren ve daha önce yurt içinde ve dışında sergiler açan sanatçının tabloları, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Öğretim Üyeleri Sosyal Binasında sergileniyor.

YAŞAR NABİ NAYIR'I DA YİTİRDİK

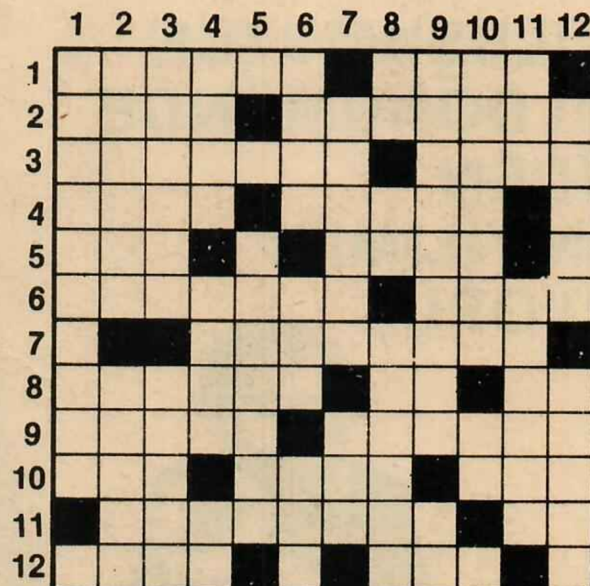
Türk okurlarına 48 yıldan bu yana "Varlık" dergisini sunan Yaşar Nabi Nayır vefat etti.

Okurlarına 1933 yılından başlayarak Dünya ve Türk Edebiyatı'na kapılarını açan Nayır, Varlık dergisinin son olarak 882. sayısını çıkardı.

73 yaşında vefat eden Yaşar Nabi Nayır ilk olarak 1928 yılında "Yedi Meşalı Topluluğu" adı ile anılan şairler arasında gözüktü. 1933 yılından itibaren Varlık Dergisini çıkarmaya başlayan Nayır, 1946 yılında kurduğu Varlık Yayınevi yoluyla, Türk Kitaplığına birbirinden güzel yüzlerce kitap armağan etti.

16 Mart günü hayata gözlerini yuman Yaşar Nabi Nayır, 17 Mart Salı günü, İstanbul Teşvikiye Camii'nde kılınan cenaze namazından sonra, toprağa verildi

BULMACA

SOLDAN SAĞA:

1 - Ateşi karıştıracak odun ya da demir - Eserler, yapıtlar (Eski dilden). 2 - Kimi hastalıklarda, yüzde, ellerde, ayaklarda görülen yangısız şiş - Dağıtma işi. 3 - Pembeye çalar beyaz tüylü, kanatları gri renkli, alt gagasında deriden bir kesesi olan iri kuş - TERSİ, son en son. 4 - Bir tür yaban mersini - Manda yavrusu. 5 - Çoğu, içine çekirdeksiz kuru üzüm konularak yapılan tatlı çörek - Bir çocuğu gezmeye götürmek, oyalamak işiyli görevli, aklı başında en çoğu emektar uşak. 6 - Yüksek okul - Hastalıklı, sakat. 7 - Derinliğine iyice. 8 - Sermaye kapitai - TERSİ, Kar renginde olan, beyaz - İskambilde birli. 9 - İri kıyılmış domuz ya da sığır etinden yapılan bir çeşit suçuk - Kişilerin söyleşmelerinin taklidine dayanan öykü biçimine tiyatroda verilen ad. 10 - Seciye, karakter - Takım, işçi takımı - Eşi olmayan, biricik. 11 - İki telli bir çeşit tambura - Boru sesi. 12 - Yavru ya da yemiş yetiştirecek duruma gelmiş olan hayvan ya da ağaç - İsyan eden, isyankar.

YUKARIDAN AŞAĞIYA:

1 - Ballıbabagillerden, çiçekleri sap çevresinde demet durumunda toplanmış ıtırlı bir bitki. 2 - Tahsisat - İnce yapılı, yepelek. 3 - Güzel söyleme ve yazma anıklığı - İlgi. 4 - Buyruk - Karelere ayrılmiş bir zemin üzerinde, onaltışar taşla iki kişi arasında oynanan bir zeka oyunu - Herhangi bir durumun ya da şeyin sınırları arasında bulunan bir yer. 5 - Kimi ermiş insanların doğaüstü birtakım yetenekleri bulunduğuna inanılan şaşkınlık uyandırıcı durum. 6 - Ölüm cezası - Selin bıraktığı kumlu, çamurlu toprak - Başlık. 7 - Çözümleme, tahlil - Türlü işlerde kullanılmak için yapılan ince ve uzun maden çubuk. 8 - İplik, sicim, tel gibi ince şeylerden kafes biçiminde yapılmış örgü - Müzikte bir nota - TERSİ, Gevişgetirenlerden ve lama cinsinden, Güney Amerika'da yaşayan uzun tüylü bir hayvan. 9 - Belirli bir düzene göre sıraya koymaka - Dumanın deddiği yerde bıraktığı kara leke. 10 - İstanbul'un bir semti - İnsana çok yararlı bir hayvan. 11 - Eskiden yazıdaki mürekkebi kurutmak için dökülen çok ince ve renkli bir çeşit kum - Bir yerde oturma, eğleşme. 12 - Dişi geyik, meral - Ağır, sıkıntılı ya da çirkin ve kaba.

Çözümü 34. Sayfada